

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมทางไกลผ่านเครือข่ายสื่อสังคม เรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นบุรี ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การฝึกอบรมทางไกล
2. สื่อสังคม
3. การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21
4. การบริหารงานวิชาการ
5. ภาวะผู้นำทางวิชาการ
6. การจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นบุรี
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การฝึกอบรมทางไกล

1.1 ความหมายของการฝึกอบรมทางไกล

การฝึกอบรมทางไกลมีผู้ให้ความหมายดังต่อไปนี้
 ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2551, น.29) ให้ความหมายการฝึกอบรมทางไกลคือชุดสำเร็จที่เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลอย่างมีระบบระเบียบทั้งในส่วนของวิทยากรให้การฝึกอบรม และสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีการกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม กำหนดสื่อ กำหนดกิจกรรม กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์และเครื่องมือการประเมินผลการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน

นิคม ทาแดง (2537, น. 111) ให้ความหมายการฝึกอบรมทางไกลเป็นการฝึกอบรมที่ให้ผู้ให้การฝึกอบรมถ่ายทอดเนื้อหาสาระ และประสบการณ์โดยสื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมที่มีการเผชิญหน้าระหว่างผู้ให้การฝึกอบรมกับผู้รับการอบรมในสัดส่วนที่น้อยที่สุด

ดังนั้นการฝึกอบรมทางไกลหมายถึงการฝึกอบรมที่ผู้ให้การฝึกอบรม กำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม กำหนดสื่อ กำหนดกิจกรรม กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์และเครื่องมือการประเมินผล

การฝึกอบรมเป็นชุดสำเร็จให้ผู้รับการฝึกอบรมโดยมีการเผชิญหน้าระหว่างผู้ให้การฝึกอบรมกับผู้รับการฝึกอบรมน้อยที่สุด

1.2 องค์ประกอบการฝึกอบรมทางไกล

องค์ประกอบการฝึกอบรมทางไกลมีองค์ประกอบ ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551, น. 230-232)

1) วิทยากรและผู้รับการอบรม การฝึกอบรมทางไกลใช้วิทยากร 2 ลักษณะ คือ วิทยากรที่ได้รับเชิญมาผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล และวิทยากรที่มาดำเนินการฝึกอบรม

2) หลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล เป็นการประมวลเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในสาขาวิชาที่มุ่งจะให้ผู้รับการอบรมเกิดการเรียนรู้ โดยจัดในรูปของหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น และหลักสูตรการฝึกอบรมระยะยาว

3) ระบบการฝึกอบรมทางไกลมีขั้นตอนประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การปรึกษาและวิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล และขั้นที่ 3 การผลิตสื่อและชุดฝึกอบรมทางไกล ขั้นที่ 4 การดำเนินการฝึกอบรมทางไกล และขั้นที่ 5 การประเมิน การฝึกอบรมทางไกล

4) สื่อการฝึกอบรมทางไกล อาจอยู่ในรูปชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นแกน ยึดวิทยุโทรทัศน์เป็นแกน หรือยึดคอมพิวเตอร์เป็นแกน

5) คุณภาพของการฝึกอบรมทางไกลขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพระบบการฝึกอบรมทางไกล คุณภาพเนื้อหาสาระที่อยู่ในหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล คุณภาพสื่อหรือชุดฝึกอบรมทางไกล และความสามารถของวิทยากรและความใส่ใจของผู้รับการฝึกอบรม

ดังนั้นองค์ประกอบการฝึกอบรมทางไกลประกอบด้วย วิทยากรและผู้รับการอบรม หลักสูตรการฝึกอบรมทางไกล ระบบการฝึกอบรมทางไกล และคุณภาพของการฝึกอบรมทางไกล

1.3 รูปแบบการฝึกอบรมทางไกล การดำเนินการฝึกอบรมทางไกลมี 3 รูปแบบ ดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551, น. 233-234)

1) การฝึกอบรมทางไกลที่ใช้วิธีการฝึกอบรมด้วยตนเองทั้งหลักสูตร หมายถึง ระบบการฝึกอบรมที่วางแผนและเตรียมชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อให้ผู้รับการอบรมเรียนจากชุดฝึกอบรมด้วยตนเองตลอดหลักสูตร โดยไม่จำเป็นต้องมารับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า การฝึกอบรมแบบนี้ใช้ใน 3 กรณีได้แก่ การฝึกอบรมเนื้อหาด้านพุทธิพิสัยไม่จำเป็นต้องมารับการฝึกฝน ณ สถานฝึกอบรม การฝึกอบรมที่มุ่งเนื้อหาด้านพุทธิพิสัยและมีการฝึกปฏิบัติ โดยการฝึกฝนด้วยตนเองจาก คู่มือ (Manual) หรือแนวการศึกษา (Study Guide) และชุดการทดลองที่บ้าน (Home Experimental Kit) หรือชุดฝึกปฏิบัติ (Practical Work) ที่จัดเตรียมไว้ให้ และการฝึกอบรมที่มีเนื้อหาไม่สลับซับซ้อน เช่น การใช้เครื่องมืออุปกรณ์บางอย่าง โดยใช้เอกสารสิ่งพิมพ์เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

2) การฝึกอบรมทางไกลที่ผสมผสานการศึกษาด้วยตนเองกับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า เป็นการฝึกอบรมทางไกลที่วางแผนให้ผู้รับการฝึกอบรมเรียนด้วยตนเองส่วนหนึ่ง และมาเข้าฝึกอบรมที่สถาบันการฝึกอบรมเพื่อการฝึกปฏิบัติหรือการปลูกฝังด้านจิตพิสัย ส่วนที่ให้ผู้ฝึกอบรมสามารถเรียนเองมักจะเป็นความรู้ด้านพุทธิพิสัยหรือพุทธิพิสัยอบรมการฝึกปฏิบัติอย่างง่าย ๆ ส่วนการฝึกฝนทักษะความชำนาญก็ได้มาฝึกแบบเผชิญหน้าในห้องฝึกอบรมที่ได้มีการนัดหมายกันไว้

3) การฝึกอบรมทางไกลที่เป็นส่วนของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป เป็นการที่องค์กรหรือหน่วยงานประสงค์ให้บุคลากรได้พัฒนาด้วยการลงทะเลียนเรียนวิชาหรือกลุ่มวิชาที่เปิดสอนเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาปกติ โดยมุ่งรับประกาศนียบัตรหรือปริญญาโดยถือเป็น เงื่อนไขการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งเข้าสู่ตำแหน่งหัวหน้างานหรือตำแหน่งบริหาร

ดังนั้นการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลมี 3 รูปแบบ ได้แก่ การฝึกอบรมทางไกลที่ใช้วิธีการฝึกอบรมด้วยตนเองทั้งหลักสูตร การฝึกอบรมทางไกลที่ผสมผสานการศึกษาด้วยตนเองกับการฝึกอบรมแบบเผชิญหน้า และการฝึกอบรมทางไกลที่เป็นส่วนของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป

1.4 วิธีการฝึกอบรมทางไกล กล่าวถึง วิธีการฝึกอบรมทางไกลขึ้นอยู่กับโครงสร้างสื่อฝึกอบรม 4 ประเภท ได้แก่ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์และวาสนา ทวีกุลทรัพย์, 2551, น. 149 -151)

- 1) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์
- 2) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ใช้วิทยุหรือ โทรทัศน์
- 3) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ใช้เทปเสียงหรือเทปภาพ
- 4) วิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นหลัก

ดังนั้น วิธีการฝึกอบรมทางไกลขึ้นอยู่กับโครงสร้างสื่อฝึกอบรมแบ่งเป็นวิธีการฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์ ใช้วิทยุหรือ โทรทัศน์ ใช้เทปเสียงหรือเทปภาพ และใช้คอมพิวเตอร์เป็นหลัก

1.5 ชุดฝึกอบรมทางไกล

1.5.1 ความหมายและความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น. 29) ได้ให้ความหมายของชุดฝึกอบรมทางไกล ไว้ว่า คือชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลอย่างมีระบบระเบียบ ทั้งในส่วนของวิทยากรที่ให้การฝึกอบรม และสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม โดยมีกำหนดขั้นตอนการฝึกอบรม กำหนดสื่อ กำหนดกิจกรรม กำหนดเนื้อหา ประสบการณ์ และเครื่องมือประเมินผลการฝึกอบรมไว้อย่างครบถ้วน

ความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางไกล ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2536, น.30) สรุปไว้ดังนี้

- 1) เป็นการวางแผนการฝึกอบรมอย่างมีระบบ
- 2) เป็นเครื่องมือที่จะใช้ในการฝึกอบรมทางไกล ดำเนินไปตามเป้าหมายในรูปแบบที่ต้องการ (รูปแบบหมายถึง การยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลาง ยึดสมาชิกเป็นศูนย์กลางหรือยึดประสบการณ์

เป็นศูนย์กลาง)

3) ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานต่ำสุด (มาตรฐานต่ำสุด หมายถึง ไม่ว่าจะทำการฝึกอบรมกี่ครั้งก็ตาม ผลที่ออกมาจะได้เท่า ๆ กัน)

4) ทำให้สามารถจัดฝึกอบรมที่อิงระบบมากกว่าอิงวิทยากร จากปัญหาที่เกิดขึ้น จะพบว่า วิทยากรจัดฝึกอบรมมักจะใช้ชื่อเสียงและประสบการณ์การฝึกอบรม โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว ซึ่งจำนวนวิทยากรประเภทนี้มีอยู่ไม่มากนัก และกลุ่มเป้าหมายที่เข้ารับการฝึกอบรมก็เป็นเพียงบางกลุ่มเท่านั้น มิได้กว้างขวางทั้งหมด ชุดฝึกอบรมนี้จึงเป็นเครื่องมือที่สามารถดำเนินการฝึกอบรมโดยใครก็ได้ที่มีความรู้พอสมควร

5) ทำให้การฝึกอบรมไม่ขึ้นกับบุคลิกภาพ อารมณ์ หรือสุขภาพของวิทยากร

ดังนั้น ชุดฝึกอบรมทางไกลหมายถึงชุดสำเร็จที่ใช้เป็นแนวทางและเครื่องมือในการดำเนินการฝึกอบรมทางไกลอย่างมีระบบทั้งในส่วนของวิทยากรที่ให้การฝึกอบรม และสมาชิกที่เข้ารับการฝึกอบรม เป็นการวางแผนการฝึกอบรมอย่างมีระบบ ดำเนินไปตามเป้าหมายในรูปแบบที่ต้องการ ได้ประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามเกณฑ์มาตรฐานต่ำสุดฝึกอบรมที่อิงระบบมากกว่าอิงวิทยากร และการฝึกอบรมไม่ขึ้นกับบุคลิกภาพ อารมณ์ หรือสุขภาพของวิทยากร

1.5.2 หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกล

หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกลมีผู้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2557, น. 147) กล่าวถึงหลักการดังนี้

1) มุ่งสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลเพื่อให้วิทยากรสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองตามความสนใจความสามารถและความสะดวกของแต่ละคนโดยพึ่งพาจากวิทยากรน้อยที่สุด

2) มีการจัดสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4 ประการ คือ ให้ผู้รับการอบรมมีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉงให้ผู้รับการฝึกอบรมได้รับผลย้อนกลับทันทีในรูปคำติชมและการชี้แนะแนวทางที่จะตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ผู้รับการฝึกอบรมได้รับการเสริมแรงด้วยการได้รับประสบการณ์ที่เป็นความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และผู้รับการอบรมได้เรียนรู้ไปทีละน้อยตามลำดับขั้น

3) มีระบบการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ผ่านการพิสูจน์ด้วยการวิจัยมาแล้ว เช่นเดียวกัน

4) มีเนื้อหาสาระได้รับการปรุงแต่งและจำแนกไว้อย่างเหมาะสมกับธรรมชาติเนื้อหาวิชาและระดับผู้เรียน

5) มีแหล่งวิทยบริการที่จะสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเองโดยตรงหรือผ่านระบบตามสาย

6) มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการศึกษด้วยตนเองที่บ้านหรือที่ทำงานด้วยการจัดสถานที่เรียนหรือมุมการเรียนรู้ที่บ้าน

7) มีองค์ประกอบเชิงรูปธรรมและนามธรรมเหมือนกัน

8) มีระบบการประเมินตนเองก่อนเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียนที่ผู้เรียนสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

ดังนั้น หลักการของชุดฝึกอบรมทางไกลมีหลักการที่มุ่งสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการจัดสถานการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีระบบการผลิตชุดฝึกอบรมทางไกล มีเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับธรรมชาติเนื้อหาวัยและระดับผู้เรียน มีแหล่งวิทยบริการที่จะสนับสนุนการศึกษาด้วยตนเอง มีการจัดสถานที่เรียนหรือมุมการเรียนรู้ที่บ้าน มีองค์ประกอบเชิงรูปธรรมและนามธรรมเหมือนกัน และมีระบบการประเมินตนเองก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียนที่ผู้เรียนสามารถตรวจสอบได้ด้วยตนเอง

1.5.3 ประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกล

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ และวาสนา ทวีกุลทรัพย์ (2557, น. 149-152) จำแนกประเภทของชุดฝึกอบรมทางไกลไว้ 3 ประเภท ได้แก่

- 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก
- 2) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อแพรภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก
- 3) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก

1) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก การผลิตชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลักประกอบด้วย ประมวลสาระ และแนวการศึกษา

(1) ประมวลสาระ เป็นสื่อหลักที่ใช้ควบคู่กับแนวการศึกษา โดยเป็นเอกสารที่เน้นการเสนอเนื้อหาสาระของชุดฝึกอบรมนั้น ๆ เป็นสำคัญ เปรียบเสมือนการบรรยายเนื้อหาการอบรมเพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการศึกษาฝึกอบรมมีความรู้ในเนื้อหาสาระที่ศึกษาอย่างละเอียด

(2) แนวการศึกษา เป็นคู่มือการฝึกอบรม ใช้ควบคู่กับประมวลสาระ แนวการศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนทราบรายละเอียดเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของกิจกรรมทั้งหมดของการฝึกอบรม

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตประมวลสาระและแนวการศึกษา มีดังนี้

1) ประมวลสาระ ซึ่งจัดเป็นสื่อหลักของการฝึกอบรมทางไกลนั้น เนื้อหาสาระที่ผู้ให้การศึกษาต้องการจะเสนอนั้นจะนำมาบรรจุไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมอย่างสมบูรณ์ ประมวลสาระ ชุดฝึกอบรมมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ส่วน คือ

(1) ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการใช้ชุดฝึกอบรม ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียดชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

(2) ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม แผนการฝึกอบรมที่ปรากฏในประมวลสาระ ชุดฝึกอบรมนั้น ประกอบด้วยแผนการฝึกอบรมประจำหน่วยและแผนการฝึกอบรมประจำตอน ในแผนการสอนประจำ หน่วยจะระบุชื่อหน่วย ชื่อตอน แนวคิดและวัตถุประสงค์ ส่วนแผนการสอนประจำตอน ก็มี องค์ประกอบคือ ชื่อตอน ชื่อหัวเรื่อง แนวคิด และวัตถุประสงค์

(3) ส่วนที่เป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระ เมื่อจัดทำแผนหน่วยและแผนตอนประจำการฝึกอบรมแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการเสนอเนื้อหาสาระในแต่ละเรื่อง

(4) ส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม ผู้ผลิตเอกสารชุดฝึกอบรม ลงรายการเอกสารอ้างอิงทุกเล่มที่ใช้ในการเขียนงานวิชาการทั้งส่วนที่เป็นเชิงอรรถและบรรณานุกรม

2) แนวการศึกษา ซึ่งจัดเป็นคู่มือการเรียนการสอนประจำชุดฝึกอบรมทางไกล เอกสารในส่วนที่เป็นแนวการศึกษาประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

(1) ส่วนที่เป็นรายละเอียดและวิธีการ ได้แก่ หน้าปก คำนำ สารบัญ รายละเอียด ชุดฝึกอบรม และวิธีการศึกษา

(2) ส่วนที่เป็นแผนการฝึกอบรม ในส่วนนี้จะนำ จากแผนการฝึกอบรมประจำหน่วย และแผนการฝึกอบรมประจำตอน ที่ปรากฏในประมวลสาระมาใช้ได้

(3) ส่วนที่เป็นสาระสังเขป คือส่วนที่ผู้เขียนสรุปความสำคัญ จากเนื้อหาสาระที่เสนอ รายละเอียดไว้ในประมวลสาระชุดฝึกอบรมในแต่ละเรื่องหรือแต่ละตอน

(4) ส่วนที่เป็นกิจกรรมและแนวตอบ เป็นการกำหนดงานหรือภารกิจทุกอย่างให้ผู้รับการฝึกอบรมได้ลงมือปฏิบัติหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาสาระต่างๆ ในประมวลสาระในแต่ละเรื่องแต่ละตอน แต่ละหน่วยจบแล้ว การกำหนดกิจกรรมจะครอบคลุมกิจกรรมระหว่างเรียน และกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริม ประสบการณ์กิจกรรมท้ายเรื่องหรือท้ายตอนจะเป็นกิจกรรมที่เน้น ให้ผู้อบรมนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปแล้ว มาตอบ

2) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อแพรภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก

ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อแพรภาพและเสียงเป็นสื่อหลัก เป็นชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดสื่อวิทยุกระจายเสียงและหรือวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อหลัก โดยเสนอเนื้อหาส่วนใหญ่ ในรายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์มีสื่อเสริมประกอบด้วยตำราทางไกล เทปบันทึกเสียง สื่อโสตทัศน์ ชุดฝึกอบรมเสริม ชุดฝึกอบรมทบทวน (Tutorial) บทเรียน คอมพิวเตอร์ (Computer Assisted Instruction) การประชุมทางไกล (Teleconferencing)

3) ชุดฝึกอบรมทางไกลที่ยึดคอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก เป็นชุดฝึกอบรมทางไกลที่เสนอเนื้อหาสาระผ่านคอมพิวเตอร์ โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก ในรูปบทเรียนคอมพิวเตอร์ การประชุมทางไกลและการติดต่อผ่านระบบ Internet มีสื่อเสริมประกอบด้วยรายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เทปบันทึกเสียง

1.5.4 การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล

นิกม ทาแดง (2537, น.127) กล่าวถึงการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเป็นขั้นการ ออกแบบระบบการฝึกอบรมครอบคลุมการวางแผน การเตรียมการ และการผลิตสื่อการฝึกอบรม ซึ่ง แตกต่างกันตามลักษณะของระบบหลักสูตรและระบบสื่อ ได้แก่

1) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลประเภทโครงสร้างสื่อหลัก – สื่อเสริม ครอบคลุม การเตรียมชุดปฐมนิเทศการฝึกอบรม ซึ่งแจ้งการใช้สื่อและการทำกิจกรรมต่างๆ การผลิตสื่อหลัก การเตรียมการ และการผลิตสื่อเสริมต่างๆ เช่น คู่มือ และการฝึกปฏิบัติที่จำเป็น เป็นต้น

2) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลประเภทโครงสร้างเดี่ยว ครอบคลุมการวางแผนและ ผลิตสื่อ โดยแยกกันเป็นเรื่องๆตามประเภทของสื่อในแต่ละเรื่อง

3) การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลร่วมมือ ครอบคลุมและดำเนินการเหมือนกับการ ผลิตชุดฝึกอบรมทั้งสองประเภทข้างต้นในส่วนที่เป็นสื่อเสริม แต่มีการปฏิบัติงานจริงเพิ่มเข้ามา

สำหรับการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อหลักของชุดฝึกอบรมทางไกล มีขั้นตอนดังนี้ (นิกม ทาแดง, 2537, น. 140-142)

1) กำหนดแผนผังแนวคิด เป็นขั้นการนำหลักสูตรฝึกอบรมมาวิเคราะห์ เพื่อกำหนด รายละเอียดและแยกเนื้อหาสาระเป็น หน่วย ตอนและหัวเรื่อง พร้อมทั้งการพิจารณาจัดลำดับ หน่วย ตอนและหัวเรื่องตามลำดับเหตุผล ความสัมพันธ์และลำดับความคิดของเรื่อง (Idea flow) แผนผัง แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการกำหนด และเสนอเนื้อหาสาระ ประสบการณ์และกิจกรรมของการ ฝึกอบรมในขั้นตอนต่อไป

2) เขียนแผนการฝึกอบรมของหน่วยหรือตอน เป็นการกำหนดเค้าโครงหลักของ หน่วย ตอน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการผลิตสื่อและการฝึกอบรมต่อไป แผนการฝึกอบรมของหน่วยหรือ ตอนประกอบด้วย ส่วนเค้าโครงเนื้อหาสาระ แนวคิด วัตถุประสงค์กิจกรรม สื่อและการประเมิน

3) กำหนดเนื้อหาสาระ ประสบการณ์และกิจกรรม เป็นขั้นนำเสนอรายละเอียด การ ฝึกอบรมตามลำดับขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้สำหรับสื่อหลักที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต้องกำหนดแนวการเสนอ เนื้อหาให้เป็นลักษณะตำราแบบโปรแกรมที่ผู้รับการฝึกอบรมสามารถศึกษา และทำกิจกรรม ตามลำดับขั้นด้วยตนเองได้การนำเสนอเนื้อหาแต่ละเรื่องต้องกำหนดกิจกรรมท้ายเรื่องเพื่อให้ผู้เข้ารับ การฝึกอบรมได้ปฏิบัติเพิ่มเติม

4) กำหนดสื่อเสริม สำหรับเนื้อหาใดที่ผู้ผลิตเอกสารเห็นว่าสื่อหลักถ่ายทอดไม่ได้ หรือไม่แน่ใจ อาจมาออกแบบเป็นสื่อเสริม ผู้ผลิตอาจประมวลประเด็นเหล่านี้ไว้ด้วยกันแล้วผลิตสื่อ เสริมเพิ่มเติมบางส่วน อาจออกแบบเป็นกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ในการฝึกอบรมเสริม หรือถ้าเห็นว่า เป็น ประเด็นสำคัญมาก ๆ ทุกคนควรได้ประสบการณ์นั้น อาจออกแบบเป็นกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ในการ ฝึกอบรมเข้ม ซึ่งเป็นกิจกรรมบังคับและมีเท่าที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

5) ทดสอบประสิทธิภาพสื่อหลัก เนื่องจากผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องศึกษาและฝึกฝน ตนเองจากสื่อหลักนี้จึงควรทดสอบประสิทธิภาพสื่อหลักกับกลุ่มบุคคลที่มีพื้นความรู้และประสบการณ์ เหมือนหรือใกล้เคียงกับ บุคคลกลุ่มเป้าหมายของการฝึกอบรมนั้น ๆ

6) ปรับปรุงและผลิตสื่อหลักเพื่อการนำไปใช้ หลังจากการทดสอบประสิทธิภาพสื่อหลัก อาจมีประเด็นที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้สื่อมีความสมบูรณ์มากที่สุด เมื่อปรับปรุงแล้วก็นำสื่อไปผลิตตามจำนวนที่ต้องการเพื่อไว้ใช้สำหรับการฝึกอบรมจริง

1.5.5 การทดสอบประสิทธิภาพชุดฝึกอบรมทางไกล

การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลจำเป็นต้องนำชุดฝึกอบรมทางไกลผ่านการทดสอบประสิทธิภาพ เพื่อตรวจสอบคุณภาพของชุดฝึกอบรมทางไกลก่อนนำไปใช้จริง การทดสอบประสิทธิภาพทำได้ ตามขั้นตอนดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556, น. 11-12)

1) การทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (1:1) เป็นการทดสอบประสิทธิภาพที่ผู้สอน 1 คน ทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอนกับผู้เรียน 1-3 คน โดยใช้เด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง ระหว่างทดสอบประสิทธิภาพให้จับเวลาในการประกอบ กิจกรรม สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนว่า หงุดหงิด ทำหน้าฉงน หรือทำท่าทางไม่เข้าใจหรือไม่ ประเมินการ เรียนจากกระบวนการ คือกิจกรรมหรือภารกิจและงาน ที่มอบให้ทำและทดสอบหลังเรียน นำคะแนนมาคำนวณหาประสิทธิภาพ หากไม่ถึงเกณฑ์ต้องปรับปรุงเนื้อหา การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน สาระ กิจกรรมระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน ให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดสอบประสิทธิภาพ แบบเดี่ยวนี้จะได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาก แต่ไม่ต้องวิตกเมื่อปรับปรุงแล้วจะสูงขึ้นมาก ก่อนนำไปทดสอบ ประสิทธิภาพแบบกลุ่ม ทั้งนี้ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 60/60

2) การทดสอบประสิทธิภาพแบบกลุ่ม (1:10) เป็นการทดสอบประสิทธิภาพที่ผู้สอน 1 คน ทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอนกับผู้เรียน 6-10 คน (ละผู้เรียนที่เก่ง ปานกลางกับอ่อน) ระหว่างทดสอบประสิทธิภาพให้จับเวลาในการประกอบ กิจกรรม สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนว่า หงุดหงิด ทำหน้าฉงน หรือทำท่าทางไม่เข้าใจหรือไม่ หลังจาก ทดสอบประสิทธิภาพให้ประเมินการเรียนจาก กระบวนการ คือกิจกรรมหรือภารกิจและงานที่มอบให้ทำและประเมินผลลัพธ์ คือการทดสอบหลังเรียน และงานสุดท้ายที่มอบให้นักเรียนทำส่งก่อนสอบประจำหน่วยให้นำคะแนนมาคำนวณหาประสิทธิภาพ หากไม่ถึงเกณฑ์ต้องปรับปรุงเนื้อหาสาระ กิจกรรม ระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียนให้ดีขึ้น คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ในคราวนี้คะแนน ของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าเกณฑ์โดยเฉลี่ย จะห่างจากเกณฑ์ประมาณ 10% นั่นคือ E_1/E_2 ที่ได้ จะมีค่าประมาณ 70/70

3) การทดสอบประสิทธิภาพภาคสนาม (1:100) เป็นการทดสอบประสิทธิภาพที่ผู้สอน 1 คน ทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอนกับผู้เรียน ทั้งชั้น ระหว่างทดสอบประสิทธิภาพ

ให้จับเวลาใน การประกอบกิจกรรม สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน ว่า หงุดหงิด ทำหน้าฉงน หรือทำท่าทางไม่เข้าใจ หรือไม่ หลังจากทดสอบประสิทธิภาพภาคสนามแล้ว ให้ประเมินการเรียนจากระบวนการ คือกิจกรรม หรือภารกิจและงานที่มอบให้ทำและทดสอบหลังเรียน นำคะแนนมาคำนวณหาประสิทธิภาพ หากไม่ถึงเกณฑ์ ต้องปรับปรุงเนื้อหาสาระ กิจกรรมระหว่างเรียนและแบบทดสอบหลังเรียนให้ดีขึ้น แล้วนำไปทดสอบ ประสิทธิภาพภาคสนามซ้ำกับนักเรียนต่างกลุ่ม อาจทดสอบประสิทธิภาพ 2-3 ครั้ง จนได้ค่าประสิทธิภาพ ถึงเกณฑ์ขั้นต่ำ ปกติไม่น่าจะทดสอบประสิทธิภาพ เกินสามครั้ง ด้วยเหตุนี้ขั้นทดสอบประสิทธิภาพ ภาคสนามจึงแทนด้วย 1:100 ผลลัพธ์ที่ได้จากการทดสอบประสิทธิภาพ ภาคสนามควรใกล้เคียงกัน เกณฑ์ที่ตั้งไว้หากต่ำกว่า เกณฑ์ไม่เกิน 2.5% ก็ให้ยอมรับว่า สื่อหรือชุดการ สอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ หากค่าที่ได้ต่ำกว่าเกณฑ์มากกว่า -2.5 ให้ปรับปรุงและทดสอบประสิทธิภาพภาคสนามซ้ำ จนกว่าจะถึงเกณฑ์ จะหยุดปรับปรุงแล้วสรุปว่า ชุดการสอนไม่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้หรือ จะลดเกณฑ์ลงเพราะ “ถอดใจ” หรือยอมแพ้ไม่ได้ หากสูงกว่าเกณฑ์ไม่เกิน +2.5 ก็ยอมรับ ว่า สื่อหรือชุดการสอนมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ ที่ตั้งไว้ หากค่าที่ได้สูงกว่าเกณฑ์เกิน +2.5 ให้ ปรับเกณฑ์ขึ้นไปอีกหนึ่งขั้น เช่น ตั้งไว้ 80/80 ก็ให้ ปรับขึ้นเป็น 85/85 หรือ 90/90 ตามค่าประสิทธิภาพ ที่ทดสอบประสิทธิภาพได้ ตัวอย่าง เมื่อทดสอบหาประสิทธิภาพแล้ว ได้ 83.5/85.4 ก็แสดงว่าสื่อหรือชุดการสอนนั้นมี ประสิทธิภาพ 83.5/85.4 ใกล้เคียงกับเกณฑ์ 85/85 ที่ตั้งไว้แต่ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ 75/75 เมื่อผลการทดสอบประสิทธิภาพเป็น 83.5/85.4 ก็อาจเลื่อนเกณฑ์ ขึ้นมาเป็น 85/85 ได้

1.5.6 การกำหนดเกณฑ์การทดสอบประสิทธิภาพ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น.9) กล่าวถึง การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพกระทำ ได้ โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) กำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น $E_1 = \text{Efficiency of Process}$ (ประสิทธิภาพของกระบวนการ) และ พฤติกรรมสุดท้าย (ผลลัพธ์) กำหนดค่าประสิทธิภาพเป็น $E_2 = \text{Efficiency of Product}$ (ประสิทธิภาพของผลลัพธ์)

1) ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (Transitional Behavior) คือประเมินผลต่อเนื่อง ซึ่งประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยของผู้เรียน เรียกว่า “กระบวนการ” (Process) ที่เกิดจากการประกอบกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ การทำโครงการ หรือทำรายงาน เป็นกลุ่ม และรายงานบุคคล ได้แก่งานที่มอบหมาย และกิจกรรมอื่นใดที่ผู้สอนกำหนดไว้

2) ประเมินพฤติกรรมสุดท้าย (Terminal Behavior) คือ ประเมินผลลัพธ์ (Product) ของผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสอบหลังเรียนและ การสอบไล่ ประสิทธิภาพของสื่อหรือชุดการสอน จะกำหนดเป็นเกณฑ์ที่ผู้สอนคาดหวังว่าผู้เรียนจะเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจ โดยกำหนดให้ของผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงาน และการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อร้อยละ

ของผลการประเมินหลังเรียนทั้งหมด นั่นคือ $E_1/E_2 =$ ประสิทธิภาพ ของกระบวนการ/ประสิทธิภาพ ของผลลัพธ์

ตัวอย่าง 80/80 หมายความว่าเมื่อเรียน จากสื่อหรือชุดการสอนแล้ว ผู้เรียนจะสามารถทำแบบฝึกปฏิบัติหรืองานได้ผลเฉลี่ย 80% และประเมินหลังเรียนและงานสุดท้ายได้ผลเฉลี่ย 80%

1.5.7 ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์

1) ความหมายของชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น.6) ได้กล่าวว่า ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หมายถึง ชุดสื่อประสมที่ใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อหลัก ผลิตอย่างเป็นระบบเพื่อให้เป็นสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้สร้างและพัฒนาอย่างมีระบบโดยการวางโปรแกรมไว้ล่วงหน้าด้วยการกำหนดเนื้อหาสาระ สื่อการสอน กิจกรรมการเรียน สภาพแวดล้อม และการประเมินผล ทำให้นักเรียนเรียนอย่างกระฉับกระเฉงได้รับการเสริมแรงที่เป็นความสำเร็จและความภาคภูมิใจ และได้ใคร่ครวญเรียนรู้ตามลำดับขั้น

2) ความสำคัญของชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ มีความสำคัญดังนี้ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556, น.11)

(1) ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น คือ ช่วยให้เกิดมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทักทาย ให้กำลังใจ และให้ข้อมูลที่จำเป็น คล้ายกับว่าเป็นการฝึกอบรมกับวิทยากร การมีปฏิสัมพันธ์ลักษณะจะเป็นประโยชน์อย่างสูงในกรณีที่มีผู้เข้ารับการอบรมจำนวนมาก การฝึกอบรมในระบบทางไกล การเรียนด้วยตนเอง และการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการอบรม และผู้สอนมีข้อจำกัดด้านเวลา และสถานที่

(2) ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเลือกกระบวนการเรียนรู้ได้หลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ช่วยเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมสามารถเลือกใช้เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละคน

(3) ช่วยสนองตอบความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคน ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์มีความยืดหยุ่นเป็นพิเศษในด้านสถานที่และเวลาที่ผู้เข้ารับการอบรมต้องการจะใช้เวลาสะดวกในด้านสถานที่ อาจศึกษาบทเรียนที่ทำไว้ในระบบเครือข่าย หรือทำไว้ในรูปของซีดีรอม ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำไปศึกษาเพิ่มเติมได้

3) องค์ประกอบของชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น, 7-12) เสนอถึงองค์ประกอบชุดการเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์ (e-learning Package) โดยใช้เกณฑ์ในการแบ่งองค์ประกอบ 2 ลักษณะ คือ องค์ประกอบจำแนกตามโครงสร้างการประยุกต์หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ และตามการนำเสนอบนจอภาพ ดังนี้

(1) องค์ประกอบตามโครงสร้างการประยุกต์หลักจิตวิทยาการเรียนรู้ (1.1) Pretest (1.2) Advance Organizer (1.3) Body of Content (1.4) Activities/Assignments (1.5) Feedback (1.6) Posttest

(2) องค์ประกอบตามการนำเสนอบนจอภาพ

(2.1) หน้าบ้าน (Home Page) เป็นหน้าแรกของบทเรียนที่แสดงชื่อสถาบันการศึกษา คณะวิชา ภาควิชา ชื่อวิชา คำอธิบายรายวิชา วัตถุประสงค์วิชา รายชื่อหน่วยการสอน ข้อมูลของอาจารย์ และนักศึกษา รวมถึงข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ อาจมีภาพประกอบหน่วย สารสรุปหรือสารสังเขปของวิชา (Synopsis) เพื่อให้ภาพรวมเนื้อหาสาระของวิชาที่นักศึกษาจะต้องเรียน

(2.2) ศูนย์การเรียนรู้/ห้องเรียนเสมือนจริง (Learning Center/Virtual Classroom) เป็นส่วนเสนอกิจกรรมการเรียนรู้ของหน่วยที่แสดงรายการ (Menu) ประจำหน่วยการสอน ภาพผู้เขียนหน่วยพร้อมเสียงอธิบายเค้าโครงเนื้อหาสาระ

(2.3) รายการประจำหน่วยการสอนประกอบด้วย วัตถุประสงค์ แนวคิด เนื้อหา กิจกรรม/งานที่มอบหมาย สื่อโสตทัศน์ ห้องสนทนา แบบประเมินก่อน/หลังเรียน คำถามพบบ่อย (FAQ) และการเชื่อมโยงไปยังแหล่งความรู้เสริมภายนอก (External Links)

(2.4) ศูนย์ความรู้ (Knowledge Center/Knowledge Base-KB) เป็นแหล่งความรู้หลักวิชา ศูนย์ความรู้จะบรรจุเนื้อหาสาระของวิชาทั้งหมดในหลักสูตร หรือบรรจุเฉพาะเนื้อหาสาระของวิชานั้นก็ได้

ศูนย์ความรู้จะจำแนกเนื้อหาสาระไว้ 3 ระดับ คือระดับที่เป็นแก่นเนื้อหาสาระที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (Hardcore) ระดับที่เปิดโอกาสให้ ผู้เรียนเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และระดับที่ผู้เรียน และผู้สอนส่งเข้ามาเพิ่มเติม (Add On) คือสามารถส่งข้อมูลเข้า (Upload) เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันซึ่งจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

(1) แหล่งความรู้เสริมภายนอก (External/Supplemental Resources) เป็นส่วนเชื่อมโยงนักศึกษาไปสู่แหล่งความรู้เสริมที่อยู่ในเครือข่ายเดียวกันหรือต่างเครือข่าย โดยการกำหนด Link ไปยังเว็บไซต์หรือ Server ที่มีข้อมูลหรือเนื้อหาสาระที่เสริมวิชานั้นๆ ในระบบการสอนผ่านเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ แหล่งความรู้เสริมจากภายนอกต้องเข้าถึงในระบบอิเล็กทรอนิกส์เท่านั้น

เช่น ผ่านอินเทอร์เน็ต อินทราเน็ต หรือ ซีดี ทั้งนี้ไม่นิยมกำหนดให้ผู้เรียน กลับไปอ่านจากตำราหรือเอกสารอื่นๆ หากต้องการให้นักศึกษาอ่านเอกสารหรือตำรา ต้องแปลงให้อยู่ในรูปตำราอิเล็กทรอนิกส์ (e-Books)

การกำหนดแหล่งเชื่อมโยงไปยังเว็บไซต์อื่นต้องเลือกเฟ้นอย่างดี และใช้เมื่อจำเป็นจริงๆ มิฉะนั้นก็จะเป็นการ “ซีโพร่งให้กระรอก” เหมือนกับปล่อยให้ผู้เรียนออกจากห้องเรียนไปข้างนอก เพราะผู้เรียนอาจออกจากเครือข่ายเรา แล้วท่องไปยังเครือข่ายอื่น กว่าจะกลับมาอีกเวลาก็กว้างไปนาน สายโทรศัพท์อาจหลุด ต่อเข้าไปใหม่อาจต่อไม่ได้ เปลืองเงินค่าโทรศัพท์ และอาจมีปัญหาเรื่องค่าลิขสิทธิ์อีกต่างหาก

(2) ศูนย์/ห้องปฏิบัติการ (Operation Center/Laboratories) เป็นส่วนที่กำหนดให้นักศึกษาลงมือประกอบกิจกรรมเพื่อการประยุกต์ความรู้ หรือทำการทดลองในสถานการณ์เสมือนจริง (Virtual Laboratories) หรือทำโครงการต่างๆ เพื่อส่งให้อาจารย์ตรวจทางอินเทอร์เน็ตหรือทาง E-mail

กิจกรรมที่มอบหมายให้นักศึกษาทำอาจเป็นการตอบคำถามง่ายหรือการทำงานในโครงการต่าง ๆ ซึ่งท้าทายความรู้ความสามารถของนักศึกษา

(3) ศูนย์สื่อโสตทัศน (Audio-Visual Center) เป็นการเชื่อมโยงผู้เรียนไปสู่แหล่งข้อมูลที่เป็นภาพ และเสียง หรือทั้งสัญญาณ “ไหล” ผ่านอินเทอร์เน็ต (Streaming Technology) ในระบบภาพเคลื่อนที่ปรกติในรูปแบบ Mpeg , AVI , MOV โดยใช้โปรแกรม Media Player ที่ได้ติดตั้งไว้แล้ว หรือเสียง ในระบบ Mid , Wav , MP3 หรือภาพนิ่งธรรมดาที่ส่งมาในรูปแบบ JPEG หรือ Gif

บรรดาภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และเสียงที่จัดไว้ในศูนย์สื่อโสตทัศน ต้องเลือกเฟ้นอย่างดี เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ และไม่เปลืองเนื้อที่ ผู้สอนต้องเป็นผู้คัดเลือกหรือกำหนดความต้องการของสื่อเหล่านี้เอง

(4) ศูนย์ประเมินการเรียน (Evaluation and Monitoring Center) เป็นส่วนที่เสนอแบบประเมินตนเองก่อนเรียน หลังเรียน และการซุ่มสอบไล่ปลายภาค เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความก้าวหน้าในการเรียนด้วยตนเอง ก่อนที่จะเข้าสอบไล่จริง โดยมีการเก็บคะแนนไว้ทุกชั้นตอน

(5) ป้ายประกาศ (Web board/Bulletin Board) ใช้แจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆ เกี่ยวกับวิชาที่เรียนหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องให้นักศึกษาได้รับทราบ

(6) ห้องสนทนา (Chat Room) เป็นสนามที่เปิดโอกาสให้นักศึกษา และอาจารย์ ได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ชักถามข้อข้องใจในเนื้อหาวิชา และวิพากษ์วิจารณ์งานที่นักศึกษาทำส่งอาจารย์

(7) ศูนย์ข้อมูลส่วนบุคคล (personal Information Center) เป็นส่วนที่เสนอข้อมูลของอาจารย์ และนักศึกษาที่เปิดเผยได้ เพื่อประโยชน์ในการติดต่อสื่อสาร โดยได้รับอนุญาต ประกอบด้วยรูปภาพ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ การติดต่อสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์ เป็นส่วนที่เปิดโอกาสให้มีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้สอนกับนักศึกษาเป็นการเฉพาะตัว ในรูปแบบไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ไปรษณีย์เสียง (Voice-mail) โทรศัพท์ โทรสาร (Fax) หรือวิธีการอย่างที่เป็น การสื่อสารทางอิเล็กทรอนิกส์

(8) ศูนย์คำถามพบบ่อย (Frequently Asked Question-FAQ) เป็นส่วนประมวลคำถามเกี่ยวกับวิชาที่เรียน หรือคำถามอื่นที่ศึกษาสนใจอยากได้คำตอบ และอาจต้องถามเข้ามา เพื่อมิให้ต้องตอบคำถามซ้ำๆ โดยการประมวลคำถามที่มีผู้ถามมาแล้ว มาจัดทำคำตอบแล้ว นำเสนอ

4) ขั้นตอนการผลิตชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556, น. 16-23) เสนอขั้นตอนการผลิตชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

ขั้นที่ 1.0 วิเคราะห์ และออกแบบเนื้อหา (Analyze and Design Content) มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้น คือ

1. ศึกษาคำอธิบายรายวิชา (Study Course Description) เป็นการศึกษาคำกำหนดด้านเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยศึกษาจากคำอธิบายรายวิชา และวัตถุประสงค์ของวิชา (ถ้ามี)
2. วิเคราะห์เนื้อหาสาระ (Conduct Content Analysis) เป็นการนำคำอธิบายรายวิชามาจำแนกเป็นเนื้อหาย่อย เพื่อให้ นักศึกษาเรียนตามเวลาที่กำหนด
3. เขียนแผนผังแนวคิด (Write Concept Mapping) เป็นการนำเนื้อหาที่วิเคราะห์ไว้แล้วมาทำเป็นแผนผังแสดงความสัมพันธ์ของแนวคิด (Concept)
4. ออกแบบลำดับเนื้อหา (Design Content Story Board) เป็นการนำเอาเนื้อหาจากแผนผังแนวคิดมากำหนดเป็นลำดับตามระดับจากกว้างไปแคบ เพื่อให้ นักศึกษาเข้าถึงอย่างรวดเร็ว เพื่อให้เนื้อหาแต่ละระดับมีความสมบูรณ์ในตัวเองทั้งอักษร ภาพ และเสียง

ขั้นที่ 2.0 เขียนเนื้อหา (Write the Content) เป็นขั้นเสนอรายละเอียดของเนื้อหาของแต่ละ “หน้า” ประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ (1) คำอธิบาย (2) เสียงประกอบ (3) มัลติมีเดีย คือ เสนอทั้งภาพ และเสียงในรูปแบบเคลื่อนไหว

ขั้นที่ 3.0 กำหนดกิจกรรม แนวตอบ และสร้างแบบประเมิน (Give Assignment/Feedback and Self-Tests) เป็นขั้นกำหนดกิจกรรมหรืองานที่มอบหมายให้นักศึกษา

ทำระหว่งการศึกษาจากบทเรียนผ่านอินเทอร์เน็ต

ผลงานของขั้นนี้ จะไปปรากฏหรือนำไปใช้ 3 แห่ง คือ กิจกรรม แบบประเมินก่อนเรียน และแบบประเมินหลังเรียน ส่วนแนวตอบให้ แยกหน้านำเสนอ แต่ระบุการเข้าถึงไว้ในส่วนเดียวกับแบบประเมินก่อนหรือหลัง

ขั้นที่ 4.0 ผลิตงานเสียง และภาพ (Produce Sound and Image Works) เป็นส่วนที่จะขยายความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ด้วยการใส่เสียง และภาพ

การใส่เสียง ใช้เพื่ออธิบายหรือคำบรรยายนำเรื่อง หรือบรรยายภาพนิ่ง

การใส่ภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว ใช้เพื่อแสดงกระบวนการที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยอักษรหรือการอธิบายด้วยเสียง โดยใช้ภาพจากเทปภาพ หรือภาพเคลื่อนไหวที่ผลิตจากโปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ ภาพผู้สอน ภาพกระบวนการทำงาน ภาพเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ เป็นต้น

นักวิชาการด้านเนื้อหาต้องเป็นคนกำหนดภาพ เสียง ให้ประเด็น และบันทึกเสียง และตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าสนใจ ส่วนนักออกแบบสื่อจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบตำแหน่ง และลักษณะของภาพ และเสียง

ขั้นที่ 5.0 การส่งบทเรียนขึ้นเครือข่าย (Upload e-lesson Files) เป็นขั้นนำองค์ประกอบของบทเรียนที่ได้เตรียมไว้ในระดับต่าง ๆ ขึ้น เข้าสู่โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อส่งขึ้นสู่เครือข่าย

โปรแกรมสำเร็จรูปที่ใช้ผลิตบทเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์ มีหลายประเภท อาทิ Front Page , Dreamweaver หรือใช้ Word XP Professional ที่เปิดโอกาสให้สร้าง Webpage ได้ ผู้ที่ชำนาญแล้วอาจสร้างบทเรียนโดยการ Script ด้วยภาษา HTML (Hyper Text Markup Language)

การออกแบบ และผลิตบทเรียนเป็นหน้าที่ของนักเทคโนโลยีการศึกษา แต่อาจารย์ที่สอนอาจพัฒนาความสามารถ และผลิตบทเรียนได้เอง

ส่วนการส่งบทเรียนขึ้นเครือข่าย เป็นหน้าที่ของนักเทคโนโลยีการศึกษา และผู้มีหน้าที่ดูแลเครือข่าย เพราะจำเป็นจะต้องควบคุมการเข้าถึงเพื่อเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลเฉพาะผู้ที่ได้รับอนุญาต (Authorized) เท่านั้น โดยใช้โปรแกรมอัปโหลด (Upload) และดาวน์โหลด (Download) ข้อมูล

ขั้นที่ 6.0 ผลิตสื่อเสริม (Produce Supplementary Media) เป็นขั้นผลิตสื่อเพิ่มเติมจากที่เสนอผ่านเครือข่าย เช่น เทปภาพ และเทปเสียงที่มีความยาวมากเกินกว่าที่จะส่งผ่านเครือข่าย โดยบรรจุลงซีดีแทน

บางกรณีอาจต้องมีสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อเสริมในรูปแบบวารสาร ตำรา หรือ เอกสารชุดความรู้ (Source Book) หรือสารานุกรม (Encyclopedia) เพื่อให้ นักศึกษามีช่องทาง ศึกษาหาความรู้เพิ่มขึ้น

ในกรณีอาจารย์ต้องการสอนในห้องเรียน จำเป็นต้องผลิตชุดการสอนแบบ บรรยาย ที่ใช้สำหรับการสอนแบบเผชิญหน้า เช่น แผ่นใสเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ ภาพชุด แผนภูมิ เทปภาพ ฯลฯ

หากเป็นการสอนแบบปฏิสัมพันธ์ผ่านจอภาพ (On-Screen Interactive Instruction-OSII) ก็จะต้องผลิตเอกสารโสตทัศน (Audio-Visual Materials) ที่กำหนดขั้นตอน กิจกรรม และเปิดโอกาสให้นักศึกษามีส่วนร่วมอย่างกระฉับกระเฉง โดยมีการพัฒนาแม่แบบ (Template) ที่เหมาะสมกับการสอนแต่ละประเภท

แม่แบบการสอน (Template) เป็นแบบจำลองการสอนที่กำหนดองค์ประกอบ และขั้นตอนการสอนที่มีประสิทธิภาพสำหรับใช้เป็นแนวทางให้ผู้สอนดำเนินการตาม โดยมีระดับการ ยืดหยุ่นตามลีลาการสอน (Teaching Style) ความสามารถในการสื่อสาร และบุคลิกภาพของผู้สอน แต่ละคน

แม่แบบช่วยกำหนดแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนได้ถือปฏิบัติตาม โดยถือว่า (1) มีความ แตกต่างระหว่างเนื้อหาภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ (2) มีความแตกต่างในการดำเนินการสอน และ (3) มีความแตกต่างระหว่างการสอนวิชาทางสังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

องค์ประกอบแม่แบบการสอนต้องครบทั้งองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบ เสริม

องค์ประกอบหลัก หมายถึง องค์ประกอบร่วมสำคัญที่ขาดไม่ได้ และจะต้อง ปรากฏในทุกแม่แบบ แต่อาจอยู่ในตำแหน่งหรือขั้นตอนที่แตกต่างกัน ประกอบด้วยองค์ประกอบเชิง รูปธรรม อาทิ ผู้สอน ผู้เรียน ห้องเรียน โต๊ะ/เก้าอี้ กระดาน แบบเรียน ฯลฯ และองค์ประกอบเชิง นามธรรม อาทิ เนื้อหา วิธีการสอน การนำเรื่อง ฯลฯ

องค์ประกอบเสริม หมายถึง องค์ประกอบเฉพาะกรณี ที่ไม่ปรากฏอยู่ใน ทุก แม่แบบกำหนดขึ้นเพื่อเป็นขั้นตอนที่จะให้ผู้เรียนได้ประกอบกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมอย่าง กระฉับกระเฉง ทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม

แม่แบบการสอนมี 3 ประเภท ได้แก่ (1) แม่แบบการสอนอิงเนื้อหา (2) แม่แบบ การสอนอิงกิจกรรม และ (3) แม่แบบการสอนอิงงานที่มอบหมาย

ขั้นที่ 7.0 จัดทำคู่มือการเรียน (Write Study Guide and/or Course Bulletin) เป็นการจัดทำเอกสารคู่มือการเรียน (Study Guide) สำหรับใช้เป็นเอกสารแนะนำขั้นตอน การเรียนทั้งจากเครือข่าย และจากสื่ออื่น

คู่มือการเรียนรู้ หรือบางสถาบันเรียกว่า คู่มือการศึกษาชุดวิชา เป็นเอกสาร แนะนำแนวทางให้นักศึกษา และผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองด้วยการประเมินตนเองก่อนเรียน อ่านเส้นทางการเรียน ศึกษาแผนการสอนประจำหน่วย แผนการสอนประจำตอน อ่านสาระสังเขป ทำกิจกรรมระหว่างเรียน (มีคะแนนแต่ไม่เก็บคะแนนมาเป็นส่วนของการประเมินสุดท้าย) ทำกิจกรรมภาคปฏิบัติเสริมประสบการณ์ (เก็บคะแนน) และประเมินตนเองหลังเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบกิจกรรม และการประเมินตนเอง จากแนวตอบที่กำหนดให้

กิจกรรมเหล่านี้ ส่วนหนึ่ง จัดไว้ในบทเรียนผ่านเครือข่าย และบางส่วนอาจจัดไว้ นอกเครือข่าย เช่น การสอนในห้องเรียน การศึกษาจากการอ่านตำราหรือประมวลสาระ ฯลฯ ดังนั้น เอกสารคู่มือการเรียนรู้จึงเป็นตัวเชื่อมประสานการเรียนจากสื่อทั้งสองระบบ

ขั้นที่ 8.0 ทดสอบ ประสิทธิภาพ และปรับปรุงบทเรียน (Conduct Developmental Testing and Revise E-Package) เป็นขั้นการนำชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ไปตรวจสอบว่า จะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้เพิ่มขึ้น เกิดการเรียนรู้ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ และเป็น ที่พึงพอใจของผู้สอน และผู้เรียนหรือไม่

ขั้นที่ 9.0 นำเสนอ และถ่ายทอดการสอน (Delivery Course Content) เป็นการเปิดสอนวิชาทั้งหมด หรือบางส่วน ที่จัดทำในรูปชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ขึ้นอยู่กับการ ออกแบบว่า จะใช้ชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในแบบใดจาก 3 แบบ คือ

1. ใช้เป็นสื่อหลัก คือ เรียนจากชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งหมด
2. ใช้เป็นสื่อเสริม คือ เสริมการสอนในห้องเรียน
3. ใช้เป็นสื่อคู่ขนาน คือ ให้ผู้เรียนเป็นผู้เลือกว่าจะเรียนช่องทางใด

ขั้นที่ 10.0 ติดตาม และประเมินผลการสอน (Monitoring and Evaluate e-Learning Package) เป็นการติดตามผลการสอน และประเมินการสอนทั้งระหว่างสอน และหลังจาก สอนเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงชุดฝึกอบรมทางอิเล็กทรอนิกส์ให้ดีขึ้นก่อนที่จะใช้ ใน การสอนภาคเรียนต่อไป

2. สื่อสังคม

2.1 ความหมายของสื่อสังคม

นักวิชาการ กล่าวถึงความหมายของสื่อสังคมไว้ดังนี้

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2546, ออนไลน์)ได้บัญญัติคำว่า “Social Media” ไว้ว่า “สื่อ สังคม” หมายถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นสื่อกลางที่ให้บุคคลทั่วไปมีส่วนร่วมสร้างแลกเปลี่ยน ความ คิดเห็นต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตได้ สื่อเหล่านี้เป็นของบริษัทต่าง ๆ ให้บริการผ่านเว็บไซต์ของตน

กติกา สายเสนีย์ (2554, ออนไลน์) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ คือ การที่บุคคลได้ทำ ความรู้จักและเชื่อมโยงกันในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์เป็นเว็บไซต์ที่เรียกได้ว่าเป็น Social

Network ที่ได้รับความนิยมและเหมาะสมที่จะนำมาเป็นตัวเอียง เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยสื่อสังคมออนไลน์จะช่วยแนะนำเพื่อนที่สนใจเข้ามา เป็นการสร้างชุมชนออนไลน์ในการแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ตามผลประโยชน์ กิจกรรมหรือตามความสนใจเฉพาะเรื่อง

คงเดช กี่สุขพันธ์ (2557, ออนไลน์) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม (Social Tool) เพื่อใช้สื่อสารระหว่างกันในการเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ผ่านทางเว็บไซต์และโปรแกรมประยุกต์บนสื่อใดๆ ที่มีการเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ต โดยเน้นให้ผู้ใช้ทั้งที่เป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารมีส่วนร่วม (Collaborative) อย่างสร้างสรรค์

อรรวรรณ วงศ์แก้วโพธิ์ทอง (2553, น.63) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์ หมายถึง สื่อดิจิทัลหรือซอฟต์แวร์ที่ทำงานอยู่บนพื้นฐานของระบบเว็บหรือเว็บไซต์บนอินเทอร์เน็ตที่เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติการทางสังคม ที่มีผู้สื่อสารจัดทำขึ้น โดยที่ผู้เขียนจัดทำขึ้นเองหรือพบเจอสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวต่างๆ เหตุการณ์ บทความ ประสบการณ์ รูปภาพ วิดีโอและเพลง แล้วนำมาแบ่งปันเนื้อหา ข้อมูล ข่าวสาร ประสบการณ์และพูดคุยให้ผู้ใช้ในโลกออนไลน์ในเครือข่ายของตนได้รับรู้ ทั้งข้อความ ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง กับคนที่อยู่ในสังคมเดียวกันได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพรวมถึงการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

Williamson, Andy (2013, p .9) กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีที่เรียกว่า เว็บ 2.0 (Web 2.0) คือ เครื่องมือต่างๆ ที่ทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน สร้างเนื้อหา และสื่อสารกับบุคคลอื่นๆ และการเข้าร่วมเครือข่ายออนไลน์ต่างๆ ซึ่งปัจจุบันบริการเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมีการนำมาใช้ในการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจ หรือการสื่อสารของหน่วยงานราชการ ตลอดจนองค์กรต่างๆ

ดังนั้นสื่อสังคม (Social Media) หมายถึง สื่อหรือช่องทางในการติดต่อสื่อสารแบบสองทางผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่แต่ละบุคคลสามารถนำเสนอ แลกเปลี่ยน สื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารได้ด้วยตนเองออกสู่สาธารณะโดยใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสารประเภทต่างๆ Hi5, Facebook, MySpace.com, twitter เป็นต้น

2.2 ประเภทของสื่อสังคม

ประเภทของสื่อสังคม (Social Media) มีผู้แบ่งประเภทไว้ ดังนี้

ภิเชก ชัยนิรันดร์ (2553,น.15) กล่าวถึง ประเภทของสื่อสังคม (Social media) ไว้ดังนี้

1) บล็อก (Blog) การจัดระบบเนื้อหาในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถเขียน บทความที่เรียกว่า โพสต์ (Post) แล้วทำการเผยแพร่ เป็นการเรียงของเนื้อหา โดยจะเรียงจากเนื้อหา ที่มาใหม่

สุดก่อนลดหลั่นลงมาตามลำดับเวลา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสามารถด้านต่างๆ สามารถ เผยแพร่ความรู้ด้วยการเขียนอย่างเสรี ซึ่งจุดเด่นของบล็อก คือ การสื่อสารถึงกันอย่างเป็นกันเอง ระหว่างผู้เขียน และผู้อ่านบล็อกผ่านการแสดงความคิดเห็น (Comment)

2) ทวิตเตอร์ (Twitter) รูปแบบหนึ่งของบล็อกที่จำกัดตัวอักษรของการโพสต์แต่ละครั้งไว้ที่ 140 ตัวอักษร โดยต้องการให้ผู้ใช้งานเขียนเรื่องราว (Tweet) ว่ากำลังทำอะไรอยู่ในขณะนี้ ทวิตเตอร์ (Twitter) จึงถูกนำมาใช้ในทางธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างการบอกต่อ สร้างแบรนด์ หรือเป็นเครื่องมือบริหารความสัมพันธ์ลูกค้า (Customer Relationship Management: CRM) และ ยังใช้ในการประชาสัมพันธ์ได้อีกด้วย

3) เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) เว็บไซต์ที่ผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกับเพื่อนทั้งที่รู้จักมาก่อน หรือรู้จักภายหลังทางออนไลน์ซึ่งเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์แต่ละแห่งมีคุณลักษณะแตกต่างกันออกไป แต่ส่วนประกอบหลักที่มีเหมือนกัน คือ โปรไฟล์(Profiles) เพื่อแสดงข้อมูลส่วนตัวของเจ้าของบัญชี การเชื่อมต่อ (Connecting) เพื่อสร้างเพื่อนกับคนที่รู้จัก และไม่รู้จักทางออนไลน์ และการส่งข้อความ (Messaging) อาจเป็นข้อความส่วนตัว หรือข้อความสาธารณะ โดยมีเฟซบุ๊ก (Facebook) เป็นเว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน

4) การแบ่งปันสื่อทางออนไลน์ (Media Sharing) หมายถึง เว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้สามารถนำรูปภาพหรือวิดีโอ มาแบ่งปันให้เพื่อนหรือเผยแพร่ต่อสาธารณะชน โดยสามารถถ่ายทอดความคิดเป็นรูปแบบวิดีโอหรือรูปภาพมาขึ้นเผยแพร่ เช่น YouTube Multiply และ Slideshare เป็นต้น ข้อมูลหรือวิดีโอใดเป็นที่ชื่นชอบ จะทำให้เกิดการบอกต่ออย่างแพร่หลาย

5) สังคมข่าว และบริการบนเว็บไซต์ สำหรับผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Social news and Bookmarking) เป็นเว็บไซต์ที่เชื่อมโยงไปยัง 6 บทความหรือเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้บริการเป็นผู้ส่งและเปิดโอกาสให้มีการให้คะแนนและทำการโหวตได้ เป็นการให้ผู้ใช้บริการช่วยกันกรองว่าบทความหรือเนื้อหาใดน่าสนใจที่สุด ในส่วนของ Social Bookmarking นั้น เป็น การเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บริการสามารถทำการ Bookmark เนื้อหาหรือ เว็บไซต์ที่ชื่นชอบ และเนื้อหาในส่วนที่เราทำ Bookmark ไว้สามารถแบ่งปันให้ผู้ใช้บริการคนอื่น ได้ด้วย นักการตลาดมักใช้เป็นเครื่องมือในการบอก ต่อและสร้างจ านวนคนเข้ามายังที่เว็บไซต์หรือ แคมเปญการตลาดที่ต้องการ

6) การสนทนาผ่านเครือข่าย (Online Forum) ถือเป็นรูปแบบของสื่อสังคมที่เก่าแก่ที่สุด เป็นสถานที่ให้ผู้ใช้บริการเข้ามาพูดคุยในหัวข้อที่ สนใจ เช่น เพลง หนัง การเมือง กีฬา สุขภาพ หนังสือ การลงทุน และอื่น ๆ ได้แลกเปลี่ยนความ คิดเห็น แสดงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการแนะนำสินค้าหรือบริการต่าง ๆ นักการตลาดควรสนใจ เนื้อหาที่พูดคุยในฟอรัมเหล่านี้ เพราะบางครั้ง อาจจะเป็นค าววิจารณ์เกี่ยวกับตัวสินค้าและบริการ ของเขา ซึ่งสามารถเข้าไปทำความเข้าใจ แก้ปัญหา

ตลอดจนใช้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าได้ และ เว็บไซต์ประเภทพอร์ทัลอาจเปิดให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเฉพาะหรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งใน เว็บไซต์เนื้อหาต่าง ๆ

สุภาวรรณ นวลนิล (2557, ออนไลน์) แบ่งประเภทของสื่อสังคมออนไลน์ได้ดังนี้

1) Blog เป็นการลดรูปจากคำว่า Weblog เป็นระบบจัดการเนื้อหาในรูปแบบหนึ่งซึ่งทำให้ผู้ใช้สามารถเขียนบทความหรือที่เรียกว่า “โพส” แล้วทำการเผยแพร่ได้โดยง่าย

2) Twitter และ Microblog อื่น ๆ เป็นรูปแบบหนึ่งของบล็อกที่จำกัดตัวอักษรของการโพสแต่ละครั้งที่ 140 ตัวอักษร ต้องการให้ผู้ใช้งานเขียนเรื่องราวที่กำลังทำอะไรอยู่ในขณะนั้นเป็นการสร้างการบอกต่อใช้เป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ได้ด้วยเป็นที่นิยมขึ้นมาอย่างรวดเร็ว

3) Social Network เป็นเครือข่ายที่เชื่อมโยงบุคคลหลาย ๆ คน จนกลายเป็นสังคม ทั้งนี้ผู้ใช้จะเริ่มต้นสร้างตัวตนในส่วนของ “Profile” ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลส่วนตัว (Info) รูป (Photo) การจดบันทึก (Note) หรือการใส่วิดีโอ (Video) และอื่น ๆ นอกจากนี้ Social Network ยังมีเครื่องมือสำคัญในการสร้างจำนวนเพื่อนให้มากขึ้น คือในส่วนของ Invite Friend และ Find Friend รวมถึงการสร้างเพื่อนจากเพื่อนของเพื่อนอีกด้วย อาจจะมีอยู่ในรูปแบบเกม หรือแอปพลิเคชันต่าง ๆ สามารถรวมตั้ง Group ขึ้นได้

4) Media Sharing เป็นเว็บไซต์ที่เปิดโอกาสให้สามารถอัปโหลดรูปหรือวิดีโอเพื่อแบ่งปันให้กับครอบครัว เพื่อน ๆ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน เช่น Youtube หรืออาจจะถ่ายรูปแล้วนำขึ้นสู่เว็บไซต์อย่าง Flickr

5) Social News and Bookmarking เป็นเว็บไซต์ที่เชื่อมโยงไปยังบทความหรือเนื้อหาในอินเทอร์เน็ต ในส่วนของ Social Bookmarking เปิดโอกาสให้สามารถทำ Bookmark เนื้อหาหรือเว็บไซต์ที่ชื่นชอบ โดยไม่ขึ้นอยู่กับเครื่องคอมพิวเตอร์เครื่องใดเครื่องหนึ่ง แต่สามารถทำผ่านออนไลน์และเนื้อหาที่ทำ Bookmark ไว้นั้น สามารถที่จะแบ่งปันให้คนอื่น ๆ ได้ด้วย

6) Online Forum ถือเป็นรูปแบบของ Social Media ที่เก่าแก่ที่สุด เป็นสถานที่ที่ผู้คนเข้ามาพูดคุยในหัวข้อที่สนใจอาจเป็นเรื่อง เพลง หนังสือ การเมือง กีฬา สุขภาพ หนังสือ การลงทุน และอื่นๆ อีกมากมายได้ทำการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แสดงข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนแนะนำ สินค้า หรือบริการต่าง ๆ เว็บไซต์ประเภทพอร์ทัลอาจเปิดให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันโดยเฉพาะ หรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งของเว็บไซต์เนื้อหาต่าง ๆ

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นประเภทของ Social Media มีหลายรูปแบบ เช่น Blog, Twitter, Social Networking, Media Sharing, Social News and Bookmarking, Online Forums, Facebook, Line ฯลฯ แต่ละรูปแบบจะเป็นเว็บไซต์ชนิดหนึ่งที่อยู่คนไว้ด้วยกัน โดยการผ่านอินเทอร์เน็ต จะทำหน้าที่คล้ายๆกันแต่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นแล้วยัง

สามารถอัปโหลด วิดีโอ เขียนข้อความ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือแบ่งปันข้อมูล ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

2.3 ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์

ประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ธิติมา ทองทับ (2551,น 3) ได้แบ่งประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์ ไว้ดังนี้

1) ประเภท Publishing เป็นบล็อกและเว็บประเภทเนื้อหา (content) เช่น Blogger, WordPress, Blog gang, Exteen, TypePad เป็นต้น ซึ่งในแต่ละบล็อกจะมีการแยกย่อยเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ตามความสนใจ เช่น Oknation.net บล็อกที่ให้ทุกคนเป็นนักข่าวได้ด้วยการเขียนบล็อกนำเสนอ ข่าวสารต่างๆ Blognone.com นำเสนอข่าวสารแฉดวงไอที Keng.com บล็อกสำหรับผู้สนใจการตลาด Gotoknow.org บล็อกที่รวบรวมความรู้ แขนงต่างๆ Pzecret.net บล็อกแนะนำ Portable ที่น่าสนใจ

2) ประเภท Community เครือข่ายสังคมที่ช่วยสร้างเครือข่ายเพื่อนเก่า และ หาเพื่อนใหม่ สามารถส่งข้อความแลกเปลี่ยนความสนใจ ซึ่งกันและกัน เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ไฮไฟว์ (Hi5) มายสเปซ (Myspace) เป็นต้น

3) ประเภท Media มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอวิดีโอ ภาพยนตร์ เพลง เช่น You tube, Ustream.tv, Yahoo Video, Duocore.tv, Daily motion, Thaitube.in.tv, Veoh, Netflix, Imeen, Last.fm เป็นต้น

4) ประเภท Game เกมออนไลน์ที่สามารถสร้างตัวแทนในโลกเสมือนจริงใช้ ชีวิตอยู่ในโลกออนไลน์ ติดต่อสื่อสาร ทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันกับผู้อื่น เช่น Second Life, World Warcraft, Audition, Game gum, Ragnarok, Pangya เป็นต้น

5) ประเภท Photo Management เว็บฝากรูปออนไลน์ที่ช่วยจัดการ ภาพถ่ายจากกล้องดิจิทัล และยังสามารถแบ่งปันรูปภาพ หรือจะเปิดขายภาพเลยก็ได้ เช่น Photo bucket, Flickr, Zoomr, Photoshop Express, Glowfoto, Shutter fly เป็นต้น

6) ประเภท Business/Commerce เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อธุรกิจซื้อขาย ประมูลสินค้าออนไลน์ เช่น Amazon, eBay, Office live, PayPal, LinkedIn, Pramool, Tarad, com เป็นต้น

7) ประเภท Data/Knowledge แหล่งข้อมูลความรู้ เช่น Wikipedia, Answers, Zickr, Tag.in.th, Delicio.us, Digg, Bittorrent, Google Earth เป็นต้น

กันยารัตน์ สมเกตู (2553) ได้นำเสนอการแบ่งประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ไว้ ดังนี้

1) เผยแพร่ตัวตน (Identity Network) ใช้สำหรับนำเสนอตัวตน และ เผยแพร่เรื่องราวของตนเองทางอินเทอร์เน็ต สามารถสร้างอัลบั้มรูปของ ตนเอง สร้างกลุ่มเพื่อน และสร้าง

เครือข่ายขึ้นมาได้ เครือข่ายประเภทนี้ ได้แก่ ไฮไฟว์ (Hi5) เฟซบุ๊ก (Facebook) มายสเปซ (MySpace) ทวิตเตอร์ (Twitter)

2) เผยแพร่ผลงาน (Creative Network) สามารถนำเสนอผลงานของตนเองได้ในรูปแบบของวิดีโอ ภาพ หรือเสียงเพลง เครือข่ายประเภทนี้ 12 ได้แก่ ยูทูบ (youtube) มัลติพลาย (Multiply) ฟลิค (Flickr) ไอมีม (Imeem)

3) ความสนใจตรงกัน (Interested Network) เป็นสังคมของกลุ่มคนที่มี ความสนใจ เหมือนๆ กัน เช่น Del.icio.us เป็นออนไลน์บุ๊กมาร์คกิ้ง (Online Bookmarking) หรือโซเซียลบุ๊กมาร์คกิ้ง (Social Bookmarking) โดยเป็นการบุ๊กมาร์ค (Bookmark) เว็บไซต์ที่เราสนใจไว้บนอินเทอร์เน็ต สามารถแบ่งปันให้ผู้อื่นดูได้ และยังสามารถบอกความนิยมของเว็บไซต์ต่างๆ ได้ โดยดูจากจำนวนตัวเลขที่เว็บไซต์นั้นๆ ถูกบุ๊กมาร์ค (Bookmark) เอาไว้จากสมาชิกคนอื่นๆ

4) ร่วมกันทำงาน (Collaboration Network) เป็นการร่วมกันพัฒนา ซอฟต์แวร์ (Software) หรือส่วนต่างๆ ของซอฟต์แวร์ เช่น วิกิพีเดีย (Wikipedia) เป็นสารานุกรมออนไลน์ขนาดใหญ่ที่รวบรวมความรู้ ข่าวสาร และเหตุการณ์ต่างๆ ไว้มากมาย หรือปัจจุบันเราสามารถใช้กูเกิลแมพ (Google Maps) สร้างแผนที่ของตัวเอง หรือจะแบ่งปันแผนที่ให้คนอื่นได้ ใช้ด้วย จึงทำให้มีสถานที่สำคัญ หรือสถานที่ต่างๆ ถูกปักหมุดเอาไว้ พร้อม กับข้อมูลของสถานที่นั้นๆ ไว้แสดงผลจากการค้นหา

5) โลกเสมือน (Gaming/Virtual Reality) ตัวอย่างโลกเสมือน เช่น เกมส์ ออนไลน์ เซคคองด์ไลฟ์ (Second life) เป็นโลกเสมือนจริง สามารถสร้างตัว ละครโดยสมมติให้เป็นตัวเราเอง ขึ้นมาได้ใช้ชีวิตอยู่ในเกมส์ อยู่ในชุมชน เสมือน (Virtual Community) สามารถซื้อขายที่ดินและหารายได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ได้

6) Peer to Peer (P2P) เป็นการเชื่อมต่อกันระหว่างไคลเอนท์ (Client) (เครื่องผู้ใช้, เครื่องลูกข่าย) กับไคลเอนท์ (Client) โดยตรง โปรแกรมสกายป์ (Skype) จึงได้นำหลักการนี้มาใช้เป็นโปรแกรมสนทนาผ่านอินเทอร์เน็ต และก็มีบิททัวเร็นท์ (BitTorrent) เกิดขึ้นมาเป็นเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดการ แบ่งไฟล์ต่างๆ ได้อย่างกว้างขวาง และรวดเร็ว แต่ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการ ละเมิดลิขสิทธิ์

ทวิวัฒน์ วิฒนกุลเจริญ (2557,น.57) กล่าวว่า เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Network) หมายถึงสังคมเสมือนจริงผ่านเครือข่ายออนไลน์ที่มีการเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างเครือข่ายในการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่มุ่งเน้นในการสร้างและสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่าย หรือความสัมพันธ์ทางสังคมในกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีกิจกรรมร่วมกัน บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จะให้บริการผ่านหน้าเว็บ และให้มีการตอบโต้ระหว่างผู้ใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ต มีลักษณะสำคัญ 4 ประเภทดังนี้

1. ประเภทเผยแพร่ตัวตน (Dentity Network) กล่าวคือ สื่อสังคมออนไลน์นี้ใช้สำหรับนำเสนอตัวตน และเผยแพร่เรื่องราวของตนเองทางอินเทอร์เน็ตสามารถเขียน Blog สร้างอัลบั้มรูป

ของตัวเอง สร้างกลุ่มเพื่อน และสร้างเครือข่ายขึ้นมาเช่น สื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก (Facebook), My Space เป็นต้น

2. ประเภทเผยแพร่ผลงาน (Creative Network) กล่าวคือ สื่อสังคมออนไลน์ใช้สำหรับการนำเสนอผลงานของตัวเองได้อย่างง่ายดายไม่ว่าจะเป็นวีดิทัศน์ รูปภาพ หรือเสียงเพลง เช่น YouTube, Yahoo VDO, Google VDO, Flickr, Multiply

3. ประเภทความสนใจตรงกัน (Interested Network) กล่าวคือสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะของเว็บไซต์ที่มีการรวมกันของสมาชิก ซึ่งมีความสนใจที่ตรงกัน หรือสนใจในเรื่องเดียวกัน

4. ประเภทร่วมกันทำงาน (Collaboration Network) กล่าวคือสื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะของเว็บไซต์ที่มีการทำงานร่วมกันหรือมีการใช้ข้อมูลร่วมกันในเรื่องเดียวกัน

ดังนั้นประเภทของเครือข่ายสังคมออนไลน์แบ่งเป็นประเภทเผยแพร่ตัวตนเช่น สื่อสังคมออนไลน์ประเภทเฟซบุ๊ก ประเภทเผยแพร่ผลงาน เช่น YouTube, Yahoo VDO, Google ประเภทความสนใจตรงกัน เช่น Del.icio.us เป็นออนไลน์บุ๊กมาร์คกิ้ง (Online Bookmarking) หรือ กูเกิ้ลแมพ (Google Maps) เป็นต้น

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครือข่ายสังคมที่ช่วยสร้างเครือข่ายให้แต่ละบุคคลสามารถส่งข้อความ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ความสนใจ ซึ่งกันและกัน ได้แก่เฟซบุ๊ก (Facebook) มีรายละเอียดดังนี้

2.4 เฟซบุ๊ก

1) ความหมายของเฟซบุ๊ก

เฟซบุ๊ก(Facebook) เป็นบริการเครือข่ายสังคมและเว็บไซต์ ดำเนินงานและมีเจ้าของคือ บริษัท เฟซบุ๊ก (Facebook, Inc.) เปิดใช้งานเมื่อ 4กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2004 โดย มาร์ก ซักเคอร์เบิร์ก นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ในช่วงแรกนั้นเฟซบุ๊กเปิดให้ใช้งานเฉพาะนักศึกษา มหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ด ซึ่งต่อมาได้ขยายไปทั่วมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ต่อมาในวันที่11กันยายน ค.ศ. 2006 ได้ขยายการใช้สำหรับบุคคลทั่วไป ในค.ศ. 2010 เฟซบุ๊กมีผู้ใช้ประจำ 500 ล้านบัญชีผู้ใช้สามารถสร้าง ข้อมูลส่วนตัว เพิ่มรายชื่อผู้ใช้อื่นในฐานะเพื่อนและแลกเปลี่ยนข้อความ รวมถึงได้รับแจ้งโดยทันทีเมื่อผู้ใช้ปรับปรุงข้อมูลส่วนตัว นอกจากนั้นผู้ใช้อย่างสามารถรวมกลุ่มที่มีความสนใจส่วนตัวจัดระบบ ตามสถานที่ทำงาน โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือธุรกิจอื่นๆ (กิตติ ภูวนิธิธนา, 2554,น. 56)

เฟซบุ๊ก (Facebook) หมายถึง เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ฟรีที่มีผู้ลงทะเบียน ใช้งานสามารถสร้างรายละเอียดส่วนบุคคล รูปภาพ วิดีโอ และมัลติมีเดีย (Multimedia) สามารถ แสดงความคิดเห็น สนทนาโต้ตอบผ่านหน้าเว็บไซต์บนพื้นที่ตนเอง และของผู้อื่นที่มีเครือข่าย เชื่อมโยงกันได้ (ภาณุวัฒน์ กองราช,2554,น. 2)

2) ลักษณะของเฟซบุ๊ก คือการสร้าง Fan Page ไม่ว่าจะป็นกลุ่มบุคคล องค์กรทั่วไป

หรือองค์กรธุรกิจ ต่างก็เปิดช่องทางการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายของตนด้วยวิธีการนี้แทบทั้งสิ้น ซึ่งการสร้าง Fan Page ต้องน่าสนใจเพราะว่า เฟซบุ๊กมีการเชื่อมโยงในหลายๆ มิติที่ค่อนข้างสะดวก เช่น สามารถแชร์ข้อมูลหรือกิจกรรมภายในเครือข่ายได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเชื่อมโยงเว็บไซต์ องค์กร หรือสินค้ากับ หน้าเพจได้ หรือสามารถเชื่อมโยงกับ สังคมออนไลน์อื่นๆ ได้เป็นต้น ดังนั้น Facebook page ของแบรนด์สินค้าใหญ่ๆ จะพบว่า Fan Page ของแบรนด์ สินค้าต่างๆ เหล่านั้น มีความน่าสนใจ มีการออกแบบที่ชวนมอง พร้อมกับ มีเกม ลูกเล่นหรือกิจกรรม ที่สามารถชักจูงให้เราต้องกด Like ได้ อย่งดี เป็นการตรวจสอบความน่าสนใจของเฟซบุ๊กว่ามีศักยภาพมากพอที่จะลงทุนในการทำทางการตลาดผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก

ลักษณะกิจกรรมความสัมพันธ์รายบุคคลในเฟซบุ๊ก ประกอบด้วย (1) การลงทะเบียนครั้งแรกในเฟซบุ๊ก ช่วยให้ผู้ใช้เริ่มต้นใช้งานได้ทันทีเป็นการลดข้อจำกัดในการเข้าร่วม (2) เห็นภาพคุณลักษณะการได้ที่เห็นภาพของเว็บเครือข่ายสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก (3) มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา (4) สืบค้นได้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมทำให้การค้นหาคนที่ต้องการติดต่อภายในเครือข่ายของทำได้ง่าย และ(5) อัปเดตเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง (กิตติ ภูวนิธิธนา, 2554,น. 57)

ส่วนประกอบเฟซบุ๊กประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้ (ภานุวัฒน์ กองราช,2554,น. 3)

- 1) Main Menu หรือข้อมูลสำคัญในเฟซบุ๊ก เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล หรือรายการเพื่อน เป็นต้น จะมีอยู่ด้วยกัน 3 ส่วน คือหน้าแรก (Home) ข้อมูลส่วนตัว (Profile) และบัญชีผู้ใช้งาน
- 2) Application Menu หรือ ส่วนประกอบเสริมที่เพิ่มเติมจากการใช้งานในเมนูหลัก ประกอบด้วย 8 ส่วนที่สำคัญ ดังนี้ (1) กระดานข้อความ (Wall) (2) รูปภาพ (Photo) (3) เพิ่มแท็บใหม่ Add a new) (4) ลิงค์ (Links) (5) กิจกรรม (Events) (6) บันทึก (Notes) (7) วิดีโอ (Video) (8) ค้นหาแท็บที่ใช้ได้(Search available tabs)

3. Feature Menu เป็นส่วนที่ทำให้ผู้ใช้งานมีความสะดวกต่อการส่งข้อมูลต่างๆ

3) ข้อดี ข้อเสียในการใช้เฟซบุ๊ก

สุภาพร เทพยสุวรรณ (2553, น.1) กล่าวถึงข้อดีในการใช้เฟซบุ๊ก ดังนี้

- (1) เฟซบุ๊ก จะเป็นการสร้างเครือข่ายและจุดประกายด้านการศึกษาได้อย่างกว้างขวาง หากใช้ได้อย่างถูกวิธี
- (2) เฟซบุ๊ก ทำให้ไม่ตกข่าว คือทราบความคืบหน้า เหตุการณ์ของบุคคลต่างๆ และผู้ที่ใกล้ชิด
- (3) ผู้ใช้เฟซบุ๊ก สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคม แพนคลับหรือผู้ที่มีเป้าหมายเหมือนกัน และทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้
- (4) เฟซบุ๊ก สามารถสร้างมิตรแท้ หรือเพื่อนที่รู้จักที่แท้จริงได้
- (5) เฟซบุ๊ก เป็นซอฟต์แวร์ที่เอื้อต่อผู้ที่มีปัญหาในการปรับตัวทางสังคม ขาดเพื่อน อยู่

โดดเดี่ยว หรือผู้ที่ไม่สามารถออกจากบ้านได้ ให้มีเครือข่ายทางสังคม และเติมเต็มชีวิตทางสังคมได้อย่างดี ไม่เหงาและปรับตัวได้ง่ายขึ้น

(6) สร้างเครือข่ายที่ดี สร้างความเห็นอกเห็นใจ และให้กำลังใจที่ดีแก่ผู้อื่นได้
กิตติ ภูวนิธิธนา (2554 , น. 56) กล่าวถึงข้อดีในการใช้เฟซบุ๊ก ดังนี้

(1) การใช้เฟซบุ๊กสร้างความสนุกสนานและมาจากความรู้สึก ซึ่งจะห่างไกลจากทัศนคติทั่วไปเกี่ยวกับฐานข้อมูลแบบดั้งเดิมที่น่าเบื่อและสลับซับซ้อน โดยเอาเกม มัลติมีเดีย และการออกแบบที่มาจากความรู้สึกมาจัดการรายชื่อผู้ติดต่อ การออกแบบง่ายๆ และมีตัวช่วย (Help Wizard) ที่ปรากฏขึ้นมาขณะที่เราลงทะเบียนครั้งแรกในเฟซบุ๊กช่วยให้ผู้ใช้เริ่มต้น ใช้งานได้ทันที ลดข้อจำกัดในการเข้าร่วมอยู่ในกราฟสังคมออนไลน์

(2) การใช้เฟซบุ๊กเห็นภาพ คุณลักษณะที่เห็นภาพของเว็บเครือข่ายสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญมากๆ คนส่วนใหญ่ในโลกจำชื่อไม่ค่อยเก่ง โดยเฉพาะในกรณีที่เราเพิ่งรู้จักคนจำนวนมากๆ ในช่วงเวลาสั้นๆ หลังงานปาร์ตี้ การประชุม งานแต่งงาน หรือวันเริ่มงานใหม่ รูปประจำตัวจะเป็นเหมือนการ์ดเตือนความทรงจำ เพื่อช่วยให้จับคู่หน้ากับชื่อ และจำคนที่พบใหม่ได้ดีขึ้น การดูภาพหรือวิดีโอของผู้คนจากแง่มุมต่างๆ ของชีวิตที่พวกเขาเลือกจะแบ่งปันก็ช่วยให้เรารู้และเข้าใจคนเหล่านั้นมากขึ้น

(3) การใช้เฟซบุ๊กมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา ฐานข้อมูลส่วนใหญ่ไม่มีการได้ตอบหากมองในแง่ ของการที่รอให้เรียกหาข้อมูลที่ต้องการ เว็บเครือข่ายสังคมไปไกลกว่าแค่การเรียกหาข้อมูล ทุกครั้งที่ลงทะเบียนเข้าสู่ระบบจะเจอข่าวใหม่ที่อัปเดตไว้เช่น ข้อความและอื่นๆ เรื่องที่เกี่ยวกับคนที่รู้จักคนโน้นบ้างคนนี้บ้างสลับกันไปในแต่ละครั้ง เราจะแสดงสถานะใหม่ รูปประจำตัวใหม่ เครือข่ายของเพื่อนใหม่ๆ วิดีโอใหม่ของขวัญใหม่ได้รับการเตือนให้นึกถึง เพื่อนๆ ที่เราอาจไม่ได้นึกถึงเขาในวันนั้นๆ ข้อความแสดงสถานะ ข้อความแสดงวันเกิด การประกาศเป็นการเสนอให้ทำอะไรกับคนที่เราน่าจะต้องการติดต่อและเสนอสิ่งที่เราควรจะบอกเขาเหล่านั้นในเวลาที่เหมาะสม ถ้าเปรียบเทียบกับเมื่อก่อน ปัจจุบันมีการสื่อสารกับคนที่เรารู้จักใช้เวลาน้อยลง ไม่ต้องวางแผนและไม่ต้องจำมาก เพราะเราสามารถพิมพ์เครื่องมือในเครือข่ายสังคมให้บอกเราว่าต้องติดต่อกับใคร เมื่อไหร่และเกี่ยวกับเรื่องอะไร

(4) การใช้เฟซบุ๊กสืบค้นได้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมทำให้การค้นหาคนที่เราต้องการติดต่อภายใน เครือข่ายของเราทำได้ง่ายเกือบทั้งหมดของเว็บไซต์ประเภทนี้ช่วยให้สืบค้นลัดวงจรรายชื่อ ผู้ติดต่อตามข้อกำหนดต่างๆ เช่น ชื่อ ที่ทำงาน โรงเรียน เมือง งานอดิเรก เพศ สถานะ ความสัมพันธ์ และข้อมูลส่วนตัวอื่นๆ คุณสมบัติให้ประโยชน์สองทางคือเมื่อต้องการสร้างเครือข่ายใหม่ และเมื่อคุณต้องการสืบค้นในกลุ่มเครือข่ายเดิมที่มีอยู่ เช่น สืบค้น ว่าเพื่อนคนไหนมีความเชี่ยวชาญพิเศษเฉพาะด้านบ้าง

(5) การใช้เฟซบุ๊กอัปเดตเรื่องต่างๆ ด้วยตนเอง ข้อได้เปรียบของเว็บไซต์เครือข่าย

สังคมต่อฐานข้อมูล รายชื่อผู้ติดต่อแบบดั้งเดิมคือ ทุกๆ คนต้องรับผิดชอบต่อการรักษาและอัปเดต ข้อมูลส่วนตัวของตนเองนั้นแปลว่า ข้อมูลเหล่านั้นจะเป็นปัจจุบันและถูกต้องกว่า

นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามในการใช้งานเฟซบุ๊ก เพื่อให้ไม่ให้เฟซบุ๊กถูกระงับการใช้งาน โดยเฉพาะบัญชีที่ต้องการใช้งานเฟซบุ๊ก บนพื้นฐานของความสุจริตใจ จะด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการใช้งานส่วนบุคคลหรือใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจและการตลาดก็ตาม แต่อาจจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์จนส่งผลให้กระทำการใดๆ ที่ผิดเงื่อนไข ของเฟซบุ๊กลงไป ดังนี้

- (1) ห้ามใช้ข้อมูลที่เป็นเท็จในการลงทะเบียนเพื่อสร้างโปรไฟล์
- (2) ห้ามมีโปรไฟล์หลายบัญชี
- (3) ห้ามเข้าใช้งานบัญชีหรือกระทำการใดๆ ต่อข้อมูลของผู้อื่น
- (4) ห้ามส่งหรือโพสต์ข้อความในเชิงพาณิชย์ที่ไม่ได้รับอนุญาต
- (5) ห้ามปล่อยไวรัสหรือรหัสที่เป็นอันตราย
- (6) ห้ามใช้เฟซบุ๊กดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจเครือข่ายหรือขายตรง รวมถึงห้ามมีส่วนร่วม

ในธุรกิจดังกล่าวผ่านทางเฟซบุ๊ก

- (7) ห้ามโพสต์ข้อความที่ไม่เหมาะสม เช่น ข้อความที่หยาบคาย
- (8) ห้ามโพสต์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม เช่น ภาพโป๊เปลือย
- (9) ห้ามสร้างความวุ่นวายก่อกวน หรือข่มขู่สมาชิกคนอื่น

(10) ห้ามใช้เฟซบุ๊กผิดวัตถุประสงค์ เช่น ใช้ Facebook Profile ซึ่งเป็นการใช้งานส่วนบุคคลเป็นเครื่องมือในการทำการตลาดแทนที่จะสร้าง Facebook Fan Page ตามวัตถุประสงค์ที่เฟซบุ๊กกำหนด

สุภาพร เทพยสุวรรณ (2553, น.1) กล่าวถึงข้อเสียในการใช้เฟซบุ๊ก ดังนี้

(1) เฟซบุ๊ก เป็นการขยายเครือข่ายทางสังคมในโลกอินเทอร์เน็ต ดังนั้นการมีเพื่อนเครือข่ายที่ไม่รู้จักดีพอ จะทำให้เกิดการลักลอบขโมยข้อมูล หรือการแฝงตัวของขบวนการหลอกลวงต่างๆได้

(2) เพื่อนทุกคนในเครือข่ายสามารถเขียนข้อความต่างๆลง Wall ของ Face Book ได้แต่หากเป็นข้อความที่เป็นความลับ การใส่ร้ายกัน หรือแฝงไว้ด้วยการยั่วยุตต่างๆ จะทำให้ผู้อ่านที่ไม่มีวุฒิภาวะพอ หลงเชื่อ เกิดความขัดแย้ง และปัญหาตามมาในภายหลังได้

(3) เฟซบุ๊กอาจเป็นช่องทางในการสร้างสังคมแห่งการนินทา หรือการยุ่งเรื่องส่วนตัวของผู้อื่นโดยใช่เหตุ โดยเฉพาะสังคมที่ขบสอด้รู้สอด้เห็น

(4) การเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวทั้งหมดให้กับบุคคลภายนอกที่ไม่รู้จักดีพอ เช่นการลงรูปภาพของครอบครัวหรือลูก อาจนำมาเรื่องปัญหาการปลอมตัว หรือการหลอกลวงอื่นๆที่คาดไม่ถึงได้

(5) เด็กๆที่ใช้เวลาในการเล่น เฟซบุ๊ก มากเกินไป จะทำให้เสียการเรียน

(6) ในการสร้างความผูกพันและการปรับตัวทางสังคมเป็นการพบปะกันในโลกของความจริง มากกว่าในโลกอินเทอร์เน็ต ดังนั้นผู้อยู่ในโลกของโซเชียลมีเดียมากเกินไปอาจทำให้มีปัญหาทางจิต หรือขาดการปรับตัวทางสังคมที่ดี โดยเฉพาะผู้ที่ชอบเล่น เฟซบุ๊ก ตั้งแต่ยังเด็ก

(7) เฟซบุ๊ก อาจเป็นแรงขับให้มีการพบปะทางสังคมในโลกแห่งความเป็นจริงที่น้อยลงได้ เนื่องจากทราบความเคลื่อนไหวของผู้ที่อยู่ในเครือข่ายอย่างตลอดเวลา

(8) นโยบายของบางโรงเรียน บางมหาวิทยาลัย บางครอบครัวหรือในบางประเทศมีปัญหามากมายที่เกิดจากเฟซบุ๊กทำให้เฟซบุ๊กไม่ได้รับการอนุญาตให้มีในหลายพื้นที่

ดังนั้น เฟซบุ๊กเป็นบริการเครือข่ายสังคมและเว็บไซต์ที่จะทำให้ผู้ใช้สามารถติดต่อสื่อสารและร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายๆ กิจกรรมกับผู้ใช้เฟซบุ๊กคนอื่นๆ ได้

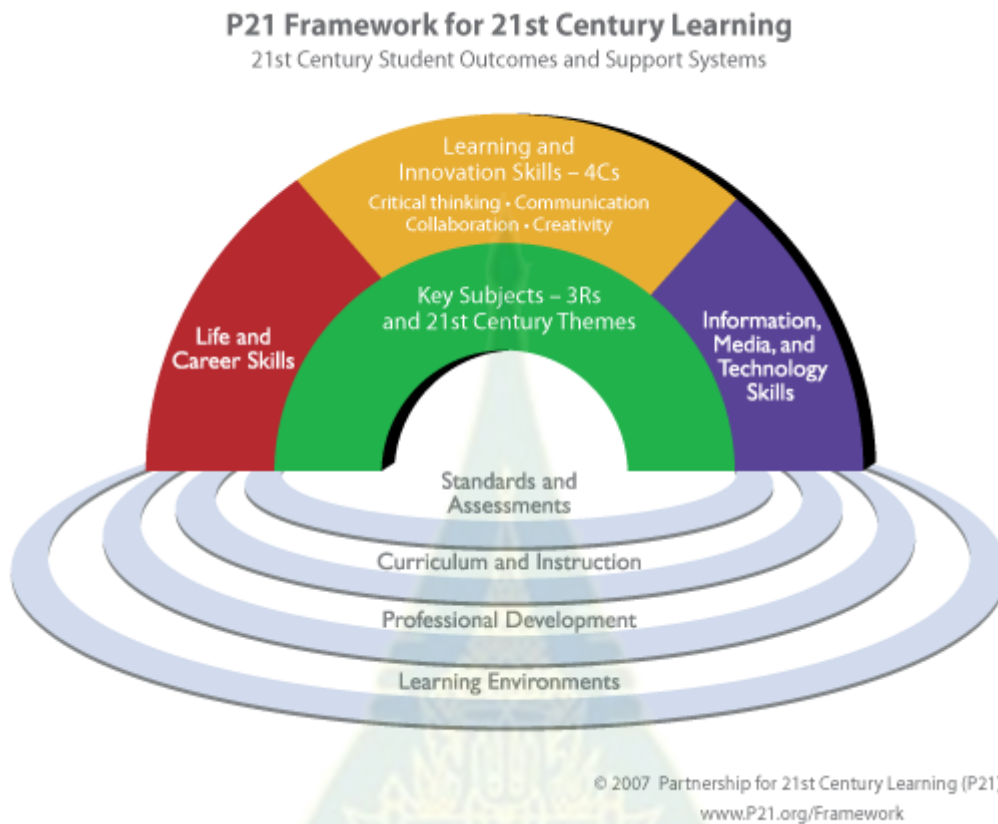
3. การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาทั่วโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดการศึกษาที่ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยให้ผู้เรียนมี ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยอ้างถึงรูปแบบ (Model) ที่มาจากเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership For 21st Century Skills) หรือเรียกย่อว่า เครือข่าย P21 ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกาจากความร่วมมือของครู นักการศึกษา และผู้นำทางธุรกิจของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ รวมทั้งโรงเรียน และสำนักงานการศึกษาของรัฐที่ต้องการให้เยาวชนมีความรู้ ทักษะสำหรับออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่าง โดยเฉพาะองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับ ทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

3.1 ทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

ทักษะสำหรับออกไปดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ 1) ความรู้ แนวคิดสำคัญในศตวรรษที่ 21 (21st Century Themes) และ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) 2)ระบบสนับสนุนการศึกษา (Support Systems) ของศตวรรษที่ 21 โดยมี

ระบบในการสนับสนุนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skill's Framework)

ที่มา: Partnership for 21st Century Skills, 20107 [Online] www.p21.org

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 หรือ P21 แสดงให้เห็นว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่จบการศึกษามี ดังนี้

1) ความรู้ในวิชาพื้นฐานโดยมุ่งเน้นไปที่การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) คณิตศาสตร์ (Arithmetic) หรือที่เรียกว่า 3Rs และแนวคิดที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 (Key Subjects – 3Rs and 21st Century Themes) รวมทั้งมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) ประกอบด้วย

(1) ทักษะชีวิตและอาชีพทำงาน (Life and Career Skills)

(2) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) โดยมุ่งเน้นไปที่การคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) การสื่อสาร (Communication) การร่วมมือ (Collaboration) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) หรือที่เรียกว่า 4C's

(3) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี Information, Media and Technology Skills)

2) ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ (Support Systems) ประกอบด้วย

(1) มาตรฐานและการประเมิน (Standards and Assessments) มุ่งเน้นไปที่ความรู้ เนื้อหาและความเชี่ยวชาญ มีมาตรฐานการเรียนรู้ เน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง สามารถแก้ปัญหาได้ ใช้แบบทดสอบมาตรฐานที่มีคุณภาพสูงในชั้นเรียนและหลังการเรียน

(2) หลักสูตรและการสอน (Curriculum and Instruction) มุ่งเน้นการเรียนในรูปแบบ วิทยาการ บูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน การเรียนรู้แบบสืบค้น (Inquiry - Based Learning) การเรียนรู้จากการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem- Based Learning) และทักษะการคิดที่สูงขึ้น

(3) การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) มุ่งเน้นให้ครูมีความรู้ ความสามารถในการสอนแบบบูรณาการ ใช้กลยุทธ์ในการสอนที่หลากหลายในชั้นเรียนให้ผู้เรียน สามารถนำไปปฏิบัติได้

(4) สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ (Learning Environments) สร้างการเรียนรู้ที่เกิดจากการ ปฏิบัติและการสนับสนุนของบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ เกี่ยวข้องโลกแห่งความจริงตามบริบทศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติเป็นการ เรียนแบบโครงการ (Project- Based Learning) หรือลงมือปฏิบัติในงานอื่น ๆ ที่นำมาใช้ในการเรียนรู้ การเรียนรู้ จากสื่อ เครื่องมือ เทคโนโลยีและทรัพยากรการศึกษาที่มีคุณภาพ

3.2 คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 มีผู้กล่าวถึงดังนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้กำหนดเป้าหมาย คุณลักษณะของคนไทย ที่ จะต้องพัฒนาในช่วงของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2552 – 2561) ไว้ดังนี้

- 1) คนไทยและการศึกษาไทยมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล
- 2) คนไทยมีความสามารถภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี
- 3) คนไทยมีทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 ต่อปี
- 4) ผู้สำเร็จจาชีวิตศึกษาและอุดมศึกษามีคุณภาพระดับสากลและเป็นไปตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิ
- 5) คนไทยใฝ่รู้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่านและแสวงหาความรู้อย่าง

ต่อเนื่อง

6) คนไทยใฝ่ดีมีคุณธรรมพื้นฐาน มีจิตสำนึกและค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตสาธารณะ มี วัฒนธรรมประชาธิปไตยผู้เรียนทุกระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 มีคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นพลเมือง

7) คนไทยคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้มีทักษะในการคิดและปฏิบัติมีความสามารถในการแก้ปัญหา มีความคิด ริเริ่มสร้างสรรค์มีความสามารถในการสื่อสาร

8) ผู้เรียนทุกระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์มีวิจาร์ณญาณ มี ความคิดสร้างสรรค์

9) ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา มีสมรรถนะเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้และมีงานทำภายใน 1 ปีรวมทั้ง ประกอบอาชีพอิสระเพิ่มมากขึ้น

วิจาร์ณ พานิช (2556,น.18) ได้เสนอทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในศตวรรษที่ 21 จากภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่คนทุกคนต้องเรียนรู้ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต จาก 3Rs และ 4 Cs เป็น 3Rs + 8Cs + 2Ls

ซึ่ง3Rs ได้แก่ Reading (อ่านออก), (W)Riting (เขียนได้) และ (A)Rithmetics (คิดเลขเป็น) 8Cs ได้แก่

1) Critical thinking & problem solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา

2) Creativity & innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม)

3) Cross-cultural understanding (ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่าง ภาระบวทศน์

4) Collaboration, teamwork & leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ)

5) Communications, information & media literacy (ทักษะด้าน การสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ)

6) Computing & ICT literacy (ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร)

7) Career & learning skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้)

8) Change (ทักษะการเปลี่ยนแปลง)

2Ls ได้แก่ Learning Skills (ทักษะการเรียนรู้) และ Leadership (ภาวะผู้นำ)

รวมทั้งระบุลักษณะ 8 ประการของเด็กสมัยใหม่ไว้ ดังนี้

- 1) มีอิสระที่จะเลือกสิ่งที่ตนพอใจ แสดงความเห็น และลักษณะเฉพาะของตน
- 2) ต้องการดัดแปลงสิ่งต่างๆ ให้ตรงตามความพอใจและความต้องการของตน (customization & personalization)
- 3) ตรวจสอบหาความจริงเบื้องหลัง (scrutiny)
- 4) เป็นตัวของตัวเองและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อรวมตัวกัน เป็นองค์กร เช่น ธุรกิจ รัฐบาล และสถาบันการศึกษา
- 5) ความสนุกสนานและการเล่นเป็นส่วนหนึ่งของงาน การเรียนรู้ และชีวิตทางสังคม
- 6) การร่วมมือ และความสัมพันธ์เป็นส่วนหนึ่งของทุกกิจกรรม
- 7) ต้องการความเร็วในการสื่อสาร การหาข้อมูล และตอบคำถาม
- 8) สร้างนวัตกรรมต่อทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต

วิโรจน์ สารรัตน์. (2556 น.122-124) กล่าวถึง ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ทักษะ (The 4 C's) คือ

1) ทักษะสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation)

(1) คิดอย่างสร้างสรรค์ (Think Creativity) ซึ่งประกอบไปด้วย การใช้เทคนิค ในการสร้างสรรค์ที่หลากหลาย เช่น การระดมสมอง สร้างความคิดที่เป็นความเสริมจากเดิม และคิด ก้าวหน้าใหม่ๆอย่างรอบคอบถ้อยถนอง วิเคราะห์และประเมินความคิดตนเอง เพื่อปรับปรุงและให้เกิด ผลงานอย่างเต็มที่

(2) ทำงานอย่างสร้างสรรค์กับคนอื่น (Work Creativity with Others) คือการพัฒนา ปฏิบัติ และสื่อสารความคิดใหม่สู่คนอื่น เปิดกว้างและตอบสนองต่อทัศนะใหม่ๆ ที่หลากหลาย นำมาใช้ประโยชน์ และมีผลสะท้อนต่อการทำงาน แสดงให้เห็นถึงความเป็นต้นตอ หรือ เป็นแหล่งประดิษฐ์ในการทำงาน และเข้าใจข้อจำกัดของโลกที่เป็นจริงในการนำเอาความคิดใหม่มาใช้ มองความล้มเหลวเป็น เช่น โอกาสเพื่อการเรียนรู้ เข้าใจว่าการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ต้องอาศัย เวลา ต้องกระทำซ้ำ อีกหลายครั้ง และยังพบข้อผิดพลาดอีกบ่อยครั้ง

(3) นำนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ (Improvement Innovation) คือการนำเอาความคิด ที่สร้างสรรค์ไปปฏิบัติให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม มีผลที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งที่เกิดจากนวัตกรรมนั้น

2) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)

(1) ความมีเหตุผล (Result Effectively) คือการใช้รูปแบบความมีเหตุผลที่ หลากหลาย เช่น ทั้งเชิงอุปมา เชิงอนุมาน และอื่นๆให้เหมาะสมกับสถานการณ์

(2) ใช้การคิดอย่างเป็นระบบ (Use System Thinking) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระ หวางองค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้มองเห็นภาพโดยรวมที่ซับซ้อน

(3) มีการประเมินและตัดสินใจ (Make Judgements and Decision) วิเคราะห์ และประเมินอย่างมีประสิทธิภาพเกี่ยวกับสถานการณ์ ข้อถกเถียง ข้อเรียกร้อง และความเชื่อ วิเคราะห์และประเมินแนวคิดของทางเลือกหลักๆ สังเคราะห์และสร้างความเชื่อมโยง ระหว่าง สารสนเทศกับข้อถกเถียง แปลความสารสนเทศ และสรุปผลจากกา ารใช้วิธีที่ดีที่สุด และสะท้อนเชิง วิพากษ์ต่อประสบการณ์และกระบวนการเรียนรู้

(4) แก้ปัญหา (Solve Problems) คือการแก้ปัญหาต่างๆที่ไม่คุ้นเคยด้วยวิธีการทั้ง แบบดั้งเดิม และแบบนวัตกรรมใหม่ๆ ระบุและตั้งคำถามสำคัญที่จะทำให้ทำให้เกิดความกระจ่างใน ทักษะที่หลากหลายและนำไปสู่ทางเลือกที่ดีที่สุด

3) การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication) การสื่อสารที่ชัดเจน (Communication Clearly) นำเสนอความนึกคิดและความคิด อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการพูด การ เขียน และการกระทำ อย่างหลากหลายรูปแบบ และบริบท ฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตรึงตรอง ความหมายทั้งในความรู้ ค่านิยม ทศนคติ และความสนใจ ใช้การสื่อสารเพื่อจุดมุ่งหมายต่างๆ เช่น การแจ้งข่าว การสอน การจูงใจ การเชื้อเชิญ นำเอาชื่อและ เทคโนโลยี มาใช้อย่างมีเหตุผล อย่างรู้ และมึประสิทธิภาพ และผลกระทบสื่อสารได้อย่างมี ประสิทธิภาพในหลายๆสถานการณ์แวดล้อมรวมทั้ง การใช้ภาษาไทยและภาษาอื่นๆได้หลายภาษา

4) ความร่วมมือ(Collaboration) ร่วมมือกับคนอื่น (Collaborate with Others) แสดง ถึงความสามารถที่จะทำงาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอย่างเคารพซึ่งกันและกันกับคนอื่นๆ หรือกลุ่ม อื่นๆที่หลากหลาย แสดงออกถึงความยืดหยุ่นและความเต็มใจที่จะช่วยเหลือเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ร่วมกันมีความรับผิดชอบร่วมกันกับการทำงานแบบมีส่วนร่วม และให้คุณค่ากับแต่ละคนที่เป็นส่วน หนึ่งของทีม

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงคุณลักษณะของผู้เรียนจะต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร สถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ทักษะ และทัศนคติของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่าผู้นำ สถานศึกษาเป็นบุคคลที่ถูกคาดหวังให้ปฏิบัติตามคำสั่งของหน่วยงานระดับจังหวัดหรือระดับแผนก งานเกี่ยวกับงานบุคลากร การจัดซื้อจัดจ้าง การงบประมาณ การจัดทำทางเดิน และสนามเด็กเล่นที่ ปลอดภัย ความสัมพันธ์กับสาธารณะและอื่นๆ ที่จะทำให้การบริหารสถานศึกษาเป็นไปอย่างราบรื่น รวมทั้งบทบาทสำคัญในการพัฒนาการสอนและการเรียนรู้ แต่ในระยะต่อไป ผู้บริหารสถานศึกษา (Principals) จะต้องทำงานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าตนเองได้ทำหน้าที่เป็นเช่น ผู้นำ (As leader) เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียน (Student learning) เพราะการเรียนรู้จะเกิดขึ้นไม่ได้ หากขาดการใช้ ภาวะผู้นำ (Leadership) โดยภาวะผู้นำสถานศึกษา (School leadership) หมายถึง แต่ละบุคคล ต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาวิชาการ การประเมินผล และเทคนิคการสอน มีการทำงานเพื่อ เสริมสร้าง ทักษะร่วมกับครู การรวบรวม วิเคราะห์ และการใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ผู้นำถูกคาดหวัง

ให้ทำงานร่วมกับครู นักเรียน ผู้ปกครอง สมาชิกในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่าความต้องการในการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนได้รับการตอบสนอง และนั่นหมายความว่าสมาชิกในโรงเรียนจะต้องมีภาวะผู้นำร่วม (Shared leadership) เพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำมาจากสมาชิกทุกคนร่วมกัน แต่ก็มีได้หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะปลีกตัวจากความรับผิดชอบนี้ออกไป แต่กลับจะต้องสนับสนุนให้มีความรับผิดชอบร่วม (Shared responsibility) ในการระบุปัญหา การสร้างทางเลือก และการนำไปปฏิบัติ สำหรับผู้นำในศตวรรษที่ 21 บางทักษะมีความสำคัญยิ่ง เช่น ทักษะการสร้างทีมงาน (Team building) ทักษะการจัดการความขัดแย้ง (Conflict management) เพื่อให้เกิดความมั่นใจได้ถึง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นสากล (Universal learning environments) ที่เกิดขึ้นในทุกๆห้องเรียน ซึ่งผู้นำสถานศึกษาโดยตำแหน่ง (Designed leader) เพียงลำพังไม่สามารถทำให้บรรลุผลในภารกิจงานที่มากมายนี้ได้

ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2557, น. 11-14) กล่าวถึงผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 เรียกว่าผู้เรียนยุค Gen Net หรือผู้เรียน ยุค Tweenies (Autonomous Learning) หมายถึง ผู้เรียนที่เกิดในช่วงปลายของสหัสวรรษที่แล้วถึงช่วงต้นของสหัสวรรษปัจจุบัน ได้แก่ ผู้เรียน/เยาวชนที่มีช่วงอายุไม่เกิน 10 ปี ผู้เรียนกลุ่มนี้ถือเป็นผู้เรียนในยุคแห่งอนาคตซึ่งได้รับการมองว่ามีคุณสมบัติที่แตกต่างจากผู้เรียนในยุคที่ผ่านมาค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากการที่ผู้เรียนใน กลุ่มดังกล่าวเกิดมาพร้อมกับยุคที่คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต เครื่องมือสื่อสาร โทรศัพท์มือถือ และเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยที่ผู้เรียนกลุ่มนี้จะรู้สึกแปลกใจหากพูดถึงช่วงเวลาของผู้คนที่ใช้ชีวิตโดย ปราศจากคอมพิวเตอร์ (Computer) อินเทอร์เน็ต (Internet) หรือไอพ็อด (i-Pod) นอกจากนี้ผู้เรียนในยุคนี้ มักจะมีแนวโน้มที่จะมองโลกในแง่ดี ชอบทำงานเป็นทีม ชอบการเรียนรู้แต่ มักจำกัดเฉพาะในเรื่องที่สนใจ อาจเป็นเพราะเกิดมาในยุคของครอบครัวลูกน้อย (Fewer Children Family) ส่งผลถึงการได้รับความเอาใจใส่มากขึ้นจากการเรียนรู้ให้ตอบสนองกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

คุณลักษณะจำเป็น 8 ประการสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies มีดังนี้

1) ความรับผิดชอบและพึ่งพาตนเองในการเรียนรู้ (Autonomous Learning) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการวางแผนการเรียนรู้ของตนเอง ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง รู้จักวิธีการในการไปถึง เป้าหมายนั้นๆ อย่างยืดหยุ่น ตลอดจนการมีวินัยในการเรียนรู้ ของตนเอง โดยที่ไม่ต้องให้มีผู้ใดมาบังคับ รวมทั้งการมีความเป็น ผู้ใหญ่ภายในตนเอง ทักษะประการแรกนี้ ถือว่ามีความสำคัญมาก เป็นอันดับแรกและเป็นทักษะที่ต้องการ การปลูกฝังไม่เพียงแต่ จากครูผู้สอน จากระบบการศึกษา หรือจากสังคมเท่านั้น หากยัง ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังจากครอบครัวเป็นสำคัญ

2) ทักษะด้านการคิด (Thinking Skills) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาหรือได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีระบบ ส่งผลให้สามารถคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การฝึกฝนทักษะที่สำคัญมากสำหรับผู้เรียนยุค Gen Net/Tweenies ได้แก่ การพัฒนาทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creative Learners) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinkers) การคิดไตร่ตรอง (Reflective Thinking) รวมทั้ง ทักษะในการคิดแก้ปัญหา (Problem Solvers)

3) ทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Collaborators) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีความสามารถในการประสานงานกับผู้อื่น มีทักษะของการเป็นผู้นำรวมทั้งการเป็นผู้ตามที่ดี สามารถสื่อสารกับผู้อื่นในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การมอบหมายงาน การถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ เป้าหมายร่วมกันให้กับผู้ร่วมงานอื่นๆ รวมทั้งการเป็นผู้ฟังและผู้ร่วมปฏิบัติงานที่ดี โดยผู้เรียน Gen Net/Tweenies ควรได้รับการฝึกให้มีทักษะ ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Collaborative Learning) โดยทักษะที่ ต้องมุ่งเน้น ได้แก่ ทักษะพื้นฐานด้านการสื่อสาร (Communication Skill) อย่างมีประสิทธิภาพ

4) ทักษะในการสืบเสาะค้นหา (Enquirers) หมายถึง การที่ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นนักสำรวจที่ดี ชอบที่จะศึกษาค้นคว้าสิ่งต่างๆ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานของตน โดย สังเกต เปรียบเทียบความเหมือนความแตกต่าง ทักษะสำหรับการสืบเสาะค้นหานี้ ครอบคลุมการที่ผู้เรียนจะต้องมีทักษะในการเลือกสรร/คัดกรอง สารสนเทศที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถค้นหาสารสนเทศที่ต้องการ ได้อย่างเที่ยงตรง รวดเร็ว อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ความกระตือรือร้น (Active Learners) หมายถึง การที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้เรียนในลักษณะเชิงรุก กล่าวคือ ไม่เป็นเพียงผู้ฟัง (นิ่งๆ) ที่ดีในชั้นเรียนหรือในการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนเชิงรุก หมายถึงการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ร่วมมือที่ดีของ ผู้เชี่ยวชาญในการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับในการเรียนจาก ผู้เชี่ยวชาญนั้น ผู้เรียนควรให้ความสนใจในการเรียนรู้ (Attentive) ศึกษาเนื้อหา รู้จักถาม/ตอบคำถามในบริบทที่เอื้ออำนวยต่อการ เรียนรู้ที่มีความหมายให้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งการฝึกฝนทักษะในด้าน การแสดงออกหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเหมาะสมและถูก กาลเทศะ

6) ทักษะพื้นฐานด้านไอซีที (ICT Skills) ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะถึงการที่ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในด้าน การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ปฏิบัติการ หรือโปรแกรมสำนักงาน เท่านั้น หากหมายรวมถึงการที่ผู้เรียนสามารถดูแลรักษาเครื่องมือ และ/หรือระบบต่างๆ ได้ในระดับพื้นฐาน นอกจากนี้ยังหมายถึง ความสามารถของผู้เรียนในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และ สื่อสารโทรคมนาคมในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุม ทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทักษะในการสืบค้น (Search Skills) ทักษะในด้านการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารผ่าน ICT และ/ หรือ ทักษะในการเลือกใช้อุปกรณ์ที่เหมาะสม เป็นต้น

7) ทักษะในด้านการใช้ภาษาสากล (Second Language Skills) หมายถึง การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะ ความรู้และความสามารถในการใช้ภาษาที่สอง เป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาแม่หรือภาษาหลัก ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ในระดับที่สามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้ ภาษาสากลสำหรับสังคมไทย ที่ถือได้ว่าสำคัญมากที่สุด คือภาษาอังกฤษ เพราะถือเป็นภาษาสากลที่ได้รับการนำไปใช้อย่างแพร่หลายมากที่สุดในโลกอินเทอร์เน็ต ดังนั้น ใน การเตรียมความพร้อมของผู้เรียนสำหรับการเรียนรู้ในยุคสมัยใหม่นั้น ควรมีการเตรียมพร้อมผู้เรียนในด้านภาษาอังกฤษ

8) ความสนใจในวัฒนธรรม (Engaged with Cultures) และ ความตระหนักถึงความ เป็นไปในโลก (World Awareness) หมายถึง การปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่ใส่ใจและเห็นคุณค่าใน วัฒนธรรมของตนเอง อย่างน้อยในระดับที่เพียงพอที่จะทำให้รู้จัก ตนเอง รู้จัก “ราก” หรือ ประวัติศาสตร์ของตนเองและสังคมที่อาศัยอยู่ (Self-Identity) เพื่อจะได้สามารถเปรียบเทียบความ เหมือนหรือแตกต่างกับสังคม/โลกรอบตนเองได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ , 2554, น.4) กล่าวถึงคุณลักษณะเด็กไทยในประชาคมอาเซียน ดังนี้

1) ด้านความรู้

(1) มีความรู้เกี่ยวกับประเทศอาเซียนในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและ วัฒนธรรม

(2) มีความรู้เกี่ยวกับอาเซียน ได้แก่ (1) จุดกำเนิดอาเซียน (2) กฎบัตรอาเซียน (3) ประชาคมอาเซียน (4) ความสัมพันธ์กับภายนอกอาเซียน

2) ด้านทักษะ/กระบวนการ

(1) ทักษะพื้นฐาน ได้แก่ (1)สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา (ภาษาอังกฤษ และ ภาษาประเทศเพื่อน บ้านอีก อย่างน้อย 1 ภาษา) (2) มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่าง สร้างสรรค์ (3) มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี(4) มีความสามารถในการทำงานและอยู่ ร่วมกับผู้อื่น

(2) ทักษะพลเมือง/ความรับผิดชอบทางสังคม ได้แก่ (1) เคารพและยอมรับความ หลากหลายทางวัฒนธรรม (2) มีภาวะผู้นำ (3) เห็นปัญหาสังคมและลงมือทำเพื่อนำไปสู่การ เปลี่ยนแปลง

(3) ทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตน ได้แก่ (1) เห็นคุณค่าความเป็นมนุษย์เท่าเทียม กัน (2) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (3) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีวิธีคิดอย่างถูกต้อง (4) มีความสามารถในการจัดการ/ควบคุมตนเอง

3) ด้านเจตคติ ได้แก่ (1) มีความภูมิใจในความเป็นไทย/ความเป็นอาเซียน (2) ร่วมกันรับผิดชอบต่อประชาคมอาเซียน (3) มีความตระหนักในความเป็นอาเซียน (4) มีวิถีชีวิตประชาธิปไตย ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล สันติวิธี/สันติธรรม (5) ยอมรับความแตกต่างในการนับถือศาสนา (6) ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้นคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนที่สังคมต้องการในฐานะพลเมืองไทยและของโลก ดังนี้

(1) ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศในรูปแบบสหวิทยาการ รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมโดยมุ่งเน้นไปที่การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) การคิดคำนวณ (Arithmetic) หรือที่เรียกว่า 3Rs

(2) ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ ดังนี้

(1) ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยมุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่มีเหตุผล ไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการหาคำตอบ หรือแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดสังเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดเป็นระบบ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสาร และทักษะการทำงานร่วมกัน

(2) ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สารสนเทศโดยมุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงข้อมูลด้วยการใช้สื่อ และเทคโนโลยี สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ทักษะการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร

(3) ทักษะชีวิตและอาชีพ โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยน ความคิด เจตคติ หรือพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการทำงานอย่างหลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิต และทำงานร่วมกับผู้คนที่มีความแตกต่างกันดีเป็น อย่างดี ได้แก่ ทักษะอาชีพ ทักษะกระบวนการทำงาน ทักษะการจัดการ ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม

3) ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

(1) มีวิถีชีวิตในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(2) เป็นผู้ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

(3) เป็นผู้ที่มีศีลธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย สามารถจัดการตนเองได้

และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

- (4) เป็นผู้ใฝ่เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รักการอ่านและแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
- (5) เป็นผู้มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ใน การศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก
- (6) เป็นผู้เสริมสร้างสุขภาพและลักษณะนิสัยในการบริโภคและอุปโภค รู้จักการเสริมสร้างสมรรถภาพ และวิธีการเลือกบริโภคอาหาร ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อดูแลสุขภาพของตนเอง
- (7) เป็นผู้เสริมสร้างความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและผู้อื่น รู้จักการป้องกันตนเองจากอุบัติเหตุ ภัยอันตรายต่างๆที่เกิดขึ้น
- (8) เป็นผู้มีจิตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จิตสาธารณะ รู้จักบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นตามความสนใจในลักษณะอาสาสมัครอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม
- (9) เป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และสังคมโลกอย่างสันติสุข

3.3 คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ครูในศตวรรษที่ 21 มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ถนอมพร เลหาจรัสแสง (2557 , น. 11-14) กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับครูในอนาคต มีลักษณะสำคัญดังนี้

- 1) C-Content หมายถึงผู้สอนต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาที่ตนรับผิดชอบ เป็นลักษณะที่จำเป็นอย่างที่สุดและขาดไม่ได้สำหรับผู้สอน เพราะถึงแม้ผู้สอนจะมีทักษะ C อื่นที่ เหลือทั้งหมด แต่หากขาดซึ่งความเชี่ยวชาญในเนื้อหาการสอนของตนแล้ว เป็นไปไม่ได้เลยที่ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้น
- 2) C-Computer (ICT) Integration หมายถึงผู้สอนมีทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพก็สามารถส่งเสริมทักษะกระบวนการคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี
- 3) C-Constructionist หมายถึงผู้สอนเป็นผู้สร้างสรรค์มีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด Constructionism ซึ่งมุ่งเน้นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นเป็นเรื่องภายในของตัวบุคคลจากการที่ได้

ลงมือทำกิจกรรมใดๆให้เกิดการสร้างสรรคความรูใหม่ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือความรูเดิมที่อยู่ในตัวบุคคลนั้น

4) C-Connectivity หมายถึงผู้สอนมีทักษะในการจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงระหว่างผู้สอน ผู้เรียนด้วยกัน ทั้งในสถานศึกษาเดียวกัน และต่างสถานศึกษา หรือเชื่อมโยงสถานศึกษา บ้าน และ/หรือ ชุมชนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) C-Collaboration หมายถึงผู้สอนมีความสามารถในการเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับ ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ผู้สอนจะต้องมีทักษะในบทบาทของการเป็นโค้ช หรือที่ปรึกษาที่ดีในการเรียนรู้

6) C-Communication หมายถึงผู้สอนมีทักษะในการสื่อสารกับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีใช้เฉพาะการพัฒนาให้เกิดทักษะของเทคนิค การสื่อสารที่ดี เท่านั้น หากยังรวมถึง การเลือกใช้สื่อ (Media) ที่หลากหลายที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถส่งผ่านเนื้อหาสาระที่ต้องการจะนำเสนอ หรือสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม

7) C-Creativity หมายถึงผู้สอนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ เพราะบทบาทของผู้สอนในยุคสมัยนี้นั้นไม่ได้มุ่งเน้นการเป็นผู้ป้อน/ส่งผ่านความรู้ให้กับผู้เรียนโดยตรง หากมุ่งไปสู่บทบาทของการสร้างสรรค์ ออกแบบสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

8) C-Caring หมายถึงผู้สอนจะต้องมีความมูทิตา ความรัก ความปรารถนา และความห่วงใยอย่างจริงใจแก่ผู้เรียน ในทักษะทั้งหมดที่ได้กล่าวมานั้น ทักษะ Caring นับว่าเป็นทักษะที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะ ความมีมูทิตา รัก ปรารถนาดี และห่วงใยกับผู้เรียนของผู้สอนนั้น จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจต่อผู้สอน ส่งผลให้เกิดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ในลักษณะการตื่นตัวอย่างผ่อนคลาย แทนความรู้สึก วิตกกังวลในสิ่งที่จะเรียนรู้ ซึ่งการตื่นตัวอย่างผ่อนคลาย ถือว่า เป็นสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมที่สุดที่จะทำให้สมองเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุทธวิวรรณ ตันติรจนาวงศ์ (2559, น. 38) กล่าวถึงครูในศตวรรษที่ 21 ว่าครูต้องได้รับการเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากสถาบันผลิตครูก่อนเข้าอบรมเป็นครูประจำการและเข้าสู่การพัฒนาคุณภาพเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ทางการสอนเพื่อการเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในด้านต่างๆ ดังนี้

1) ครูต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญใน เนื้อหาวิชาที่ทันสมัยตามบริบทสภาพแวดล้อมของสังคม และประชาคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลายเน้นกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

2) ครูต้องมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

3) ครูมีทักษะในการเลือกใช้สื่อ เทคโนโลยี สารสนเทศ ในการบูรณาการกับการเรียน การสอนในชั้นเรียน เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4) ครูสามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอนมีการบูรณาการนวัตกรรม การเรียนการสอน และการประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

5) ครูสามารถเผยแพร่ผลงานทางระบบออนไลน์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ในการจัดการเรียนรู้ เป็นผู้รอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ของสังคมและโลก

6) ครูสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ศึกษา ค้นคว้า ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการ จัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

7) ครูสามารถใช้หนังสือ ตำราเรียน แบบฝึกหัด ฯลฯ เป็นภาษาต่างประเทศ ประกอบการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม

8) ครูต้องมีทักษะเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ได้แก่ ทักษะการพัฒนาโดยสรุป หลักสูตร ทักษะการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการนำสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการชั้นเรียน

9) ครูต้องมีทักษะการประเมินตามสภาพจริง ทักษะการวิจัยปฏิบัติการในชั้น เรียน ทักษะการจัดการชั้นเรียน ทักษะการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน

10) ครูต้องมีทักษะการทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

11) ครูต้องมีทักษะการสื่อสารสามารถใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน และใช้กิริยาท่าทางเพื่อบอกความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม

12) ครูรักและศรัทธาในวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณใน วิชาชีพ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน มีการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

ดังนั้น คุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะดังนี้ ครูต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหาที่ตนเองสอน มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ในการเรียนการสอน เป็นผู้สร้างสรรค์ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ครูมีทักษะการจัดกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่างบ้าน ชุมชน ในการเรียนรู้ของผู้เรียนมีทักษะในการสื่อสาร เป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความรักปรารถนา และห่วงใยอย่างจริงใจกับผู้เรียน

4. การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานในสถานศึกษาตามแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติพ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่กำหนดให้ กระทรวงศึกษาธิการกระจาย อำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ในด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป ซึ่งการบริหารงานวิชาการเป็น

ภารกิจที่สำคัญที่สุดของสถานศึกษา ในที่นี้จะกล่าวถึง ความหมายของการบริหารงานวิชาการ ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ และขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

4.1 ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการมีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

วินิจ เกตุขำ (2543:14) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหาร กิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือสถานศึกษาเพื่อให้การเรียนการสอน เกิดผลดีมีประสิทธิภาพ

กมล ภูประเสริฐ (2544:6) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารที่ เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา

รุจิรี ภูสาระ (2545: 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรม ทุกชนิดในสถานศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผล ตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2547:9) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กระบวนการจัด กิจกรรมในงานวิชาการ ซึ่งเป็นภารกิจหลักให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาและเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ ผู้เรียนหรือผู้รับบริการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553:2) ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่ขึ้นอยู่กับปรับปรุงพัฒนาการเรียน การสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ดังนั้นการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียนหรือ สถานศึกษาในการบริหารจัดการ เกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจน การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนให้บรรลุ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

4.2 ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานที่มีความสำคัญที่สุดของภารกิจในการบริหาร สถานศึกษา เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมทุกชนิดของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน มีผู้ กล่าวถึงความสำคัญในการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

รุจิรี ภูสาระ (2545: 56) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญของการ บริหารสถานศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษา ที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็น อย่างยิ่ง ส่วนการบริหารงานอื่นๆ นั้นแม้จะมีความสำคัญเช่นเดียวกัน แต่ก็ยังเป็นเพียงส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้งานวิชาการดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : บทนำ) กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของ การบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา จะพิจารณาได้จากผลงานทางวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรม การศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร สถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องทางตรงและทางอ้อมก็อยู่ที่ ลักษณะของงานนั้น จะเห็นว่าการบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักและมีความสำคัญมากที่สุดของการ บริหารการศึกษาเกี่ยวข้องกับหลักสูตรและเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา สถานศึกษาไม่ว่าระดับใด มาตรฐานและคุณภาพขึ้นอยู่กับงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นความสำคัญและใช้เวลา บริหารงานให้มากที่สุด

ดังนั้น การบริหารงานวิชาการมีความสำคัญเนื่องจากเป็นงานหลักของ การบริหาร สถานศึกษา ไม่ว่าจะสถานศึกษาจะเป็นประเภทใด ต้องมีมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษา ซึ่งจะ พิจารณาได้จากผลงานทางวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรม การศึกษาและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหาร สถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา

4.3 ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

นักวิชาการกล่าวถึงขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

กมล ภูประเสริฐ (2544, น.9-14) กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 9 ประการดังนี้

1) การบริหารหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางระดับประเทศ การ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากร สภาพ การดำรงชีวิตและปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและท้องถิ่น การจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา การ จัดทำหน่วยการเรียนรู้

2) การบริหารการเรียนการสอน ได้แก่ การรวบรวม วิเคราะห์ และกำหนด กิจกรรม การเรียนการสอนที่เหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ การกำหนด การเตรียมการ และการจัดหาสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ เครื่องใช้ ที่สอดคล้อง กับกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้หรือ รายวิชาที่ต้องการให้ประเมินผลตามสภาพจริง การจัดทำแผนการสอน หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้สอนแต่ละคนในระดับชั้นตามหลักสูตรสถานศึกษา การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการสอนหรือแผนการจัดการเรียนรู้โดยการ เยี่ยมชั้นเรียนหรือ ประชุมปรึกษาหารือเป็นระยะ การร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียน การสอนโดยการนิเทศ

ภายใน การพัฒนาบุคลากร การส่งเสริมสื่อการเรียนการสอนและการ แสวงหาความช่วยเหลือจาก ภายนอกสถานศึกษา

3) การบริหารการประเมินผลการเรียน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ของ หน่วยการเรียนรู้รายวิชาและกิจกรรมการเรียนการสอนรวมทั้งการร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การ กำหนด วิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้และการเตรียมการใน การ สร้างเครื่องมือ การควบคุมดูแล และส่งเสริมให้มีการประเมินผลการเรียนตามวิธีการ และ เครื่องมือที่ ได้กำหนดไว้รวมทั้งการให้มีการบันทึกผลการเรียนการสอน การจัดทำหลักฐาน การศึกษาตามที่ หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ การนำผลการประเมินไปใช้ในการแก้ไข ข้อบกพร่องของผู้เรียนแต่ละคน อย่างสม่ำเสมอ การกำหนดรูปแบบระยะเวลาการรายงานผลการเรียนรู้ การรายงานผู้ปกครอง ระหว่างปี และการรายงานผลของสถานศึกษาต่อสาธารณะและ หน่วยงานต้นสังกัด

4) การบริหารการนิเทศภายในสถานศึกษา ได้แก่ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการ นิเทศภายในที่มีหลักการให้บุคลากรทุกคนร่วมกันรับผิดชอบเพื่อการนำสถานศึกษาไปสู่มาตรฐาน การศึกษาร่วมกัน การกำหนดวิธีการและระยะเวลาการนิเทศภายในด้วยวิธีการอย่างเป็นกัลยาณมิตร การควบคุมและส่งเสริมให้มีการดำเนินการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ การร่วมกันแก้ไขปัญหาที่ เกิดขึ้นโดยถือเป็นปัญหาของสถานศึกษาโดยส่วนรวม

5) การบริหารการพัฒนาบุคลากรทางวิชาการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน เกี่ยวกับความรู้ความสามารถของบุคลากรในสถานศึกษา การกำหนดช่วงเวลาของการพัฒนาบุคลากร เป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ การควบคุมดูแลให้การดำเนินงานพัฒนาบุคลากรเป็นไปตามที่กำหนดไว้

6) การบริหารการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การทำความเข้าใจและส่งเสริมให้มีการ วิจัย ในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งครูทุกคนควรทำ โดยการร่วมกันกำหนดประเด็น ปัญหาที่เป็นข้อขัดข้องหรือข้อควรพัฒนาร่วมกันในสถานศึกษา การควบคุมดูแลและส่งเสริมการ ดำเนินการวิจัยที่ได้กำหนดได้

7) การบริหารโครงการทางวิชาการอื่นๆ ได้แก่ การกำหนดหัวข้อเรื่องทางวิชาการที่ เป็นการสนับสนุนงานหลักทางวิชาการ การกำหนดวิธีดำเนินการและระยะเวลาที่จะ ดำเนินการ การควบคุมดูแลและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามที่กำหนดไว้

8) การบริหารระบบข้อมูลและสารสนเทศทางวิชาการ ได้แก่ การกำหนดข้อมูล และ สารสนเทศทางวิชาการของงานบริหารทั้งหมด ที่จะต้องเก็บร่วมกันตลอดภาคเรียนและปี การศึกษา การกำหนดเวลาในการรวบรวมข้อมูลและสารสนเทศตามช่วงดำเนินงานแต่ละงานให้ เหมาะสม การ ควบคุมดูแลส่งเสริมการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศให้ตรงกับสิ่งที่กำหนดและ ช่วงเวลา การนำ ข้อมูลและสารสนเทศไปใช้ประกอบการดำเนินงานอื่นๆ

9) การบริหารการประเมินผลงานทางวิชาการของสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดหัวข้อประเมินผลงาน การกำหนดวิธีการและเครื่องมือในการประเมิน การควบคุมดูแลส่งเสริมให้มีการดำเนินการประเมิน และการสรุปผลการเขียนรายงานประจำปี

ธีระ รุณเจริญ (2547, น.72) ได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานวิชาการไว้ 8 งาน ได้แก่

- 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) ด้านการพัฒนาการเรียนรู้
- 3) ด้านการวัด ประเมินผล และเทียบโอนการศึกษา
- 4) ด้านการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 5) ด้านการพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 6) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 8) ด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2547, น.9-10) กล่าวว่า ขอบข่ายงานวิชาการสามารถกำหนดเป็นงานหลักที่สำคัญใน 6 กลุ่มงานดังนี้

1) งานหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหมดที่เป็น เนื้อหาสาระซึ่งหน่วยงานหรือสถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียนหรือผู้รับบริการ เพื่อพัฒนาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ การพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวข้องกับการกำหนดความมุ่งหมาย วิธีการจัดประสบการณ์และการประเมินหลักสูตร

2) งานบริหารหลักสูตร เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ การวางแผน การจัดบุคลากร การจัดทำประมวลการสอนหรือแผนการสอน การจัดตารางเวลา การเลือกกิจกรรมการ 16 จัดสื่อและอุปกรณ์ การจัดสถานที่ และการประเมินผล การใช้หลักสูตร การประกันคุณภาพ การกำหนดมาตรฐานของหลักสูตร

3) งานสื่อและนวัตกรรมการ เกี่ยวกับการจัดวัสดุสิ่งพิมพ์หรือเอกสารที่ใช้ประกอบ คู่มือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง สื่อการเรียนรู้ เช่น เครื่องมือ อุปกรณ์ โสตทัศนอุปกรณ์ ได้แก่ เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ การใช้สื่อดาวเทียม โทรทัศน์หรือวิทยุ การใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นเครื่องช่วยสอน และสิ่งใหม่ ซึ่งรวมวิธีการหรือกระบวนการต่างๆ ที่ นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

4) งานวัดและประเมินผล เกี่ยวกับการออกข้อสอบ การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การประเมินคุณภาพผู้เรียน การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สอนรวมทั้งการประเมินผล โครงการทางวิชาการของหน่วยงานหรือสถานศึกษา

5) งานนิเทศภายใน การประกันคุณภาพ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้สอน การให้คำปรึกษา การประชุมสัมมนา หรือประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรมการสนทนาวิชาการ การบริการเอกสารวิชาการ การพาไปทัศนศึกษาดูงานและการประเมินคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดขึ้น

6) งานส่งเสริมวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการของฝ่ายทะเบียน ฝ่ายห้องสมุด ฝ่าย บริการ สื่อและเอกสารสิ่งพิมพ์ ฝ่ายบริการแก่สังคม ฝ่ายสารสนเทศ ฝ่ายวิจัยและพัฒนา เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2550, น.29-30) ได้กำหนดขอบข่าย และภารกิจงานบริหารงาน วิชาการ ไว้ดังนี้

1) การพัฒนาหรือการดำเนินการเกี่ยวกับการให้ความเห็นการพัฒนาสาระหลักสูตร
ท้องถิ่น

2) การวางแผนงานด้านวิชาการ

3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา

4) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

6) การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน

7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

9) การนิเทศการศึกษา

10) การแนะแนว

11) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา

12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ

13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงานสถาน

ประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานวิชาการของสถานศึกษา

16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา

17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ดังนั้นขอบข่ายการบริหารงานวิชาการได้แก่ การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการ สอนหรือการจัดการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผลการเรียน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ การนิเทศ

การศึกษา การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา และการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการ

5. ภาวะผู้นำทางวิชาการ

5.1 ความหมายของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ดังนี้

ถาวร เล็งเอียด (2550, น.150) ให้ความหมายภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ มาใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์กับคณะครูและนักเรียน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552, น.45) ได้กำหนดลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ 5 ประการ ดังนี้

- 1) มีวิสัยทัศน์ในการจัดการศึกษาให้ทันการเปลี่ยนแปลง
- 2) มีความเป็นผู้นำในการเริ่มการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอน
- 3) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้ในการปฏิรูปการเรียนรู้
- 4) มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองในการพัฒนางานวิชาการ
- 5) มีการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาปรับใช้ตลอดเวลา

ละอองดาว ปะโพธิ (2554 , น.14)) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมที่ผู้บริหารแสดงออกถึงความรู้ และทักษะในการบริหารวิชาการ โดยเน้นเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียน การสอนและปฏิบัติงานในชั้นเรียนของครู เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามหลักสูตร ซึ่งเกี่ยวกับการเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในกระบวนการเรียนการสอน การติดตาม นิเทศการเรียน การสอน กำกับติดตามนิเทศครู เป็นคณะกรรมการอำนวยการหรือประสานงาน ส่งเสริมพัฒนาภาพอันดีของบุคลากร เพื่อนครูให้ทำกิจกรรมด้านวิชาการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ศรุตพิงศ์ ภูวีชร์วรานนท์ (2554, น. 29) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ตามจุดมุ่งหมายและโครงสร้างสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร รวมทั้งการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพครู

นัยนา เตียงงา (2556, น.10) ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้าน การบริหารงานวิชาการ การบริหารจัดการหลักสูตร การจัดการเรียนรู้มีการส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรและสนับสนุนด้านการเรียนของนักเรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามที่คาดหวังไว้

Trusty, F.M. (1987, p25) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 17 ประการ คือ

- 1) ส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของสถานศึกษา
- 2) ส่งเสริมให้ครูนำเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางวิชาการของสถานศึกษาไปปฏิบัติ
- 3) สร้างความเชื่อมั่นว่ากิจกรรมของสถานศึกษาและของห้องเรียนสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา
- 4) สร้างความเชื่อมั่นว่าโครงการทางวิชาการของสถานศึกษาเป็นผลมาจากการวิจัย และการปฏิบัติทางการศึกษา
- 5) มีการวางแผนร่วมกับคณะครูเกี่ยวกับโครงการต่างๆ ทางวิชาการเพื่อให้บรรลุความต้องการของนักเรียน
- 6) ส่งเสริมให้ครูนำโครงการทางวิชาการไปปฏิบัติ
- 7) ปฏิบัติงานร่วมกับคณะครูในการประเมินโครงการทางวิชาการของโรงเรียน
- 8) ติดต่อสื่อสารกับครูและนักเรียนด้วยความคาดหวังที่สูงในด้านมาตรฐานทางวิชาการ
- 9) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทางสังคมของนักเรียน
- 10) ให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างเขาวิญญาของนักเรียน
- 11) มีการจัดสรรเวลาเพื่องานวิชาการร่วมกับครูไว้อย่างชัดเจน
- 12) ให้ความร่วมมือกับนักเรียนในการกำหนดระเบียบเพื่อแก้ปัญหาด้านวินัย
- 13) ร่วมมือกับนักเรียนให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมากำปัญหาด้านวินัย
- 14) ร่วมมือกับคณะครูให้มีการนำระเบียบกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นมากำปัญหาด้านวินัยของนักเรียน
- 15) มีการปฐมนิเทศคณะครูเกี่ยวกับโครงการของสถานศึกษา
- 16) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างยุติธรรม
- 17) ช่วยเหลือครูในการพัฒนาระบบงาน เพื่อให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพ

Murphy (1990, p.17) กล่าวว่า ภาวะความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ควรให้ความสำคัญในเรื่องของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยยึดเอาหลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติ ดังนี้

- 1) จำนวนของเนื้อหาสาระวิชา
- 2) การจัดเนื้อหาสาระวิชา
- 3) การจัดเรียงลำดับเนื้อหาสาระวิชา
- 4) ความชัดเจนและความลึกซึ้งของเนื้อหาสาระวิชา
- 5) ความหลากหลายของวิธีการให้ความรู้

6) การบ้านหรืองานที่ได้รับมอบหมาย 7) การวางแผนแนวปฏิบัติของหลักสูตร 8) คุณภาพของจุดมุ่งหมาย

Wildy and Dimmock (1993, p.12) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึงภาระงานของผู้บริหารหรือการมอบหมายงานให้ผู้อื่นปฏิบัติแทน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่ประกอบด้วยภาระงานที่สำคัญ ดังนี้ 1) การกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของโรงเรียน 2) การเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ในกระบวนการเรียนการสอน 3) การกำกับติดตามนิเทศครู 4) การเป็นคณะกรรมการอำนวยการหรือประสานงานส่งเสริมสัมพันธภาพของบุคลากร

Girvin (1998, p.1) กล่าวถึงผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการว่าผู้บริหารถือเป็นแกนกลางของความพยายามในฐานะผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ผู้จัดระเบียบองค์การ ผู้นำและผู้ประเมิน เพื่อเป็นการรับประกันความก้าวหน้าทางวิชาการของโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้สูงขึ้น

McEwan (2003, p.6) กล่าวถึงภาวะผู้นำทางวิชาการ คือภาวะผู้นำที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วยครูผู้สอน นักเรียนและหลักสูตร มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ดังนั้นภาวะผู้นำทางวิชาการ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่แสดงออก โดยนำเอาความรู้ ความสามารถ ความคิด เทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารงานวิชาการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนครูให้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ประกอบ

5.2 องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ

องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

Smith, W. F. and Andrews, R. L. (1989) กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการไว้ 7 ด้าน ดังนี้ (1) การพัฒนาวิสัยทัศน์ (2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (3) การพัฒนาผู้เรียน (4) การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา (5) การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (6) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลหลากหลาย และ (7) การเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

Davis and Thomas (1989, p.40) ได้กำหนดองค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 8 ประการ ดังนี้

- 1) กระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนักและเห็นด้วยในการพัฒนาโรงเรียนและมีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น
- 2) มีบทบาทสำคัญในการใช้กลยุทธ์เพื่อปรับปรุงงานโรงเรียน
- 3) สร้างสิ่งจูงใจให้ครูและใช้ระบบการให้รางวัลในการสนับสนุนงานด้านวิชาการ
- 4) กำกับติดตามดูแลความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ

- 5) ใช้ทรัพยากรบุคคลและวัสดุอย่างสร้างสรรค์
- 6) สร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 7) ติดตามการปฏิบัติการสอนของครู
- 8) สังเกตการณ์สอนของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับ

Glickman (2001, p.35) กล่าวถึงองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นองค์ประกอบที่มีรากฐานมาจากการนิเทศการสอนซึ่งเป็นบทบาทโดยตรงของผู้บริหารโรงเรียนในการปรับปรุงการเรียนการสอนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ (1) ด้านความรู้ (2) ด้านภาระหน้าที่ และ (3) ด้านทักษะ

1) ด้านความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้ที่จำเป็นสำหรับภาวะผู้นำทางวิชาการ เพื่อใช้ในการปฏิบัติภาระหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบย่อย คือ

- (1) ความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ
- (2) ความรู้เกี่ยวกับการสอนที่มีประสิทธิภาพ
- (3) ความรู้และความเชื่อเกี่ยวกับปรัชญาในการจัดการศึกษา
- (4) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทางการบริหาร
- (5) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารการเปลี่ยนแปลง
- (6) ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร

2) ด้านภาระหน้าที่ (Tasks) เป็นภาระหน้าที่ที่สัมพันธ์กับด้านความรู้มีองค์ประกอบย่อย คือ

- (1) การนิเทศและประเมินผลการสอน
- (2) การพัฒนาบุคลากรและทีมงาน
- (3) การพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
- (4) การพัฒนากระบวนการกลุ่ม
- (5) การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยในชั้นเรียน
- (6) การสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- (7) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

3) ด้านทักษะ (Skills) เป็นการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะภาวะผู้นำที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน จำแนกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

- (1) ทักษะความเป็นผู้นำ
 - (1.1) ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
 - (1.2) ทักษะการติดต่อสื่อสาร
 - (1.3) ทักษะการนิเทศ
 - (1.4) ทักษะการแนะแนวทางการตัดสินใจร่วมกันของกลุ่ม

(2) ทักษะด้านเทคนิค

(2.1) ทักษะการกำหนดเป้าหมายหรือการกำหนดวิสัยทัศน์

(2.2) ทักษะการประเมินผลและการวางแผน

(2.3) ทักษะการสังเกต

(2.4) ทักษะการวิจัยและประเมินผล

5.3 พฤติกรรมของภาวะผู้นำทางวิชาการ

พฤติกรรมของภาวะผู้นำทางวิชาการ มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

Hallinger and Murphy (1987: 218-245 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ เขียวศรี และคณะ: 64-66) ได้เสนอองค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนไว้ 3 องค์ประกอบใหญ่ คือ 1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน 2) การจัดการด้านการเรียนการสอน และ 3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน มีรายละเอียดดังนี้

1) การกำหนดภารกิจของโรงเรียน (Defining the School Mission) การกำหนดภารกิจของโรงเรียนเป็นการกำหนดกรอบขอบเขตของงานที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการ และสร้างความเข้าใจในภารกิจดังกล่าวให้ผู้เกี่ยวข้องทราบซึ่งจำแนกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

(1.1) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน (Framing School Goals) การกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนนั้นจะต้องมีความชัดเจนโดยเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยให้ทีมงานมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายทางวิชาการของโรงเรียนซึ่งจะต้องรวมถึงความรับผิดชอบต่อคณะครูเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด เป้าหมายในด้านการปฏิบัติงานจะต้องแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้ นอกจากนั้นเป้าหมายของโรงเรียนจะต้องมีลักษณะที่ถ่ายทอดครูในการที่จะนำไปสอนได้ตรงตามจุดประสงค์ในห้องเรียน

(1.2) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียน (Communicating School Goals) การสื่อสารเป้าหมายของโรงเรียนนั้น ผู้บริหารจะต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อให้ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนได้ทราบโดยทั่วกัน ทั้งในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การประชุมคณะครู การชี้แจงในหนังสือคู่มือของโรงเรียน ฯลฯ และโดยรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยกับครู เป็นต้น

2) การจัดการด้านการเรียนการสอน (Managing the Instructional Program) การจัดการด้านการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลส่งเสริมและสนับสนุนการสอนของครู การเรียนของนักเรียนและการประสานการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจำแนกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

(2.1) การนิเทศและการประเมินผลด้านการสอน (Supervising and Evaluation Instruction) การนิเทศและการประเมินผลด้านการสอนนั้น ผู้บริหารจะทำงานร่วมกับครูในด้าน

หลักสูตร และการสอน ผลงานของผู้บริหารจะต้องมั่นใจได้ว่าเป้าหมายของโรงเรียนได้ถูกถ่ายทอดไปสู่การปฏิบัติในห้องเรียนซึ่งรวมถึง การประสานเป้าหมายของโรงเรียนกับจุดประสงค์ของการเรียนในห้องเรียน ให้การสนับสนุนด้านการสอนให้ตรงตามจุดประสงค์ ควบคุมการสอนในห้องเรียนโดยการเยี่ยมอย่างไม่เป็นทางการ การให้ผลย้อนกลับ กับครูทั้งทางด้านการนิเทศและการประเมินผล โดยมีจุดประสงค์ที่จะทำให้เป็นรูปธรรมและให้ครูเป็นผู้นำวิธีสอนที่เฉพาะเจาะจงไปปฏิบัติ

(2.2) การประสานงานด้านการใช้หลักสูตร (Coordinating Curriculum) หมายถึง พฤติกรรมการประสานงานกับครูในด้านการนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผล จุดประสงค์ตามหลักสูตรของโรงเรียนจะต้องสัมพันธ์กับเนื้อหาที่สอนในห้องเรียน และคะแนนการทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโดยตรง

(2.3) การตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน (Monitoring Student Progress) ผู้บริหารควรจะใช้ผลจากคะแนนทดสอบในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน การประเมินหลักสูตร ประเมินด้านการสอน และการวัดผลความก้าวหน้าตามเป้าหมายของโรงเรียน

3) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน (Promote School Climate) บรรยากาศทางวิชาการในโรงเรียนจะเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน (Norms) และเจตคติของบุคลากรและนักเรียนในโรงเรียน ผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน ทั้งด้านตัวครู นักเรียน และการเรียนการสอน รวมทั้งมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียน ซึ่งจะจำแนกบทบาทในการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน จำแนกเป็น 6 องค์ประกอบ คือ

(3.1) การควบคุมการใช้เวลาในการสอน (Protecting Instructional Time) เวลาที่ใช้ในการสอนของครูในห้องเรียนมักจะสูญเสียไปกับการแนะนำกฎเกณฑ์ในการเรียนให้กับเด็ก เด็กที่เรียนช้า รวมทั้งคำขอร้องต่างๆ จากฝ่ายสำนักงานของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องหาทางควบคุมกิจกรรมเหล่านี้ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด โดยผลักดันให้เป็นนโยบายของโรงเรียน ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จในกานานโยบายนี้ไปใช้ โดยการกำจัดสิ่งต่างๆ ที่จะทำให้การสอนในห้องเรียนหยุดชะงักลงได้ ก็จะสามารถเพิ่มเวลาในการเรียนอย่างมีศักยภาพและนักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

(3.2) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิด (Maintaining High Visibility) การดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียนอย่างใกล้ชิดเป็นการช่วยเพิ่มปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับนักเรียนและกับครู ซึ่งปฏิสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการแบบนี้ผู้บริหารจะได้รับข้อมูลมากมาย ในด้านความต้องการของนักเรียนและครู ผู้บริหารจะมีโอกาสสื่อสารเป้าหมายระดับต่างๆ ของโรงเรียนให้นักเรียนและครูทราบ

(3.3) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู (Providing Incentives For Teacher) การจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู การสร้างบรรยากาศเชิงบวกด้านการเรียนรู้ รวมทั้งการให้รางวัลและการให้การ

ยอมรับการทำงานของครูนับเป็นบทบาทที่สำคัญส่วนหนึ่งของผู้บริหารในการที่จะทำให้โครงสร้างของการทำงานดีขึ้น รางวัลที่ผู้บริหารสามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับครูอาจารย์อาจไม่ใช่เงินเพียงอย่างเดียว หากแต่อาจจะเป็นคำชมเชยทั้งโดยส่วนตัวหรือการให้สังคมยอมรับ โดยการมอบใบประกาศเกียรติคุณ และการให้รางวัลอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

(3.4) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ (Promoting Professional Development) การส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ ผู้บริหารให้โอกาสแก่ครูในการพัฒนาวิชาชีพโดยการจัดให้มีการฝึกอบรมขณะประจำการ รวมทั้งการช่วยให้ครูได้เรียนรู้ถึงการผสมผสานทักษะต่างๆ ตามโครงการพัฒนาบุคลากรและช่วยให้ครูสามารถนำไปใช้ในห้องเรียนได้

(3.5) การพัฒนาและสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ (Developing and Enforcing Academic Standards) มาตรฐานทางวิชาการที่สูง และมีความชัดเจนจะเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดความคาดหวังซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการปรับปรุงการเรียนของนักเรียน และมาตรฐานที่สูงขึ้นนี้จะแสดงให้เห็นได้จากจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นของโรงเรียนในโอกาสต่อไป

(3.6) การจัดให้มีสิ่งส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ (Providing Incentives For Learning) การส่งเสริมบรรยากาศด้านการเรียนรู้ของนักเรียนโดยการให้รางวัล และการให้การยอมรับนักเรียนที่ผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการสูงและเมื่อนักเรียนมีการปรับปรุงผลการเรียนดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารต้องให้โอกาสนักเรียนในการที่จะเป็นที่ยอมรับของห้องเรียนและในโรงเรียน โดยผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานระหว่างห้องเรียนและโรงเรียนในด้าน การให้รางวัลเพื่อเป็นการยืนยันว่าผู้บริหารให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

Davis and Thomas (1989, p.40) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 8 ประการ ดังนี้

- 1) กระตุ้นให้ครูเกิดความตระหนักและเห็นด้วยในการพัฒนาโรงเรียนและมีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น
- 2) มีบทบาทสำคัญในการใช้กลยุทธ์เพื่อปรับปรุงงานโรงเรียน
- 3) สร้างสิ่งจูงใจให้ครูและใช้ระบบการให้รางวัลในการสนับสนุนงานด้านวิชาการ
- 4) กำกับติดตามดูแลความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ
- 5) ใช้ทรัพยากรบุคคลและวัสดุอย่างสร้างสรรค์
- 6) สร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้ปลอดภัยและเป็นระเบียบเรียบร้อย
- 7) ติดตามการปฏิบัติการสอนของครู
- 8) ส่งเกิดการนิเทศของครูและให้ข้อมูลย้อนกลับ

Weber (1989 cited in Lashway, 2002, p.2) ได้จำแนกภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเป็น 5 ด้าน คือ

- 1) กำหนดพันธกิจของโรงเรียน
- 2) ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ในทางบวก
- 3) สังเกตและการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู
- 4) จัดการเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน
- 5) ประเมินผลโปรแกรมการสอน

Heck and others, 1990, p. 95) ได้เสนอพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการไว้ 7

ประการ ดังนี้

- 1) กำหนดเป้าประสงค์ของโรงเรียน
- 2) สื่อสารให้ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องทราบถึงความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง
- 3) จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนของครู
- 4) อำนวยแหล่งทรัพยากรที่จำเป็นให้ครูในการจัดการเรียนรู้
- 5) นิเทศผลการปฏิบัติงานของครู
- 6) ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน
- 7) จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

Winter and Sweeney (1994 cited in Lunenburg and Ornstein, 1996, pp.322 - 323)

ได้เสนอพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพโดยมีจุดเน้นทางด้านวิชาการ ดังนี้

- 1) การมีความคาดหวังสูงในผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
- 2) การมีความชัดเจนในเรื่องของหลักสูตร
- 3) การมีความชัดเจนในเรื่องโปรแกรมการเรียนการสอน
- 4) การมีความชัดเจนในเรื่องเป้าหมาย จุดประสงค์และมาตรฐาน
- 5) การใช้เวลาในการจัดการเรียนการสอนให้มาก
- 6) การเน้นทักษะในการอ่านและวิชาคณิตศาสตร์
- 7) การมีโปรแกรมการพัฒนาคณาจารย์
- 8) ให้ความสำคัญกับห้องเรียนและโปรแกรมการสอน
- 9) มีการติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 10) มีรางวัลให้แก่ครูและนักเรียน
- 11) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองนักเรียน
- 12) ส่งเสริมให้โรงเรียนมีบรรยากาศในทางบวก

Bossert (1996, pp.20-21 อ้างถึงใน ประสิทธิ์ เขียวศรี และคณะ, 2548, น.26) กล่าวว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการมีดังนี้

- 1) เน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยกำหนดเป้าหมายทางการเรียนการสอน กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติของนักเรียน และสนับสนุนให้นักเรียนบรรลุตามมาตรฐาน
- 2) ให้ความสำคัญในการประสานงาน และการดูแลการสอนของครูมากขึ้น
- 3) มีความชำนาญในการสอน สังเกตการสอนของครูบ่อยขึ้น หรือการทำงานกับครูบ่อยขึ้นและเข้าไปมีส่วนร่วมกับครูในกิจกรรมการทำงาน และการประเมินผลมากขึ้น
- 4) ใช้พลังอำนาจ (Power) มากกว่าผู้บริหารคนอื่นๆ ในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน
- 5) มีความสามารถพิเศษในการขอความช่วยเหลือด้านแผนการจัดการเรียนการสอนจากเขตพื้นที่
- 6) สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนโดยให้มีจำนวนระเบียบน้อยแต่บังคับใช้เข้มงวด และลดภาระงานทางด้านเอกสารของครูลง
- 7) รับรู้โครงสร้างอำนาจของชุมชน และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง

Seyfarth (1999, pp.165-273) กล่าวว่าภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนไว้ 5 ด้าน ดังนี้

- 1) มุมมองต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร
- 2) การประเมินผลนักเรียน
- 3) การจัดโครงสร้างสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ
- 4) การประเมินผลการสอนของครู
- 5) การวางแผนเพื่อพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

Chell (2001, p.9) ได้สรุปคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของการเป็นผู้นำทางวิชาการจากมูลฐานการวิจัยในโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพดังนี้

- 1) โรงเรียนมีการนิเทศและประเมินผลการสอน
- 2) โรงเรียนมีกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร
- 3) โรงเรียนมีการจัดหลักสูตรที่พัฒนาความรู้และกิจกรรมนักเรียน
- 4) โรงเรียนส่งเสริมการทำงานเป็นทีม
- 5) โรงเรียนส่งเสริมให้มีการทำวิจัย
- 6) โรงเรียนมีบรรยากาศการทำงานที่ดี
- 7) โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

Flemming and Flemming (2001, p.6) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องได้รับการฝึกทักษะการเป็นผู้นำทางวิชาการ ให้มีพฤติกรรมดังนี้

- 1) สนับสนุนวิธีการสอนและการบริหารการเปลี่ยนแปลง
- 2) สนับสนุนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการสอนแก่ครู
- 3) ให้ความสนใจเยี่ยมห้องเรียนเพื่อความมุ่งหมายต่อการพัฒนาการสอน
- 4) สร้างแรงจูงใจและบรรยากาศการมีส่วนร่วม การกำหนดเงื่อนไขและให้ผลสะท้อน

กลับ

- 5) ใช้ข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนเพื่อความสำเร็จของนักเรียน
- 6) ใช้ข้อมูลของบุคลากรเพื่อกำหนดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครู

Van Deventer and Kruger (2003, p.247) ได้สรุปองค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่เกี่ยวข้องกับภาระงานของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ดังนี้

- 1) กำหนดพันธกิจของโรงเรียน
- 2) การจัดการหลักสูตรและการสอน
- 3) การนิเทศการสอน
- 4) การติดตามความก้าวหน้าของผู้เรียน
- 5) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

Huber (2007, pp.30 - 34) ได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะเฉพาะของแนวการปฏิบัติความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามี 12 ประเด็นหลัก ดังนี้

- 1) จัดหาทรัพยากรต่างๆ เพื่อช่วยให้ครูประสบผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน
- 2) มุ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก
- 3) ให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของนักเรียนและบุคลากรทั้งเป็นทางการและไม่เป็น

ทางการ

- 4) พัฒนาและกระตุ้นให้เกิดความสัมพันธ์กับบุคคลซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ

โรงเรียน

- 5) พัฒนาวัฒนธรรมโรงเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและมีการปรับปรุง

อย่างต่อเนื่อง

- 6) ติดตามตรวจสอบการปฏิบัติด้านหลักสูตร การสอนและการประเมินผลของ

โรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

- 7) มีความรู้เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและการสอน และให้ความสำคัญกับงานวิจัยเกี่ยวกับการ

ปฏิบัติทางการศึกษาที่มีประสิทธิผล

- 8) เป็นผู้ที่สามารถพบเห็นและเข้าพบได้ง่าย

- 9) ใช้ทีมภาวะผู้นำเพื่อการพัฒนาหลักสูตร นโยบายของโรงเรียน และส่งเสริมให้บุคลากรได้ดำเนินงานอย่างอิสระ
- 10) ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาวิชาชีพ
- 11) ออกแบบพฤติกรรมที่คาดหวังจากบุคคลอื่นและปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับความเชื่อด้วยความตั้งใจที่จะให้เกิดผลในทางบวก
- 12) มีความตระหนักในสถานการณ์ และมีการปรับตัวในการปฏิบัติเป็นภาวะผู้นำต่อสถานการณ์ที่หลากหลาย

ดังนั้น พฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการหมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารในการสนับสนุนการเรียนการสอน ประกอบด้วย การจัดการทรัพยากรการเรียนการสอน การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน และการประสานงานการจัดการเรียนการสอน

5.4 บทบาทของผู้บริหารในศตวรรษที่ 21

สถานศึกษามีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บริหารสูงสุดของสถานศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

- 1) ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีความคาดหวังสูงในการสร้างและพัฒnavิสัยทัศน์ เป้าหมายของสถานศึกษาอย่างชัดเจน นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งเผยแพร่และประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ในเนื้อหาวิชาพื้นฐานหลักโดยเน้นไปที่การอ่าน (Reading) การเขียน (Writing) การคิดคำนวณ(Arithmetic) หรือที่เรียกว่า 3Rs และมีทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมโดยมุ่งเน้นไปที่การคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) การสื่อสาร (Communication) การร่วมมือ (Collaboration) การคิดสร้างสรรค์ (Creativity) หรือที่เรียกว่า 4C's รวมทั้งมีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี (Information, Media and Technology Skills) ให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาผู้เรียนไปในทิศทางเดียวกัน

- 2) ผู้บริหารต้องมีทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารหรือ เป็นผู้นำทางอิเล็กทรอนิกส์ e-Leaders ในการพัฒนาและใช้สารสนเทศอย่างมีวิจารณญาณและรู้เท่าทันสื่อ สามารถเลือกใช้ ICTเพื่อการเรียนรู้ การบริหารจัดการ การบริการด้านการศึกษา และเพิ่มช่องทางในการติดต่อสื่อสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารไปยังผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรภายนอก

รวมทั้งจัดให้มีเว็บไซต์เพื่อให้ผู้ปกครองสามารถเข้าไปตรวจสอบการบ้าน พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน การสอนของครู และการกำกับติดตามการปฏิบัติงานของผู้บริหาร

3) ผู้บริหารต้องมีทักษะการสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ผู้บริหารสามารถสื่อสารถึงแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างชัดเจน ทั้งการพูด การเขียน สามารถพูดในการประชุม การอภิปราย การสั่งงานด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษร การประสานงาน การควบคุมกำกับและการประเมินผลงาน และนำเสนอความคิดได้ทั้งระหว่างบุคคล ระดับกลุ่ม และในที่สาธารณะได้อย่างชัดเจน รวมทั้งสามารถติดต่อสื่อสารโดยใช้ภาษาอังกฤษและภาษาอื่นได้

4) ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำทางวิชาการ แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ มีการพัฒนาสูตรและมีหลักสูตรสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบท ความต้องการของชุมชน และสังคมโลก ส่งเสริมการจัดเรียนรู้แบบบูรณาการในเนื้อหาวิชาพื้นฐาน และรูปแบบการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา การเรียนรู้แบบสืบสวน สอบสวน การเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน การเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา เป็นต้น

5) ผู้บริหารต้องส่งเสริมครูและบุคลากรให้มีความรู้และทักษะใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ICT บูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยให้มีสัดส่วนจำนวนชั่วโมงเรียนที่ใช้ ICT ไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนชั่วโมงเรียนทั้งหมดในหลักสูตร และให้หลักสูตรหรือเนื้อหาเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้ ICT เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในการเลือกใช้ ICT ในการพัฒนาการเรียนรู้ การดำรงชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

6) ผู้บริหารต้องกำหนดมาตรฐานความรู้ด้าน ICT พื้นฐานและความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับผู้เรียนก่อนจบการศึกษาตามหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนที่จบการศึกษามีความรู้ด้าน ICT พื้นฐานและความรู้ภาษาอังกฤษในระดับที่เป็นที่ยอมรับและสามารถเทียบเคียงได้กับมาตรฐานสากล

7) ผู้บริหารต้องสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนความคิด เจตคติ หรือพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในอนาคต มีการทำงานร่วมกับคนที่มีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างอย่างมีประสิทธิภาพได้

8) ผู้บริหารต้องสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษและเทคโนโลยี ส่งเสริมการใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน จัดให้มีห้องปฏิบัติการที่เพียงพอและมีอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในสถานศึกษา จัดให้มีห้องเรียนออนไลน์ ห้องสมุดดิจิทัลที่สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา จัดสภาพบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ บูรณาการแหล่งเรียนรู้ภายในและภายนอกสถานศึกษาในการพัฒนาผู้เรียน

9) ผู้บริหารต้องมีการนิเทศ กำกับ ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง จัดบุคลากรให้สอนตามวิชาเอกหรือวิชาที่ถนัด รวมทั้งส่งเสริมให้มีการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน แต่ละบุคคลอย่างต่อเนื่อง

10) ผู้บริหารต้องเสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนระหว่างสถานศึกษากับ สถาบันศาสนา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐภาค เอกชน ต่างๆ เช่น การอบรมเลี้ยงดูในฐานะ ผู้ปกครอง การติดต่อสื่อสารกับสถานศึกษา การทำงานอาสาสมัคร การส่งเสริมการเรียนรู้จาก ครอบครัว ชุมชน เป็นต้น

ดังนั้น บทบาทของผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ ทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทักษะ การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ภาวะผู้นำทางวิชาการ ส่งเสริมครูและบุคลากรให้มี ความรู้และทักษะใหม่ๆในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้มาตรฐานความรู้ด้าน ICT และความรู้ ภาษาอังกฤษ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนความคิด เจตคติหรือพฤติกรรมให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในอนาคต สนับสนุนทรัพยากรการศึกษาใน การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน นิเทศ กำกับ ติดตามผลการจัดการเรียนการสอน เสริมสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาผู้เรียนระหว่างสถานศึกษากับสถาบันศาสนา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน

6. การจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี แบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 2 เขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ (1) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรีเขต1 ดูแล รับผิดชอบสถานศึกษา 2 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองบัวรี และอำเภอบางกรวย มีสถานศึกษา ภาครัฐ จำนวน 32 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น 17,806 คนมีครู/ครูอัตราจ้าง 1,329 คน และ (2) สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรีเขต2 ดูแล รับผิดชอบ สถานศึกษา 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ และอำเภอบาง กรวย มีสถานศึกษาภาครัฐ จำนวน 63 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 24,148 คนมีครู/ครูอัตรา จ้าง 1,536 คน

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวรี มีสถานศึกษา ภาครัฐ จำนวน 95 โรงเรียน มี นักเรียนจำนวน 41,954 คน และมี ครู/ครูอัตราจ้าง จำนวน 2,865 คน มีการบริหารงานในสถานศึกษา แบ่งได้ดังนี้ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป (ข้อมูลสารสนเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานนทบุรี เขต 1, 2560, น. 5)

6.1 การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ มุ่งให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการ โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกันกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยที่เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน และท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

ขอบข่ายภารกิจงานวิชาการ

- 1) การพัฒนาหรือการดำเนินการให้ความเห็นการพัฒนาสาระ หลักสูตรท้องถิ่น
- 2) การวางแผนงานด้านวิชาการ
- 3) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 4) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- 5) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 6) การวัดผล ประเมินผล และดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน
- 7) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา
- 8) การพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้
- 9) การนิเทศการศึกษา
- 10) การแนะแนว
- 11) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษา
- 12) การส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งทางวิชาการ
- 13) การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา และองค์กรอื่น
- 14) การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครั้ว องค์กร หน่วยงานสถานประกอบการและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
- 15) การจัดทำระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา
- 16) การคัดเลือกหนังสือ แบบเรียนเพื่อใช้ในสถานศึกษา
- 17) การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

6.2 การบริหารงานงบประมาณ

การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระ ในการบริหารจัดการมีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

ขอบข่ายภารกิจ

- 1) การจัดทำแผนงบประมาณและคำขอตั้งงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
- 2) การจัดทำแผนปฏิบัติการใช้จ่ายเงิน ตามที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยตรง
- 3) การอนุมัติการใช้จ่ายงบประมาณที่ได้รับจัดสรร
- 4) การขอโอนและการขอเปลี่ยนแปลงงบประมาณ
- 5) การรายงานผลการเบิกจ่ายงบประมาณ
- 6) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้งบประมาณ
- 7) การตรวจสอบติดตามและรายงานการใช้ผลผลิตจากงบประมาณ
- 8) การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
- 9) การปฏิบัติงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายเกี่ยวกับกองทุนเพื่อการศึกษา
- 10) การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 11) การวางแผนพัสดุ
- 12) การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะของครุภัณฑ์หรือสิ่งก่อสร้างที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อเสนอต่อปลัดกระทรวงศึกษาธิการ หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แล้วแต่กรณี
- 13) การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการจัดทำและจัดหาพัสดุ
- 14) การจัดหาพัสดุ
- 15) การควบคุมดูแล บำรุงรักษาและจำหน่ายพัสดุ
- 16) การจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สิน
- 17) การเบิกเงินจากคลัง
- 18) การรับเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจ่ายเงิน
- 19) การนำเงินส่งคลัง
- 20) การจัดทำบัญชีการเงิน

21) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน

22) การจัดทำหรือจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

6.3 การบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล เป็นภารกิจสำคัญที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขอบข่ายภารกิจ

- 1) การวางแผนอัตรากำลัง
- 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- 6) การลาทุกประเภท
- 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน

ขอบข่ายภารกิจ

- 1) การวางแผนอัตรากำลัง
- 2) การจัดสรรอัตรากำลังข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 3) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 4) การเปลี่ยนตำแหน่งให้สูงขึ้น การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 5) การดำเนินการเกี่ยวกับการเลื่อนขั้นเงินเดือน
- 6) การลาทุกประเภท
- 7) การประเมินผลการปฏิบัติงาน
- 8) การดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 9) การสั่งพักราชการและการสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน
- 10) การรายงานการดำเนินการทางวินัยและการลงโทษ
- 11) การอุทธรณ์และการร้องทุกข์
- 12) การออกจากราชการ

- 13) การจั้ดระบบและการจั้ดทำหะเป็ยนประวัตี
- 14) การจั้ดทำบัญชีรายชือ และให้ควมเห็นเก็ยวกับการเสนอขอพระรชทณเครื่องราชอิสริยาภรณ์
- 15) การส่งเสริมการประเมันวิถยฐานะชำระราชการครูและบุคลากรทางการศึษา
- 16) การส่งเสริมและยกย่องเชิดชูเก็ยรตี
- 17) การส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีฟและจรรยาบรรณวิชาชีฟ
- 18) การส่งเสริมวินัย คุณธรรมและจริยธรรมสาหรับชำระราชการครูและบุคลากรทางการศึษา
- 19) การริเริ่มส่งเสริมการขอรับใบอนุญาต
- 20) การพัฒนาชำระราชการครูและบุคลากรทางการศึษา

6.4 การบริหารงานทั่วไป

การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจั้ดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่นๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนและการอานวยการ ความสะดวกต่างๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจั้ดการศึษาของสถานศึษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจน การมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจั้ดการศึษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ขอบข่ายภารกิจ

- 1) การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
- 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
- 3) การวางแผนการบริหารงานการศึกษา
- 4) งานวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผน
- 5) การจั้ดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 6) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน
- 7) งานเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 8) การดำเนินงานธุรการ
- 9) การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
- 10) การจั้ดทำสำมะโนผู้เรียน
- 11) การรับนักเรียน
- 12) การเสนอควมเห็นเก็ยวกับเรื่องการจั้ดตั้ง ยุบ รวมหรือเลิกสถานศึษา

- 13) การประสานการจัดการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย
- 14) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา
- 15) การทัศนศึกษา
- 16) งานกิจการนักเรียน
- 17) การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
- 18) การส่งเสริม สนับสนุนและประสานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชนองค์กรหน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
- 19) งานประสานราชการกับส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
- 20) การรายงานผลการปฏิบัติงาน
- 21) การจัดระบบการควบคุมภายในหน่วยงาน
- 22) แนวทางการจัดกิจกรรมเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงโทษนักเรียน

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลมีดังต่อไปนี้

สมคิด พรหมจ้อย และคณะ (2553) ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการเกี่ยวกับชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยโดยรวมในระดับมาก 2) ชุดฝึกอบรมทางไกลมีความเหมาะสมในระดับมาก 3) ผู้เข้ารับการอบรมมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการใช้ชุดฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการใช้ชุดฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยโดยรวมในระดับมาก

จรัสลักษณ์ รัตนาพันธ์ (2553) ได้พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะเวลาความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดฝึกอบรมทางไกลเรื่องการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะเวลาความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษมีประสิทธิภาพ 83.50/81.18 มีขั้นตอนในการพัฒนา 6 ขั้นตอน คือ กำหนดจุดประสงค์ของชุดฝึกอบรม ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างชุดฝึกอบรมทางไกล ตรวจสอบคุณภาพชุดฝึกอบรม ทดลองใช้และวิเคราะห์ผลการใช้ชุดฝึกอบรมและปรับปรุงชุดฝึกอบรม ชุดฝึกอบรมประกอบด้วย เอกสารชุดฝึกอบรมทางไกล และคู่มือการใช้ชุดฝึกอบรมทางไกล 2) ผลของการใช้ชุดฝึกอบรม พบว่า หลังใช้ชุดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาช่วงระยะเวลาความสนใจของเด็กที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอบรม และหลังใช้ชุดฝึกอบรมกลุ่มตัวอย่างมีเจตคติที่ดีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษสูงกว่าก่อนใช้ชุดฝึกอบรม

วาสนา ทวีกุลทรัพย์ และวาณี บุญยะไวโรจน์ (2553) ได้ พัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลแบบอิงประสบการณ์เรื่องการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนของครู ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมทางไกลแบบอิงประสบการณ์เรื่องการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนในระดับมากที่สุด 2) ชุดฝึกอบรมทางไกลแบบอิงประสบการณ์เรื่องการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนที่ผลิตขึ้นทั้งสองหน่วยมีประสิทธิภาพ 81.08/82.20 และ 80.20/81.33 ตามลำดับเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80 3) ผู้เข้ารับการอบรมมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผู้เข้ารับการอบรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับชุดฝึกอบรมทางไกลแบบอิงประสบการณ์ในระดับมากที่สุด และ 5) ผู้เข้ารับการอบรมได้นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้โดยดำเนินการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนและการมีเผยแพร่ความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้โดยดำเนินการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการสอนและการมีเผยแพร่ความรู้ที่ได้รับยังครูผู้สอนด้วยวิธีการให้ชุดฝึกอบรมทางไกลไปศึกษา สนทนาพูดคุยและจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้

เทพยพงษ์ เศษคิมบง (2554) ทำการวิจัยเรื่อง ผลการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิ่งแบบเรียนรู้ร่วมกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อความสามารถทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาสื่อการศึกษาเบื้องต้น ของนักศึกษาที่เรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งแบบเรียนรู้ร่วมกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2) ความสามารถทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการสื่อสารของนักศึกษาที่เรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งแบบเรียนรู้ร่วมกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อยู่ในระดับมาก

3) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยอีเลิร์นนิ่งแบบเรียนรู้กันผ่านสื่อสังคมออนไลน์อยู่ในระดับดี

ภาณุวัฒน์ กองราช (2554) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา Face book ผลการวิจัยพบว่า วัยรุ่นไทยมีอัตราการใช้เฟซบุ๊ก 1 – 5 ครั้งต่อ สัปดาห์ในการใช้แต่ละครั้งจะใช้เวลา 1 – 3 ชั่วโมง มีประสบการณ์การใช้เฟซบุ๊กน้อยกว่า 1 ปีบริการ ที่ใช้ ได้แก่ การโต้ตอบบนกระดานสนทนา การเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ การเล่นเกม การทำแบบทดสอบ (Quiz) ต่าง ๆ การแบ่งปันรูปภาพ/วิดีโอ การค้นหาเพื่อนเก่า การส่งข้อความ การเขียนข้อความแสดง ความคิดเห็น (Comment) และการกดแสดงความชอบ (Click Like) นอกจากนี้ยังศึกษาถึงพฤติกรรม ความหลงใหลติดปกติ(System Addiction) และการติดการใช้งาน (System Stickiness) พบว่า วัยรุ่นหญิงมีการติดการใช้งานเฟซบุ๊กมากกว่าวัยรุ่นชาย การรับรู้ถึงความเพลิดเพลิน และอิทธิพลทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมความหลงใหลติดปกติและการติดการใช้

งาน กล่าวคือ การที่วัยรุ่นมีความเพลิดเพลินใน การใช้เฟซบุ๊กทำให้เกิดความรู้สึกชื่นชอบ สนุกสนาน รวมถึงเป็นการทำตามกระแสความนิยมของคนอื่นๆ ในสังคม จึงทำให้ติดการใช้งาน และท้ายที่สุดก็ กลายเป็นความหลงใหลผิดปกติ

จุฑามณี คายะนันท์ (2554) ศึกษาพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กในกลุ่ม ผู้ที่มีอายุระหว่าง 21 – 30 ปี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้เฟซบุ๊กน้อยกว่า 11 ครั้งต่อสัปดาห์ ใช้น้อยกว่า 61 นาทีต่อครั้ง ส่วนใหญ่ใช้ระหว่างเวลา 19.00 – 22.00 น. รูปแบบการใช้งานที่ใช้มากที่สุดคือ เขียน comment ลงในหัวข้อที่เพื่อนโพสต์ไว้ รองลงมาเป็นการ Click Like และ การ Update Status โดยที่ ผลกระทบของเฟซบุ๊กที่มีต่อผู้ใช้ในกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด 5 อันดับ คือ 1) ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวก และง่ายขึ้น 2) ทำให้ติดตามข่าวสารได้รวดเร็วขึ้น 3) ทำให้มีจำนวนเพื่อนเพิ่มมากขึ้น 4) ทำให้สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และ 5) ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการใช้โทรศัพท์ นอกจากนี้ยังพบว่า อายุ รายได้และอาชีพที่แตกต่างกันมีผลต่อจำนวนครั้งที่ใช้และระยะเวลาในการใช้เฟซบุ๊ก แต่เพศไม่มีผลต่อ จำนวนครั้งที่ใช้และระยะเวลาในการใช้เฟซบุ๊ก

ดวงพร หวานเย็น (2556) ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ เรื่อง การเขียนเพื่อการสื่อสาร โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความต้องการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์สำหรับการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก 2) ผลการสร้างและประเมินคุณภาพของการจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์มีคุณภาพในระดับดี 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์อยู่ในระดับมาก

แอนณา อิมจำลอง และ วิไลวรรณ จงวิไลเกษม (2556) ทำการวิจัยเรื่องการใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารการเรียนการสอน ทางด้านนิเทศศาสตร์ พบว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการใช้เฟซบุ๊ก เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน โดยใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการ สื่อสารใน 3รูปแบบคือ การโพสต์(Post) การแบ่งปัน (Share) และ การแสดงความคิดเห็น (Comment) การโพสต์ข้อความของผู้สอนในแต่ละข้อความผู้ สอนต้องการแจ้งให้ผู้เรียนได้ทราบถึงข้อกำหนดในการเรียนของแต่ละรายวิชา รวมถึงเอกสารประกอบการเรียน ถือว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง ส่วน การแบ่งปันรูปภาพและไฟล์วิดีโอที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับบทเรียนในแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นกรณีศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้ และการแสดงความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน และผู้สอน ส่วนใหญ่เป็นการถามและตอบคำถามถึงปัญหาที่ผู้เรียนเกิดความ สงสัยเพื่อให้ได้คำตอบที่ชัดเจน และยังช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และผู้สอนได้อย่างต่อเนื่อง

บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook) ของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 60.3 มีอายุระหว่าง 18-19 ปีร้อยละ 37.4 ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยสะสม ระหว่าง 2.51-3.00 ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70.1 ใช้เฟซบุ๊กทุกวัน โดยใช้มากกว่า 2 ชั่วโมงต่อครั้ง มักใช้เมื่อมีเวลาว่าง และนิยมใช้ผ่านอุปกรณ์มือถือร้อยละ 67.6 ในด้านรูปแบบการใช้พบว่า ใช้สนทนา (Chat) กับเพื่อน และใช้เขียนแสดงความยินดีกับเพื่อนในโอกาสต่าง ๆ อยู่ในระดับบ่อยมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ย 3.51 และ 3.36 ตามลำดับ (จากคะแนนเต็ม 5) ส่วนการกด Like เอาใจเพื่อน การอัปโหลด (Up Load) ภาพต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การโพสต์ข้อความเล่าเรื่องต่างๆ การติดตามข่าวประจำวัน การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนเก่าการแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ต่างๆ (Comment) และการสร้างอัลบั้มรูปมีการใช้ อยู่ในระดับบ่อย ด้านประโยชน์ที่ได้รับมากที่สุดได้แก่ การได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน มีคะแนนเฉลี่ย 4.16 และผลกระทบที่เคยเกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างจากการเล่นเฟซบุ๊กมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การทะเลาะหรือโต้เถียงหรือขัดแย้งกับแฟน/คนรัก การทะเลาะหรือโต้เถียงหรือขัดแย้งกับเพื่อนและผลการเรียนลดลงหรือแย่ลง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 1.66 1.59 และ 1.46 ตามลำดับ (จากคะแนนเต็ม 3) ในด้านการเรียนพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 42.1 เคยได้รับผลกระทบทำให้ผลการเรียนลดลงในระดับเป็นบางครั้งจนถึงบ่อยครั้ง ร้อยละ 36.2 เคยส่งการบ้านไม่ทัน ร้อยละ 28.0 เคยโดนครู/อาจารย์ว่ากล่าว เพราะเล่นเฟซบุ๊กในห้องเรียน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 23.7 เคยได้รับอุบัติเหตุทางร่างกายเช่น การเดินชนกับคนอื่น ๆ หรือหกล้มเพราะมัวแต่เล่นเฟซบุ๊ก

วัชรพงษ์ หวันสมาน (2557) ทำการวิจัย เรื่องผลของการใช้เฟซบุ๊กเป็นสื่อกลางในการสอนอ่านภาษาอังกฤษเฉพาะทางให้กับผู้เรียนที่มีความสามารถทางภาษาในระดับพื้นฐานพบว่า นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปีที่ 2 สาขาธุรกิจสถานพยาบาลกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านสูงกว่ากลุ่มควบคุมโดยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.00 แสดงว่า การเรียนอ่านภาษาอังกฤษเฉพาะกิจผ่านเฟซบุ๊กได้ผลดีกว่าการเรียนอ่านในห้องเรียน และผลการศึกษาด้านทัศนคติพบว่าการสอนผ่านเฟซบุ๊กสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนและช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียน

จิรภัทร เริ่มศรี (2558) ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กที่มีผลกระทบต่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุทธานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงกำลังศึกษา ในชั้นปีที่ 1 มีการใช้งานเฟซบุ๊กที่บ้าน มีระยะเวลาใช้งาน 4 ชั่วโมงขึ้นไป ช่วงเวลาใช้งาน คือ เวลา 16.01–22.00 น. ใช้ งานทุกวันและมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานคือส่งข้อความ หรือสนทนา 2) ผลกระทบจากการใช้เฟซบุ๊ก ด้านการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับน้อย มีผลกระทบมากที่สุด คือ อ่านหนังสือทบทวนบทเรียนน้อยลงและผลกระทบจากการ ใช้เฟซบุ๊ก ด้านกิจกรรมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีผลกระทบมากที่สุดคือนอนดึกและตื่นสาย 3) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะประชากรกับ

พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษาพบว่า (1) เพศของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก 1 ด้าน คือ สถานที่ที่นักศึกษา ใช้งาน แต่ไม่มีความสัมพันธ์ 4 ด้าน คือ ระยะเวลาที่ใช้งาน ต่อวัน ช่วงเวลาที่นักศึกษาใช้งาน ระยะเวลาที่ใช้งานต่อวัน และวัตถุประสงค์หลักในการใช้งาน (2) ชั้นปีของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้เฟซบุ๊ก 3 ด้าน คือ สถานที่ที่นักศึกษาใช้งาน ช่วงเวลาที่มีการใช้งาน วัตถุประสงค์หลักในการใช้งาน แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับชั้นปีของนักศึกษา 2 ด้าน คือ ระยะเวลาที่ใช้งานต่อวัน และจำนวนครั้งต่อสัปดาห์ที่มีการเชื่อมต่อ 4) ความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะประชากรกับ ผลกระทบจากการใช้เฟซบุ๊กของนักศึกษา พบว่า เพศของนักศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับด้านการศึกษา แต่มีความสัมพันธ์กับด้านกิจกรรม ส่วนชั้นปีของนักศึกษามีความสัมพันธ์ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านการศึกษาและด้านกิจกรรม

ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์ (2558) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อการใช้ Facebook ในการเรียนการสอน รายวิชาการออกแบบและผลิตสื่อกราฟิกเพื่อการศึกษา สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีความคิดเห็นต่อการใช้ Facebook ในการเรียนการสอนรายวิชาการออกแบบและผลิตสื่อกราฟิกเพื่อการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ การใช้ Facebook ในติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนทำให้เกิดความใกล้ชิด ค่อนข้างกับอาจารย์ผู้สอนมากขึ้น รองลงมา คือ การเรียนโดยใช้ Facebook ทำให้นิสิตมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันกับเพื่อน เท่ากับ นิสิตนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานผ่าน Facebook ไปใช้ในการปรับปรุงผลงานของตนเองให้ดีขึ้น และการเรียนโดยใช้ Facebook ช่วยในการเสนอแนะงานทำให้ลดเวลาในนำเสนองานในชั้นเรียนตามลำดับ ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้ Facebook คือ สามารถประยุกต์ใช้ ในการเรียนการสอนได้โดย ใช้สำหรับเป็นพื้นที่สำหรับส่งงาน ส่งไฟล์ภาพ แบ่งปันข้อมูลและข้อคิดเห็น และเป็นศูนย์กลางในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ใช้สนทนาระหว่างนิสิตด้วยกัน ใช้ติดต่อสื่อสารด้านการ เรียนการสอน ใช้เป็นพื้นที่แสดงออกและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร แหล่งความบันเทิง สามารถใช้เป็นพื้นที่ในการ upload และ download ไฟล์ต่างๆ และนอกจากใช้ Facebook แล้ว ควรใช้ Social network อื่นมาช่วย ได้แก่ Line, Skype, Twitter, Youtube และ Instagram

เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร (2559) ทำการวิจัย เรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษา พบว่า 1) พฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักเรียนของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายในจังหวัดนนทบุรีพบว่า กลุ่มตัวอย่างใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ประเภท Facebook มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาเป็น LINE และ Instagram มีวัตถุประสงค์ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ที่มากเป็นอันดับหนึ่ง คือ ใช้คุยกับเพื่อนเกี่ยวกับทุกๆ ไป รองลงมาเป็นการใช้เพื่อคุยกับเพื่อนเกี่ยวกับการเรียน

และการบ้าน สำหรับการจัดการเวลาในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ในแต่ละวัน พบว่า นักเรียนใช้เฉลี่ยวันละ 7.30 ชั่วโมง ผู้ที่ใช้น้อยที่สุดใช้วันละ 45 นาที ส่วนผู้ที่ใช้มากที่สุดใช้วันละ 24 ชั่วโมง ซึ่งหมายถึงนักเรียนเปิดอุปกรณ์เชื่อมต่อการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ไว้ตลอดทั้งวัน นักเรียนมีประสบการณ์ ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เฉลี่ย 7.29 ปี ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยที่สุดคือเพิ่งเข้ามาเพียง 1 ปี ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์มากที่สุดคือเข้ามาเป็นเวลา 10 ปี 2) เปรียบเทียบผลกระทบจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายในจังหวัดนนทบุรีจำแนกตามเพศ และแผนการเรียน พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิง ได้รับผลกระทบทางด้านอารมณ์จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ได้รับผลกระทบทางด้านสังคมจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และได้รับผลกระทบทางด้าน การเรียนจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 โดยนักเรียนชายได้รับ ผลกระทบทางด้านอารมณ์ สังคมและการเรียนจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่านักเรียนหญิง 3) นักเรียนที่มีแผนการเรียนแตกต่างกันได้รับผลกระทบทางด้านอารมณ์ จากการใช้เครือข่าย สังคมออนไลน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยนักเรียนแผนศิลป์-คณิต ได้รับผลกระทบทางด้าน อารมณ์ จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มากที่สุด รองลงเป็นนักเรียนแผน ศิลป์ภาษา และนักเรียน แผนวิทย์-คณิต ตามลำดับ แต่นักเรียนที่มีแผนการเรียนแตกต่างกันได้รับผลกระทบทางด้านสังคม และผลกระทบทางด้าน การเรียนไม่แตกต่างกัน

อลิศรา พูลทอง (2560) วิจัยเรื่องความพึงพอใจของนักศึกษาระดับชั้นประกาศนียบัตร วิชาชีพ ปี ที่ 2 ปี การศึกษา 2560 เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชานันทนาการเพื่อการ ท่องเที่ยว (2002-2007) โดยใช้ Facebook เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ Facebook เป็นเครื่องมือในการ ติดต่อสื่อสาร พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอน ในประเด็นย่อย การจัดการเรียนการสอนใน Facebook ช่วยให้ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุขมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนใน Facebook ช่วยให้ผู้เรียนเรียนด้วยความสนุกสนาน น้อย ที่สุดคือ ในเรื่องของการจัดการเรียนการสอนใน Facebook ทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนมากขึ้น และ พบว่า ด้านผู้เรียน ในประเด็นย่อยผู้เรียนมีความพึงพอใจโดยรวมการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ Facebook มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ในเรื่องผู้เรียนต้องการเรียนด้วย การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ Facebook ในโอกาสต่อไป และน้อยที่สุด คือ ผู้เรียน สามารถ ติดต่อกับอาจารย์และเพื่อนๆมากขึ้น

หยาดพิรุณ ศุภรากรสกุล. (2560).สรุปผลการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการใช้เครือข่ายสังคม ออนไลน์และผลกระทบต่อนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์พบว่าประการแรก นักเรียน

ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ใช้งาน Facebook คิดเป็นร้อยละ 97.1 มีวัตถุประสงค์ในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อติดต่อเพื่อน เวลาเฉลี่ยในการใช้สังคม เครือข่ายออนไลน์เท่ากับ 5.59 ชั่วโมงต่อวัน มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 416.77 บาทต่อเดือน ประการที่สอง ผลกระทบจากการใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ด้านอารมณ์ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยเมื่อรู้สึกโดดเดี่ยวหรืออยู่คนเดียว นักเรียนมักจะใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อหาเพื่อนคุยหรือติดตามข้อมูลข่าวสาร มีผลกระทบมากที่สุด ผลกระทบต่อด้านสังคม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการใช้ เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยบุคคลในครอบครัวไม่พอใจเมื่อนักเรียนใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์มาก เกินไป มีผลกระทบมากที่สุด ผลกระทบต่อด้านการเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบ จากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยมีเวลาว่าง นักเรียนมักจะใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ก่อนที่จะ ใช้เวลาว่างทำกิจกรรมอื่นที่ได้รับมอบหมาย มีผลกระทบมากที่สุด นอกจากนี้ยังพบอีกว่า นักเรียนมี ผลการเรียนต่ำลง เนื่องจากใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ส่วนผลกระทบต่อด้านสุขภาพ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยนักเรียนมักพักผ่อนไม่ เพียงพอจนทำให้ร่างกายอ่อนเพลีย เนื่องจากใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ติดเกินไป มีผลกระทบมากที่สุด ประการที่สาม ระยะเวลาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อวันของนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาในจังหวัดเพชรบูรณ์จำแนกทั้ง 2 ช่วงชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยระยะเวลาการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ต่อวันของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายสูงกว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยผู้ปกครองควรเอาใจใส่การเข้าใช้งานเครือข่ายสังคมออนไลน์ของบุตรหลาน มีการจัดการอบรมให้ความรู้เพื่อให้ตระหนักถึงโทษหรือภัยที่ เกิดจากการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และควรส่งเสริมให้มีการทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี การออกกำลังกายจิตอาสา เป็นต้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำทางวิชาการ มีดังนี้

กิติมา ปริติลล (2545) ได้สรุปผลการวิจัยจากการศึกษาครูใหญ่ในรัฐอิลลินอยส์ พบว่าผู้บริหารที่จะประสบผลสำเร็จในการบริหารโรงเรียนควรทำหน้าที่และแสดงบทบาทในฐานะผู้นำทางวิชาการ ดังนี้

- 1) ประเมินผลการทำงานของครู
- 2) ตั้งความคาดหวังที่สูงเกี่ยวกับนักเรียนและครู
- 3) เป็นรูปแบบของความมีมาตรฐานวิชาชีพที่สูง
- 4) จัดให้มีและดำเนินการเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ของโรงเรียน
- 5) คงความสัมพันธ์ภายในเชิงบวกกับบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน

- 6) จัดสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความปลอดภัยและคงความมีระเบียบ
- 7) พัฒนาแผนการพัฒนาโรงเรียน
- 8) จัดให้มีระบบการสื่อสารภายในที่ดี
- 9) เข้มงวดต่อการคัดเลือกผู้จะมาดำรงตำแหน่งครู

จักรพงษ์ ถาบุตร (2547, น. 32 - 34) ศึกษาบทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออก โดยนำเอาความรู้ ความสามารถ ความคิด เทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นแนะนำครูให้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนจนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น โดยมีพฤติกรรมบ่งชี้ดังต่อไปนี้

- 1) การจัดทำและการนำวัตถุประสงค์ทางวิชาการไปใช้
- 2) การเป็นส่วนหนึ่งของทีมงาน
- 3) การสร้างวัฒนธรรมและบรรยากาศที่นำไปสู่การเรียนรู้
- 4) การสื่อสารเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ
- 5) การตั้งความคาดหวังต่อผลงานสูง
- 6) การพัฒนาความเป็นผู้นำครู
- 7) การมีทัศนคติเชิงบวก

วิชญ์ จุลวรรณ (2547, น. 94-95) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารได้องค์ประกอบที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ 8 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านการบริหารจัดการเพื่อผลสำเร็จของงานที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในโรงเรียนทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) ด้านการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความเจริญอย่างรวดเร็ว
- 3) ด้านความสามารถเพื่อนำการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ มาสู่สถานศึกษาส่งผลต่อการยอมรับและความร่วมมืออย่างมั่นใจของผู้ร่วมงาน
- 4) ด้านบุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนให้มีความเชื่อมั่นตนเองที่จะทำให้ผู้ร่วมงานเกิดศรัทธายอมรับและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- 5) ด้านการนิเทศฐานะผู้นำในการเป็นผู้นิเทศและให้ความปรึกษาเพื่อช่วยเหลือแก่ครูอาจารย์
- 6) ด้านการวางแผนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญเพื่อเป็นการกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

7) ด้านการอำนวยความสะดวกเพื่อช่วยเหลือการปฏิบัติงานของบุคลากรในโรงเรียน ทุกๆด้านให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปด้วยความสะดวกและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

8) ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ

ประสิทธิ์ เขียวศรี และคณะ (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์เอกสาร 22 รายการ และสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา แบ่งเป็น 3 ด้าน 23 ข้อ สรุปได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการโรงเรียน (School Management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความสามารถในการวางแผนยุทธศาสตร์ วางแผนปฏิบัติการ จัดโครงสร้างองค์การที่สนับสนุน การใช้ภาวะผู้นำทางวิชาการ บริหารการเปลี่ยนแปลง ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆมาใช้ และสร้างช่องทางความร่วมมือของฝ่ายต่างๆ

2) การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน (Curriculum and Instruction Management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน เน้นความสามารถและคุณภาพในการสอนของครู มีความสามารถในการนิเทศการสอนของครู ประเมินผล การเรียนการสอนของครูและนักเรียน ออกแบบ สร้างและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประสานงานหลักสูตร ติดตาม กำกับ ดูแลการใช้หลักสูตร กระตุ้นให้กำลังใจครูและนักเรียนในการเรียนการสอน สร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และบริหารเวลา พิกัดระยะเวลาการเรียนการสอน โดยทำตัวให้พบเห็นอยู่เป็นนิจในโรงเรียนและชุมชน

3) การบริหารตนเอง ทีมงานและชุมชน (Community Team and Personal Management) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นแบบอย่างทางคุณธรรม จริยธรรม ยอมรับความแตกต่างทางความคิดและการกระทำของผู้อื่น คิดนอกกรอบ พัฒนาบุคลากรของโรงเรียนให้มีความเป็นผู้นำ มีความสามารถในการสื่อสาร และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานและชุมชน

สิร์รานี วรภัทร (2551) ได้ศึกษากรอบงานภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาทั้งในด้านเนื้อหาและทักษะที่สำคัญที่กำหนดโดยคณะกรรมการการศึกษาของรัฐแมริแลนด์ (Maryland State Board of Education, 2005 : Online) แบ่งเป็น 8 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหารนำวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่ประกอบด้วยค่านิยม ความท้าทาย และโอกาสต่างๆ เพื่อการพัฒนาของนักเรียน มีกระบวนการเพื่อให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ ดำเนินการนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติ มีการทบทวนตรวจสอบโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดหาทรัพยากรเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้วิสัยทัศน์เกิดผลสำเร็จ

2) การร่วมกิจกรรมอย่างกลมเกลียวกัน เป็นการให้ความเคารพ สร้างทีมงาน และไว้วางใจอย่างแท้จริงในการประสานสัมพันธ์กับนักเรียน บุคลากร และผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารมีความคาดหวังสูงต่อผู้เรียนและครูในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สร้างทีมภาวะผู้นำของโรงเรียนที่มีประสิทธิผล สร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน และให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

3) การติดตาม ดูแลความร่วมมือในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์กับครูอย่างต่อเนื่องในการสร้างหลักสูตรที่เป็นมาตรฐานทั้งส่วนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น และนำกลยุทธ์การสอนบนพื้นฐานงานวิจัยไปประยุกต์ งานมอบหมายของครูมีเป้าหมาย ทำทนายในระดับที่เหมาะสม และเป็นการเรียนรู้สิ่งใหม่ และมีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อวัดความก้าวหน้าของนักเรียน

4) การสร้างความมั่นใจในกฎเกณฑ์การประเมินผล ผู้บริหารสร้างความมั่นใจในการประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายเพื่อพัฒนาความร่วมมือ สร้างความมั่นใจในการใช้การประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมินผลสรุปเพื่อเป็นพื้นฐานในการวัดผลสัมฤทธิ์ และการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนในชั้นเรียน

5) การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลายในการพัฒนา ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีและข้อมูลที่หลากหลายในการพัฒนาการเรียนการสอน ด้วยการสร้างความมั่นใจและกระตุ้นให้มีการใช้เทคโนโลยีการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เว็บไซต์เพื่อการศึกษา ค้นคว้า ทบทวนสรุปข้อมูลเป็นกลุ่มย่อย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจพัฒนาการเรียนการสอน และคณะครูร่วมมือกันวิเคราะห์ผลงานของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

6) การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ผู้บริหารให้การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพของบุคลากรโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน มีความสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร การสอนและการประเมินผล และสัมพันธ์กับเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและรับผลสะท้อนกลับ มีการพัฒนาวิชาชีพที่ตรงกับความต้องการของบุคลากร และมาตรฐานการพัฒนาวิชาชีพของหน่วยงานต้นสังกัด

7) การสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำให้บุคลากร ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างและพัฒนาศักยภาพความเป็นผู้นำให้แก่บุคลากรด้วยการสร้างโอกาสการเป็นผู้นำด้านการเรียนการสอน กระจายอำนาจการตัดสินใจให้แก่ครู สร้างความผูกพันต่อสถานศึกษาให้แก่ครู และมีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพและความสำเร็จของทีมผู้นำของสถานศึกษา

8) การเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารเสริมสร้างความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องด้วยการให้การต้อนรับผู้ปกครองนักเรียน ผู้มีอุปการคุณ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาในโรงเรียน กระตุ้นให้เป็นสมาชิกร่วมปฏิบัติการปฏิรูปโรงเรียน ให้มีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของโรงเรียน มีการกระจายการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

ซึ่งงานวิจัยของ สิริรานี วสุภัทร (2551) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการการศึกษารัฐแมริแลนด์ (Maryland State Board of Education, 2005) โดยได้มีการปรับลดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการ เป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

- 1) การอำนวยความสะดวกในการพัฒนาวิสัยทัศน์
- 2) การสร้างความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล
- 3) การสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ และ
- 4) การเสริมสร้างความเป็นผู้นำ และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

ขวัญจิตต์ เนียมเกตุ (2552) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 อยู่ในระดับมาก และเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียน ด้านการพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ส่วนด้านการนิเทศการสอนอยู่ในระดับน้อย

ชฎากาญจน์ เจริญชนม์ (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1พบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่นเขต 1 ใน 3 ด้านคือ (1) การจัดการด้านการเรียนการสอน (2) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียน (3) การบริหารงานด้านวิชาการและ 2) ประสิทธิภาพของโรงเรียน 14 ด้านคือ (1) ความสามารถในการปรับตัว (2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน(3) ความสามารถในการผสมผสาน (4) ความสามารถในการพัฒนาศักยภาพ (5) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (6) การเสียสละของบุคลากร (7) การทำงานเป็นทีม (8) บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน (9) การพัฒนาบุคลากร (10) ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน(11) วัฒนธรรมของโรงเรียน (12) ระบบประกันคุณภาพ (13) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานและ (14) การจูงใจ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้งและเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับบ่อยครั้งทั้ง 3 ด้านโดยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและครูผู้สอนมีระดับบ่อยครั้งเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านการจัดการด้านการเรียนการสอนด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการของโรงเรียนและด้านการบริหารงานด้านวิชาการตามลำดับ

ปฐุม ปริญญ์นงกูร (2553) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านบริหารจัดการหลักสูตรสูงกว่าด้าน อื่น ๆ และด้านการวัดประเมินผลและวิจัย ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนะของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และขนาดสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ศรุติพงศ์ ภูวัชรวรานนท์ (2554) ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการพบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการมี 4 องค์ประกอบ 70 ตัวบ่งชี้ 2) พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและการสร้างสภาพแวดล้อมใหม่ในการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับมาก และพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้างานวิชาการ มีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการต่ำกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการ และผู้บริหารที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ 5 ปีลงมา มีพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการต่ำกว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป 3) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการผ่านการเรียนรู้แบบผสมผสานสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการวัตถุประสงค์ เนื้อหา ระบบการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน และการวัดและประเมินผล รูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ องค์ประกอบของระบบการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างผู้เข้ารับการทดลองตามรูปแบบเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

สุฤทัย จันทร์ทรงกรด (2558) ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 พบว่า 1) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย สามอันดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดให้มีการส่งเสริมสภาพการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวิชาชีพ และด้านการพัฒนาและเสริมสร้างมาตรฐานด้านวิชาการ ส่วนด้านการตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียน มีภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นอันดับสุดท้าย 2) ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดจันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น ด้านการควบคุมการใช้เวลาในการสอน ด้านการดูแลเอาใจใส่ครูและนักเรียน ด้านการจัดให้มีสิ่งจูงใจให้กับครู แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กรรณิกา เรตมอนด์ .(2559). ศึกษาตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่21 พบว่า องค์ประกอบหลักทักษะการสื่อสาร(CMS) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ รู้เท่าทันสื่อ เทคโนโลยี และการนำเสนอ มีตัวบ่งชี้ รวม 21 ตัว มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.07-4.57 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 12.13-16.92 องค์ประกอบหลักทักษะความคิดสร้างสรรค์ (CAS) ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 4 องค์ประกอบ คือ ความคิดริเริ่ม ความท้าทาย ความยืดหยุ่น และจินตนาการมีตัวบ่งชี้ รวม 16 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.28 - 4.52 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 12.50- 12.46 องค์ประกอบหลักทักษะวิสัยทัศน์(VSS) ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบคือ การสร้างวิสัยทัศน์ การสื่อสารวิสัยทัศน์ และการสร้างแรงบันดาลใจ มีตัวบ่งชี้ รวม 17ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.28-4.52 และค่าสัมประสิทธิ์ การกระจายอยู่ระหว่าง 12.60-14.19 องค์ประกอบหลักทักษะความร่วมมือ(CLS)ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ การมีส่วนร่วม ความไว้วางใจ และแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง มีตัวบ่งชี้ รวม 18 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.41-4.64 และค่าสัมประสิทธิ์การกระจายอยู่ระหว่าง 11.19-13.41 โดยสรุปตัวบ่งชี้ ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของทุกองค์ประกอบย่อยรวมทั้งหมด 72ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.07-4.64 และค่าสัมประสิทธิ์ การกระจายอยู่ระหว่าง11.19-16.92 แสดงให้เห็นว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสม สามารถคัดสรรไว้ในโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างทุกตัว เนื่องจากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับหรือมากกว่า 3.00 และมีค่าสัมประสิทธิ์การกระจายเท่ากับหรือต่ำกว่า 20%

Liu (1985, 861-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้นำในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Instructional Leadership Behavior Questionnaire (ILBQ) ผลการศึกษาพบว่าพฤติกรรมความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์สูงกับความสำเร็จของโรงเรียน

Mcilvan (1986,1969-A) ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษายกเว้นจากการฝึกอบรมประจำการเพื่อเป็นโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการใช้เครื่องมือของฮอลลิงเจอร์ (Hallinger,1983: n.d.) ที่เรียกว่า The Instructional Management Rating Scale Survey วัดความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร ผลการวิจัยพบว่าความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารทำให้ผู้บริหารสามารถนิเทศงานวิชาการได้ และมีผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไปในทางที่ดีขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) การจัดการทรัพยากรการเรียนการสอน 2) การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ 3) การส่งเสริมความสำเร็จของผู้เรียน และ 4) การประสานงานการจัดการเรียนการสอน